

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

PhDr. Anna Rozsypal Pajerová

Švédsko-norská unie a norská nezávislost 1814

The Swedish-Norwegian Union and the Independence of Norway 1814

Praha 2021

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Poděkování:

Poděkování patří prof. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D. za jeho odborné rady, věcné připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích i výzkumu této diplomové práce. Velké poděkování patří mým nejbližším, kteří mě podporují po celou dobu studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 16. srpna 2021

Anna Rozsypal Pajerová

Klíčová slova (česky)

Švédsko-norská unie, norská nezávislost 1814, národ, národovorné teorie, hladomor barkebrødstider, Skandinávie za napoleonských válek.

Klíčová slova (anglicky):

The Swedish-Norwegian Union, the independence of Norway 1814, the nation, the national-build theories, the barkebrødstider famine, Scandinavia during Napoleonic Wars.

Abstrakt (česky)

Tato diplomová práce se zabývá tématem skandinávských zemí na přelomu 18. a 19. století a proměn, jimiž si během napoleonských válek země prošly. Jedná se o interdisciplinární práci propojující oblast historie, geopolitiky, kulturních a teritoriálních studií. Hlavní pozornost je věnována Norsku, které bylo od 14. století součástí dánské říše, i když v nerovnocenném postavení. Dánská podpora císaře Napoleona a připojení se ke kontinentální blokádě vyvolalo v Norsku hladomor, který způsobil celospolečenské změny. S následnou porážkou Napoleona bylo poražené i Dánsko, které se Kielskou smlouvou zřeklo Norska ve prospěch Švédska. Ke vzniku švédsko-norské unie každopádně došlo až o deset měsíců později, neboť Norové vyhlásili nezávislost, svolali parlament, sepsali ústavu a zvolili si norského krále. Tato práce na základě kulturní, sociálně-ekonomické a historicko-politické perspektivy analyzuje zákulisí severských událostí, mapuje příčiny chování jednotlivých aktérů a zkoumá, čím byly zájmy severských států determinovány na pozadí historických událostí. Celá studie je rámcově ohraničena národotvornou teorií Miroslava Hrocha a zkoumá, zda již v roce 1814 nemělo norské národní hnutí masový charakter a reálné předpoklady stát se nezávislým národem.

Abstract (in English):

This diploma thesis examines Scandinavian countries at the turn of the 18th and 19th centuries and the changes behind the Napoleonic wars. This study is interdisciplinary and combines history, geo-policy, cultural and area studies. The main attention is dedicated to Norway, which has been in Union with Denmark since the 14th century, but not at an equal position. Danish support of the emperor Napoleon and the Danish affiliation to the Continental blockade caused a famine in Norway, which led to society-wide changes. By the fall of Napoleon Denmark was defeated likewise and must have signed the Kiel Treaty that gave Norway to Sweden. However, the Swedish-Norwegian union was created ten months after, because the Norwegians claimed independence, summoned the parliament, created the constitution and chose the king. Using three different perspectives (cultural, social-economical and historic-political), this diploma analyses the background of the Nordic events, explore reasons for actors' behaviour and examines the determinations of Nordic countries behind these historic occasions. The study uses the framework of Miroslav Hroch's national-build theory and inspects if the Norwegian national-build process reached the level of mass movements and accomplished the conditions to become an independent country.

Obsah

ÚVOD

PŘEHLED PRAMENŮ A LITERATURY	3
1 VÝZKUMNÝ RÁMEC	6
1.1 SEVERSKÉ UDÁLOSTI POČÁTKU „DLOUHÉHO“ 19. STOLETÍ.....	6
1.1.1 <i>Dánská říše aneb proč Dánsko o Norsko přišlo</i>	<i>7</i>
1.1.2 <i>Švédská říše aneb proč Švédsko Norsko chtělo</i>	<i>12</i>
1.2 TEORETICKÝ RÁMEC	18
1.2.1 <i>Národovorné teorie.....</i>	<i>19</i>
1.2.2 <i>Aplikace Hrochovy národovorné teorie na jeho výklad norských dějin</i>	
1814 24	
1.2.3 <i>Nehistroické teorie, metodologie a výzkumné otázky</i>	<i>26</i>
2 KULTURNÍ PERSPEKTIVA.....	31
2.1 RENASANCE NORSKÉ KULTURY	31
2.2 ZROD NORSKÉ IDENTITY A NORŠTINY	39
2.3 SEVERSKÁ IDENTITA	42
3 SOCIO-EKONOMICKÁ PERSPEKTIVA.....	45
3.1 ADMINISTRATIVNÍ A EKONOMICKÉ POSTAVENÍ NORSKA.....	45
3.2 HLADOMOR BARKEBRØDSTIDER	49
4 HISTORICKO-POLITICKÁ PERSPEKTIVA	57
4.1 UDÁLOSTI NORSKÉHO ANNUS MIRABILIS 1814	57
4.2 ZAHRANIČNĚ-POLITICKÉ FAKTORY VZNIKU ŠVÉDSKO-NORSKÉ UNIE	64
4.3 ŠVÉDSKO-NORSKÁ VÁLKA A VZNIK UNIE	69
5 INTERDISCIPLINÁRNÍ REFLEXE DĚNÍ ROKU 1814.....	74
ZÁVĚR.....	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	87
PRIMÁRNÍ PRAMENY	87
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE.....	91

Úvod

Skandinávie je velice zajímavý region, který je nejen v historické perspektivě hoden mnohem větší pozornosti, než je mu v současnosti věnována. Právě jisté opomenutí, zejména v českém akademickém prostředí, hrálo při výběru tématu velkou roli. Rebelie a vzdor vůči diktátu velmocí, sepsání vlastní ústavy (jež je v mírně pozměněném formátu používaná dodnes), ustanovení do té doby neexistujícího parlamentu, volba norského krále, ale i následná nucená kapitulace na nezávislost a vznik švédsko-norské unie jsou natolik rozsáhlé události, které by dle jiných případů lidských dějin potřebovaly více času na realizaci, než se tomu stalo v Norsku během několika málo měsíců.

Na norském příkladu je spatřitelné, jak důležitou pozornost je nutné věnovat historickému vývoji národa, jehož osud může být ovlivněn událostmi, které se staly i několik generací před snahou o národní konsolidaci. Osud Norska, respektive celé Skandinávie na počátku 19. století je analyzován v kontextu národotvorných teorií. Rámcově byla užita národotvorná teorie Miroslava Hrocha, jenž je jedním z mála, který se věnoval i norským dějinám v českém akademickém prostředí. Práce analyzuje Norsko nejen na cestě k vyhlášení nezávislosti v roce 1814, ale zejména způsob, jakým byla norská společnost proměněna a jaké úrovně *národ* v Norsku v dané době skutečně dosáhl.

Tato práce není klasickou historickou prací, nýbrž se jedná o interdisciplinární studii analyzující skandinávské události přelomu 18. a 19. století z několika hledisek. Zahrnuta je kulturní, socio-ekonomická a historicko-politická perspektiva. Studie je členěna na dvě hlavní části: teoretickou a obsahovou (analytickou). V teoretické části, která vytváří úvodní sekci a kapitolu výzkumného rámce, je podrobně definována metoda, stanoveno teoretické ukotvení, zformulovány výzkumné otázky a definována výzkumná kritéria.

V historické rovině není tato práce členěna chronologicky, jak je u historických pracích běžné, nýbrž obsahově. Dějiny Norska, potažmo Skandinávie jsou v kontextu tématu často kategorizovány na tři části: na dobu, kdy Norsko bylo součástí dánské říše, na období norské nezávislosti, a periodu od vzniku švédsko-norské unie. Zatímco konec první éry spjaté s dánskou nadvládou je pevně stanoven podpisem Kielské mírové smlouvy dne 14. ledna 1814, časová hranice mezi koncem norské nezávislosti a počátkem švédsko-norské unie není ustálená. Franklin D. Scott uvádí, že rozdíl je daný zejména národní

perspektivou, neboť Švédové vnímali začátek unie podpisem Kielské smlouvy, avšak Norové datují zrod personální unie až kapitulací na své snahy o nezávislost v listopadu 1814 konvencí z Mossu.¹

S ohledem na definování výzkumného rámce není obdobné chronologické členění na dané tři části vhodné, neboť jednotlivé sledované aspekty mají rozdílné časové vymezení, kterému je pro vědeckou objektivitu nutno věnovat pozornost. Z toho důvodu je práce členěna na pět kapitol dle tematického vymezení. První kapitola je výzkumným rámcem, následné tři kapitoly jsou věnované jednotlivým aspektům a jsou dílčími studii, jejichž závěry jsou následně komparovány v kapitole páté.

První kapitola je tvořena výzkumným rámcem, který je rozdělen na dvě části. První z nich se věnuje severským událostem na počátku „dlouhého“ 19. století a zodpovídá otázky, *proč* Dánsko přišlo o Norsko a *proč* jej Švédsko naopak chtělo. Podstatná část dané kapitoly je věnovaná teoretickému rámci, kde je definován nejen rámec národovných teorií do této studie, ale i představeny užité teorie a přístupy nehistorických oborů.

Druhá kapitola se věnuje kulturnímu pohledu, který se zabývá otázkou identity a jejího odlišného vnímání napříč časem a prostorem v severském kontextu. Na pozadí přechodu Norska z dánského područí do švédského skrze vlastní nezávislost jsou analyzovány faktory jako prostor, patriotismus, národní uvědomění, nacionalismus, ale i například počátek norského literárního obrození či norská otázka vzdělanosti včetně požadavků na založení norské univerzity apod. Analyzován je i koncept severské identity.

Třetí kapitola se věnuje socio-ekonomickým faktorům. Na pozadí geopolitické proměny Skandinávie v 19. století analyzuje, jakého charakteru norská společnost byla, jaké ekonomické síly, zda Norsko mělo dostatečné finanční prostředky na zrealizování a financování vlastní nezávislosti. V neposlední řadě je pozornost věnována demografické proměně pod vlivem norského hladomoru *barkebrødstider*, jehož rozsah je některými autory podceňován.

Čtvrtá kapitola pojednává o historicko-politické rovině Skandinávie na počátku 19. století. Práce se v této části orientuje na politické zákulisí dánské(-norské) říše, norského království i švédsko-norské unie. Pozornost je věnována jak skutečné politické moci a její proměně od Struenseeho vlády v Dánsku, jež jednoznačně odstartovala norské národní obrození i na politické úrovni. Geopolitický přesun je v této části věnován

¹ SCOTT, Franklin D. *Sweden: The Nation's History*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1988, 313.

i charakterizaci dle vztahu centra a periferie, potažmo vzniku semi-centra, jak někteří autoři Norsko v roce 1814 definují.² Pozornost je věnována i zahraničně-politickému aspektu, konkrétně reakcím velmocí na norskou rebelii. Tato část studie se orientuje nejen na stanovisko států zda uznat či neuznat norskou nezávislost, ale po obsahové stránce se věnuje i mezinárodním vztahům jednotlivých aktérů vůči Dánsku, Norsku a Švédsku v širším kontextu, aby bylo možné diplomacii v roce 1814 co nejobjektivněji zhodnotit.

Výše uvedené čtyři kapitoly následně ústí do páté kapitoly, kde jsou jednotlivé závěry dílčích analýz postaveny proti sobě, respektive jsou podrobeny závěrečnému zkoumání, aby mohlo dojít k zodpovězení výzkumných otázek a cílů práce tak, jak jsou definované v teoretické části této studie.

Z podstaty tématu je na první pohled patrné, že jednotlivé faktory je poměrně těžké jednostranně zařadit pouze do jedné kapitoly. Příkladem může být norské volání po univerzitě, které náleží primárně do kulturní oblasti, nicméně jelikož se posléze požadavek norské univerzity zpolitizoval a stal se legitimním a dlouhodobým argumentem norských zástupců v Kodani, obsahově by šlo argumentovat, že náleží do třetí obsahové „politické“ kapitoly práce. V těchto nejednoznačných případech se autorka práce řídila zejména subjektivním zhodnocením, kam dané téma zařadit na základě svých znalostí i koncepce práce.

Přehled pramenů a literatury

Vzhledem k interdisciplinaritě a s tím spojeném požadavku rozmanitých dat jsou prameny, jež byly pro studii užity, různého charakteru. První zajímavou skupinou pramenů jsou oficiální prohlášení, studie a soubory dat, které byly uveřejněné norskou vládou či norskými státními institucemi ku příležitosti oslav 200. výročí od Eidsvollské ústavy a založení norského parlamentu. Archiv Norského parlamentu (*Storting*) uveřejnil mnoho dat ohledně zákulisí eidsvollského jednání, volby Kristiána Frederika norským králem i vyjednávání o podobě norské ústavy ze 17. května (*Grunnlova av 17. mai*).³

² Např. ANDERSEN, Morten S. Hva var Norge i det danske imperiet? *Internasjonal Politikk* [online]. 2014, vol. 72, č. 3, 367–387 [cit. 2. 4. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

³ Např. *Eidsvoll og Grunnloven 1814. Archiv Norského parlamentu. Stortingarkivet* [online]. Dostupné na: <https://www.arkivportalen.no/> [cit. 2. 3. 2020]; *Dokumentet Grunnlova av 17. mai 1814. Archiv Norského parlamentu. Stortingarkivet* [online]. Dostupné na: <https://www.arkivportalen.no/> [cit. 2. 3. 2020].

Dalšími prameny, které byly při studii využity, jsou mezinárodní smlouvy a jejich tajné dodatky či jím předcházející jednání, např. kielská mírová smlouva z roku 1814,⁴ roskildský mír z roku 1658,⁵ dokumenty závěrečných ujednání Vídeňského kongresu z let 1814–1815.⁶ Souborným pramenem věnující se době od kielského míru po konvenci v Mossu byl *Kielerfreden och Unionen* od Nilse Edéna nebo *Den svensk-norsk unionen. Uppsatser och aktytrycken* od Oscara Alina.

Mezi nejzásadnější prameny, které byly využity pro analýzu norského postavení v dánské říši, byly např. Luxdorphyovy deníky (*Luxdorphs dagbøger: indeholdende bidrag til det 18. aarhundredes stats- li; tir- og personalhistorie i uddrag udg*) detailně popisující chod Dánsko-Norska na různých úrovních. Nejpodstatnějším pramenem švédské perspektivy vzniku švédsko-norské unie bylo bezesporu dílo *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor: Jemte ett bihang, innehållande utdrag ur hans tal, bref och proclamationer m.m.*, které obsahuje jak prohlášení, tak i deníkové zápisky švédského korunního prince Karla Johana.

Pro kontext švédsko-norské války byly využity prameny zejména Švédsko říšského archivu (*Riksarkivet*). Konkrétně se jednalo o serii *Fälttåget i Norge 1814 - Svenskarnes inbrott i Norrige År 1814*, či samostatné fondy *Unionella Frågor* a *Sverige-Norge*, které jsou součástí archivu Zahraničního oddělení (*Utrikesdepartementet 1902 års dossiersystem*), jež je jedním z největších fondů Švédského říšského archivu s datací 1748 až 1920.

Ze souborných děl národních dějin je nutné zmínit publikaci, ze které vychází téměř všichni skandinávisté současné doby, kterou je dílo Franklina D. Scotta *Sweden: The Nation's History*⁷, práce H. Arnolda Bartona, např. *Essays on Scandinavian History*⁸, nebo dílo Magnuse Jensena *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*.⁹

⁴ *Fredtraktaten i mellem Danmark og Sverrig. Sluttet i Kiel den 14 Jan. 1814. Švédský říšský archiv. Utrikesdepartementet 1902 års dossiersystem.*

⁵ *Roskildefreden, 26. februar 1658* [online]. Oficiální přepis mírové smlouvy v Roskilde publikované Univerzitou v Aarhusu. Aarhus universitet [cit. 10. 1. 2020]. Dostupné na: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/roskildefreden-1658> [cit. 5. 7. 2020].

⁶ *Final Act of the Vienna Congress/General Treaty (1815) (translation). Public international Law Resources. Zdigitalizovaný anglický překlad Závěrečné smlouvy Vídeňského kongresu. [online]. Dostupné na: http://www.hlrn.org/img/documents/final_congress_viennageneral_treaty1815.pdf [cit. 7. 8. 2021].*

⁷ SCOTT, Franklin D. *Sweden: The Nation's History.*

Významnou roli sehrál i sborník esejí vydaný ku příležitosti 600. výročí vzniku Kalmarské unie *Ur nordens historia, 1397–1997*.¹⁰ Skandinávii v době proměn se věnuje i významný sborník *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820* editorovaný Pasim Ihalainem¹¹ nebo sborník *Det Nya Norden efter Napoleon*¹², vydaný v reakci na 25. setkání severských historiků ve Stockholmu v roce 2004.

V teoretické rovině, jak je blíže vysvětleno ve výzkumném rámci, byla práce ukotvena národotvornou teorií Miroslava Hrocha, který se zrodů národů věnoval po celou svou akademickou kariéru. Z toho důvodu byly užity zejména jeho díla *Obrození malých evropských národů. Národy severní a východní Evropy, Dějiny nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*, a jelikož se věnoval i norským národním dějinám, byla jeho teorie konfrontována s jeho závěry v knize *Dějiny Norska*.

Zajímavým druhem informačního zdroje jsou v severském prostoru oficiální „slovníková“ hesla. Jedná se o oficiální systémy zřízené severskými univerzitami, které jednotlivá hesla (osobnosti i události) zpracovala skrze své přední odborníky, a jež jsou doplněná o archivní informace. Nejedná se tak o internetové stránky, nýbrž oficiální stanovisko instituce k danému tématu, za které odpovídá konkrétní akademik. Příkladem je systém Univerzity v Aarhusu, systém Univerzity v Oslu, systém Královské knihovny ve Stockholmu, Velký norský slovník nebo Velký dánský slovník.

⁸ BARTON, H. Arnold. *Essays on Scandinavian History*, Carbondale: Southern Illinois University Press, 2009.

⁹ JENSEN, Magnus. *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*. Oslo/Bergen: Universitetforlaget, 1963.

¹⁰ SVANTESON, Bo, BJERKHOFF, Sven, NISSEN, Henrik S. ed. *Ur nordens historia: 1397-1997: 10 teman*. Stockholm: Utbildningsradion, 1997.

¹¹ IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011.

¹² ENGMAN, Max, SANDSTRÖM, Åke, ed. *Det Nya Norden efter Napoleon. 25:e Nordiska historikermötet, Stockholm den 4–8 augusti 2004*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 2004.

1 Výzkumný rámec

1.1 Severské události počátku „dlouhého“ 19. století

Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že severní Evropa byla stranou radikálních proměn, které byly typické pro období napoleonských válek, opak je pravdou. Region zaznamenal znatelné proměny jak hraniční, tak i vnitrostátní. Některé z nich byly zapříčiněny celoevropskými událostmi, některé byly vyústěním dlouhotrvajících problémů, které se skandinávským státům nedařilo dříve vyřešit.

Skandinávie do „dlouhého“ 19. století vstupovala v podobě, v jaké fungovala po staletí. Přestože ve středověku zde existovala unijní spolupráce v podobě kalmarské unie (1397–1523), po jejím rozpadu roku 1523 v regionu vznikly dva navzájem si silně konkurující celky – dánská a švédská říše. Tyto dva státní útvary proti sobě následně vystupovaly při jakékoliv možné příležitosti (např. třicetiletá válka 1618–1648, první severní válka 1655–1660,¹³ skånská válka 1672–1679, válka aliance tří 1699–1700, velká severní válka 1700–1721, aj.).¹⁴

Od rozpadu kalmarské unie v roce 1523 se dánská říše rozprostírala nad celým Jutským poloostrovem i přilehlými ostrovy, Norskem, Šlesvickem, Holštýnskem, Grónskem, Islandem a Faerskými ostrovy. A do míru v Roskilde z roku 1658 vládla i jižním regionům dnešního Švédska zvané Skåne, Blekinge, Halland a Bohuslän.¹⁵

Proti Dánsku stála švédská říše, které po třicetileté válce patřila rozsáhlá území na pobřeží Baltského moře, konkrétně Finsko (kde se Švédsko prokazatelně angažovalo

¹³ Někdy bývá nazývána „pětiletá“ válka, v dánské historiografii se též užívá členění na „první karlogustaviánskou“ a „druhou karlogustaviánskou“ válku.

¹⁴ Srov. STELLNER, František. Severní Evropa po třicetileté válce. Vzestup a pád švédské velmoci. Nástup Ruska, In: SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, 61-69; WEIBULL, Jörgen. *Swedish History in Outline*. Stockholm: Swedish Institute, 1997, 159.

¹⁵ Mírem v Roskilde z roku 1658 Dánská říše přišla o rozsáhlá území dnešního jižního Švédska, tj. regiony Skåne, Halland a Blekinge, dále o dánské ostrovy Bornholm, Møn, Saltholm a Hven, v Kattegatu Samsø, Anholt a Læsø, a v Norsku o regiony Bohuslän a Trondheim. (Srov. *Roskildefreden, 26. februar 1658*; ENGELHARDT, Paul Erik. *Skåne mellen dansk og svensk: en undersøgelse af de nationale brydninger i Skåne stift i årene 1658 til 1679: holdninger hos biskoppen og i præstesketet* [online]. København: Museum Tusulanum, 2007, [cit. 9. 7. 2020]. Dostupné z: <https://books.google.cz/>, 38.

již v roce 1155/1157),¹⁶ Estonsko, Livonsko, Ingrie, Západní a Jižní Karélie, oblasti v severním Německu a severním Polsku, aj. Tato území učinila v druhé polovině 17. století ze Švédska velmoc a Baltské moře se stalo švédským *Mare Nostrum Balticum*.¹⁷ Švédská říše ovšem postupem času o pobaltská území přicházela, přičemž největších ztrát doznala s koncem Velké severní války, kdy Nystadským mírem z roku 1721 Švédsko ztratilo Livonsko, Estonsko, Ingrii, Kexholm, část Karélie a ostrovy Dagö či Ösel v Baltském moři.¹⁸

Teritoriální kritérium a rozsah těchto dvou říší není však dokládající, jak Skandinávie na počátku 19. století vypadala, jak fungovala, jak reagovala či nadneseně čím byla. Jak bude touto prací dokázáno, vznik švédsko-norské unie v roce 1814 nebyl produktem okamžiku či spontánním nápadem, nýbrž reakcí na dlouhodobé poměry na severu a na situaci, v jaké se Skandinávie za napoleonských válek nacházela. Proto je nutné se nejprve zaměřit na jednotlivé říše a jejich fungování, aby bylo možné zodpovědět, co determinovalo události tzv. *annus mirabilis* norských dějin.

1.1.1 Dánská říše aneb proč Dánsko o Norsko přišlo

Zda se Dánské říši na přelomu 18. a 19. století dařilo, je velmi diskutabilní. Teritoriálně dánská říše na evropském kontinentu nezaznamenala od potupného míru v Roskilde z roku 1658 žádné ztráty a do „dlouhého“ 19. století vstupovala mimo zmíněné evropské državy s některými koloniemi. V Asii pak spravovala kolonii Dánské Indie, jejíž součástí bylo město Trankebar v dnešní Indii, město Frederiksnagore (dnešní Serampore v Západním Bengálsku), a Nikobarské ostrovy na rozhraní Bengálského zálivu a Andamanského moře. V Karibiku vlastnila ostrovy Sv. Tomáše,

¹⁶ Srov. JUTIKKALA, Eino, PIRINEN, Kauko. *Dějiny Finska*. Praha: NLN, 2001, 26–27. HONZÁK, František, PEČENKA, Marek, STELLNER, František, VLČKOVÁ, Jitka. *Evropa v proměnách staletí*. Praha: Libri, 1997, 198.

¹⁷ Srov. MERISALO, Outi, SARASTI-WILENIUS, Raija (eds). *Mare Balticum, Mare Nostrum: Latin in the countries of the Baltic Sea (1500-1800): acts of the Helsinki Colloquium 16-21 August, 1992*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1994. Suomalaisen Tiedeakatemia toimituksia; KIRBY, David. *The Baltic World 1772-1993: Europe's northern periphery in an age of change*. London: Longman, 1995.

¹⁸ SKŘIVAN, Aleš. *Lexikon světových dějin. 1492–1914*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan, 2002, 222.

Sv. Jana a Sv. Kříže, dále i menší část Zlatého pobřeží v oblasti dnešního Guinejského zálivu, tehdy zvanou jako Dánská Guinea.¹⁹

Roku 1661 došlo v dánské říši k založení absolutismu králem Frederikem III. (vládl v letech 1648–1670). Říše se navenek prezentovala politikou dánsky označovanou jako *tvillingrikene*,²⁰ což je pojem, který lze volně přeložit jako „sourozenecké království“ či „dvojkrálovství“. Přestože oficiální rétorika v kontextu dánské říše používala označení dánsko-norská personální unie, v praxi by šlo novověké poměry mezi oběma subjekty nazvat rovnocennými jen stěží.

Zcela zásadní pro analýzu *proč Dánsko o Norsko přišlo* je tak politicko-správní rovina mezi Norskem a Dánskem, resp. dánskou oblastí na Jutském poloostrově a přilehlých ostrovech s hlavním centrem v Kodani. V době, kterou je zapotřebí analyzovat pro pochopení Norska jako *národa*, tj. období od konce 18. století, stál v čele dánské říše od roku 1766 král Kristián VII. (1749–1808), o němž se často hovoří jako o muži vladařsky neschopném. Nicméně mnoho autorů, např. Steena Busck nebo Michael Bregnsbo, shledává základní problém jeho špatné vlády v jeho problematické výchově a mentálním zdraví, neboť od dětství zřejmě trpěl schizofrenií.²¹

I když je v osobní rovině král Kristián VII. považován za velmi neschopného panovníka, který přenechal ve jménu absolutistické monarchie veškerou moc v rukou aristokracie, resp. královské rady, dánská říše se za jeho vlády dokázala postupně reformovat. Hlavní zásluhu na tom však neměl král, nýbrž králův osobní lékař německého původu Johann Fridrich Struensee (1737–1772), kterému se podařilo využít svého blízkého kontaktu s panovníkem, a po svém jmenování královským rádcem se stal na 16 měsíců prakticky hlavou celé dánské říše.²² Z pozice diktátora rozhodoval na místo krále Kristiána

¹⁹ Srov. PEDERSEN, Mikkel Venborg. *Luksus: forbrug og kolonier i Danmark i det 18. århundrede*. København: Museum Tusulanum Press, 2013, 10; GLENTHØJ, Rasmus, 1814. *Krig, nederlag, frihet*. Oslo: Startacus Forlag AS, 2014, 11.

²⁰ *Tvillingrikene* [online]. Oficiální stránky Norského akademického slovníku. *Det Norske Akademis Ordbok* [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné na: <https://www.naob.no/ordbok/tvillingrike>.

²¹ Srov. BUSCK, Steen, POULSEN, Henning, ed. *Dějiny Dánska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 45; BREGNSBO, Michael. „Struensee and the Political Culture of Absolutism“, In: IHALAINEN, Pasi, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 55; BRATBERG, Terje. *Konge Christian 7* [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 1. 8. 2020]. Dostupné na: https://nbl.snl.no/Christian_7.

²² BREGNSBO, Michael, „Struensee and the Political Culture of Absolutism, 55.

VII. a provedl řadu reforem v duchu absolutistického osvícenství. Vrcholu své moci dosáhl v prosinci 1770, kdy se sám jmenoval do pozice *maître des requêtes*.²³

Nárůst Struenseeovy moci nesla velmi nelibě jak dánská šlechta z řad královské rady, kterou Struensee jako regent prakticky odstříhl od výkonu moci i vlivu, ale i královna-vdova, nevlastní matka krále Kristiána VII. a druhá manželka předcházejícího Frederika V., Julianna Marie Brunšvická. Hrabě Struensee si proti sobě vytvořil silnou opozici nejen svým diktátorským vládnutím nad králem Kristiánem VII. a celou dánskou říší, nýbrž i svým chováním. Vrcholem pro dánskou společnost byla jeho aféra s královnou Karolínou Matyldou Hannoverkou a Struenseeovo opovržení dánskou kulturou. Dokonce zašel tak daleko, že v roce 1772 hodlal králi předložit zákon o zrušení dánského jazyka.²⁴

V noci z 16. na 17. ledna 1772 byl Struensee spolu s královnou a částí svých spolupracovníků uvězněn a následně 28. dubna 1772 popraven. Královna Karolína Matylda Hannoverká, manželka Frederika VII. byla vyhoštěna od dvora do hannoverského Celle a zbavena možnosti se stýkat se svými dětmi – korunním princem Frederikem a princeznou Louisou Augustou.²⁵

Po pádu Struenseeho se oficiálně novým regentem krále Kristiána VII. stal jeho nevlastní bratr Frederik, syn krále Frederika V. a jeho druhé manželky Juliany Marie Brunšvické. Dle názoru Jona Gunnara Arntzena však Frederik nebyl natolik inteligentní, aby vládl říši namísto krále. Skutečnou moc nad dánskou říší a rozhodováním měla právě

²³ *Maître des requêtes* – titul umožňující dotyčné osobě být prostředníkem mezi králem a královským tajemníkem či kancléřem dánské říšské rady (*Danske kancelli*). Poté, co Struensee v prosinci 1770 říšskou radu zakázal, se sám jmenoval *Maître des requêtes* (někdy lze najít méně používaný dánský přepis *chef for ansøgningerne*), ale již 20. dubna 1771 titul z pozice svého úřadu zrušil. Struensee byl tak posledním nositelem tohoto titulu v dánských dějinách. (Srov. FELDBÆK, Ole. *J.F.Struensee* [online]. Oficiální stránky Velkého dánského lexikonu. Den store danske [cit. 21. 8. 2020]. Dostupné na: https://denstoredanske.lex.dk/J.F._Struensee; JESPERSEN, Leon. *Maître des requêtes* [online]. Oficiální stránky Velkého dánského lexikonu. Den store danske [cit. 22. 8. 2020]. Dostupné na: https://denstoredanske.lex.dk/ma%C3%A4tres_des_requ%C3%A4tes).

²⁴ EATON, J. W. *The German Influence in Danish Literature in the Eighteenth Century. The German Circle in Copenhagen 1750–1770* [online]. Cambridge: University Press, 1929 (2015), [cit. 9. 12. 2019]. Dostupné z: <https://books.google.cz>, 28.

²⁵ JENSEN, Magnus. *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 86.

královna-vdova Juliana Marie Brunšviczká a teolog Ove Høegh-Guldberg.²⁶ Ti byli též hlavními iniciátory samotného převratu proti Struenseemu a královně Karolíně Matyldě Hannoverské.

Období od Struenseeova pádu roku 1772 do roku 1784 bývá označováno jako Guldbergův režim, během něhož byla zrušena většina osvícenských reforem. Politika Oveho Høegh-Guldberga byla dánskou společností velice oblíbena, neboť byla považována za pokornou, proti-německou a apelující na „dánskost“. Navíc oproti Struenseemu nebyl chápán jako usurpátor moci, ale jako služebník režimu.²⁷

Korunní princ Frederik (posléze jako král Frederik VI.) se roku 1784 se skupinou německých šlechticů chopil regentské moci, kterou od roku 1797 vykonával samostatně až do smrti svého otce roku 1808.²⁸ Přestože se Dánsko zpočátku snažilo o zachování neutrálního postavení jak během období Velké francouzské revoluce, tak na počátku napoleonských válek, dánská říše i přesto trpěla válkami, které se odrážely na evropském obchodu. Ten byl pro Dánsko hlavní prioritou. Dánsko se řídilo heslem Svobodu lodím – Svobodu nákladu (*Fri skib – Fri ladning*), avšak válčící strany toto nepsané pravidlo nerespektovaly a přepadávaly dánské lodě. I přesto se Dánsku poměrně dlouho dařilo zůstat jak neutrální, tak si i udržet významný podíl na zaoceánském obchodu.²⁹

Následný diplomatický zvrat v zahraniční politice na přelomu staletí byl významný hned z několika důvodů. Zaprvé se jednalo o vyjednávání spolupráce s dánským staletým nepřitelem – Švédskem, zadruhé se jednalo o koncepci ozbrojené neutrality, která měla dánský trh ochránit, a za třetí tento krok vedl k pravému opaku, tj. zničení dánské obchodní flotily a zavlčení Dánska do napoleonských válek. Konkrétně se jednalo o akt mezi Dánskem, Švédskem a Ruskem, které uzavřeli roku 1800 konvenci

²⁶ ABILDTRUP, Sara Hai. *Juliane Marie af Braunschweig-Wolfenbüttel, 1729-1796* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné na: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/juliane-marie-af-braunschweig-wolfenbuettel-1729-1796/>.

²⁷ LANGEN, Ulrik. The Great, the Pages and the End of Eighteenth-Century Danish Court Culture, In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNEFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 67-78, 76.

²⁸ NORDSTROM, J. Byron. *Scandinavia since 1500*. Minneapolis/London: University of Minnesota Press, 2000, 103.

²⁹ BUSCK, POULSEN. *Dějiny Dánska*, 150.

o ochraně neutrálních lodí proti anglickým přepadům. Výsledkem však byl přímý útok anglického námořnictva vedený viceadmirálem Nelsonem na Kodaň 2. dubna 1801.

Tento útok, spolu s nečekaným zavražděním ruského cara Pavla I., podporovatele dané konvence, donutil Rusko přeorientovat svou zahraniční politiku a nový ruský car Alexander I. vstoupil do protinapoleonské koalice.³⁰ „Navíc švédská vláda selhala ve vyslání slíbenou flotilu z Karlskrony, aby ulehčila Dánům, a naopak vyjednávala mírové řešení s Brity. Naštěstí se Fredrik a jeho krajané něco z útoku naučili. Byly učiněny některé ústupky britským požadavkům a ziskový trh byl znovu obnoven. O šest let později Dánsko nemělo takové štěstí.“³¹

Velmoci ponechaly skandinávským zemím diplomatický prostor, aby si zvolily stranu konfliktu, ovšem čas byl omezen. Napoleon v roce 1806 vyhlásil kontinentální blokádu a britskou reakcí byl zákaz neutrálním lodím se plavit po trasách, které byly zapovězené britskému loďstvu.³² Když se i v této konstelaci snažilo Dánsko být neutrální, Británie již neměla trpělivost a opětovně zaútočila v roce 1807 na Kodaň. Tímto krokem se tak dánská říše rozhodla přidat se na stranu francouzského císaře Napoleona, zatímco Švédsko bylo již od roku 1805 v protinapoleonské koalici.³³

Zde je zajímavé sledovat zákulisí rozhodnutí Dánska se přidat k revoluční Francii. Přestože útok na Kodaň je samozřejmě dostačujícím důvodem, proč s Británií neuzavírat spojenectví, pravdou je, že daný útok byl spíše záminkou, proč se k Francii přidat. Dánsko, zejména jeho skutečný vládce, korunní princ-regent Frederik si uvědomoval, že dánská říše nehraje v evropském kontextu velkou roli, a právě proto se snažil ochránit dánský obchod, jak nejdéle mohl. Navíc měl jednu teritoriální vizi – zpětné dobytí jižní provincie Skandinávského poloostrova.

Zatímco tak Švédsko stálo proti Napoleonovi, opětovná rivalita těchto dvou států mohla napomoci Dánsku po boku císaře získat zpět regiony Skåne, Halland, Blekinge a Bohuslän, o které Dánsko přišlo zmíněným mírem v Roskilde roku 1658. Daný útok

³⁰ KAN, Aleksandr S. *Dějiny skandinávských zemí*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1983, 144.

³¹ NORDSTROM. *Scandinavia since 1500*, 170, vlastní překlad.

³² BUSCK, POULSEN, *Dějiny Dánska*, 151.

³³ WINTON, Patrik. Commercial Interests and Politics in Scandinavia, 1730–1815, In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNEFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 207–216, 214

byl dokonce již plánovaný a Švédsko bylo v posledních okamžicích zachráněno Británií, když britská flotila zabránila Dánům překonat Öresundskou úžinu.³⁴

Přestože se Napoleon snažil Dánsku vykompenzovat obchodní ztrátu za původní obchody s Anglií umožněním obchodu dánských obchodníků s dceřinými státy Bonapartovské dynastie, dánská říše zaznamenala připojením se ke kontinentální blokádě ztrátu kontaktu se svými oblastmi, např. Islandem, Norskem či Karibskými ostrovy, kde dokonce byly některé dánské obchodní body zkonfiskovány Británií.³⁵

Následky dánské podpory císaře Napoleona se projeví zejména s jeho pádem v roce 1814, kdy bylo Dánsko poraženo protinapoleonskou koalicí. Švédský korunní princ Karel Johan, dříve francouzský maršál Jean Baptiste Bernadotte, okupací dánského území přinutil Frederika VI. ke kapitulaci a podpisu tzv. Kielské mírové smlouvy ze dne 14. ledna 1814, kterou se Dánsko vzdalo Norska, jež se nově připojilo ke Švédsku.³⁶ Dánsko-norská unie tak byla po více než čtyřech staletí přerušena.

1.1.2 Švédská říše aneb proč Švédsko Norsko chtělo

Švédská říše na přelomu 18. a 19. století již nebyla teritoriálně ve stavu své původní největší slávy. Zatímco země po vestfálském míru získala rozsáhlá území a dané období rozkvětu si získalo přívlastek *zlaté švédské časy* (švédsky *den stormarktstiden*, tj. období velké moci), velkou severní válkou a nystadským mírem z roku 1721 země o mnohé zisky z třicetileté války přišla. Na pozadí revoluční Evropy se tak Švédsko nacházelo na území dnešního Švédska, tj. včetně jižních provincií Skandinávského poloostrova Skåne, Halland, Blekinge a Bohuslän, a centrálních regionů Jämtlandu and Härjedalenu, dnešního Finska, včetně oblasti Západní Karélie, souostroví Ålandských ostrovů na pomezí Baltského moře a Botnického zálivu, a dvou baltských ostrovech Gotlandu a Ölandu. Poslední državy v severoněmeckém prostoru, které si Švédsko udrželo jako pozůstatek svého dávného vlivu, byl Wismar a oblast Švédských Pomořan kolem přístavu Stralsund.

³⁴ DEJMEK, Jindřich. *Norsko*. Praha: Libri, 2015, 48.

³⁵ WINTON, *Commercial Interests and Politics in Scandinavia*, 215.

³⁶ SØLVARÁ, Hans Andrias. *Freden i Kiel 1814 – England, Sverige, Danmark og de nordatlantiske øer*. *Fróðskaparrit - Faroese Scientific Journal* [online]. 2018, 101–138 [cit. 29. 7. 2021]. Dostupné z: ebscohost.com, 112.

Komparativně vůči dánské říši nemělo Švédsko téměř žádné kolonie. Výjimkou byl karibský ostrov Svatý Bartoloměj, který švédský král Gustav III. směnil s francouzským králem Ludvíkem XVI. za obchodní práva pro Francouze ve švédském přístavu Göteborg. Původní americká kolonie Nového Švédska (*Nya Sverige*) připadla Nizozemcům ještě před Velkou severní válkou.

Oproti Dánsku, kde byla regentstvím korunního prince Fredrika několikaletá kontinuita jak v otázce vnitřní, tak zahraniční politiky, si Švédsko na prahu 19. století prošlo proměnou hned v několika rovinách. Zcela zásadní byla změna vnitřní politiky, kdy každý z panovníků orientoval zemi zcela jiným směrem.

Roku 1772 provedl švédská král Gustav III. (1746–1792) státní převrat, který přerozděloval moc mezi králem, parlamentem (*Riksdag*) a radou (*Riksrådet*). Je nutné zmínit, že oproti dánské říši, Švédsko nebylo absolutistickou monarchií již od smrti krále Karla XII. v roce 1718, a králova pozice byla značně oslabena. Gustav III. připravil návrh nové ústavy, který parlamentu během vlastního státního převratu předložil a ten jej schválil. Výhodou ve prospěch krále bylo zjednodušené formování ústavy, což králi umožnilo v mnoha záležitostech reinterpretovat ústavní obsah a intervenovat tak do záležitostí, které by dříve zůstaly pouze v pravomoci rady či parlamentních stavů.³⁷

Vláda Gustava III. je hodnocena velmi pozitivně co do reforem, které v duchu osvícenského absolutismu ve Švédsku zavedl. Zejména v letech 1772–1778 provedl řadu vládních opatření na posílení švédské měny vůči jiným zahraničním měnám, řešil problémy civilní služby, posílil národní obranu, zavedl reformy trestního práva, aj.³⁸ Jeho vláda byla orientována na Francii jak politicky, tak kulturně, miloval umění a zasloužil se o rozkvět švédské kultury a architektury. Na druhou stranu však byl spojen s mnoha skandály, které spolu s jeho snahami o politickou proměnu dělby moci, nespravedlivým zdaněním a rychlým nárůstem inflace daly vzniknout „zvláštní koalici šlechticů, které urazil, libertariánů, kteří byli nepřátelští proti všem despotům, i když osvíceným, a kralovražedným fanatikům.“³⁹

³⁷ SCOBIE, Irene. *Sweden. Nations of the Modern World*. London: Ernest Benn Limited, 1972, 59.

³⁸ METCALF, Michael F. *Parliamentary Sovereignty and Royal Reaction, 1719–1809*, In: METCALF, Michael F. ed. *The Riksdag: A History of the Swedish Parliament*, Stockholm: The Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 1987, 109-164, 150.

³⁹ PALMER, Alan. *Bernadotte. Napoleons marskalk, Sveriges kung*. Stockholm: Bonnier Alba, 1992, 197.

Na krále Gustava III. byl spáchán atentát 16. března 1792 při maškarním plese ve stockholmské opěře, přičemž král zemřel na následky zranění 29. března. Oficiálním odůvodněním k útoku byla nevole šlechty akceptovat suverenitu královské moci, o kterou se Gustav III. po celou dobu své vlády pokoušel. Namísto toho spiklenci chtěli krále nahradit nedospělým korunním princem Gustavem, aby mohli prosadit novou ústavu vracející plnou moc radě a parlamentu, tudíž šlechtě.

Mezi spiklence stojící za útokem na krále se řadí švédský vojenský důstojník Jacob Johan Anckarström, hrabě Adolph Ribbing, hrabě Claes Fredrik Horn, vojenský důstojník Carl Pontus Lilliehorn, svobodný pán Johan Ture Bielke a politik Karl Fredrik Pechlin. Jediný, kdo byl popraven, byl královrah, který fyzicky provedl střelbu na krále, důstojník Jacob Johan Anckarström, který byl pro výstrahu ostatních zbičován, zmrzačen a následně popraven. Ostatní strůjci atentátu byli nanejvýš zatčeni, někteří vysláni do exilu či trestu zcela unikli.⁴⁰

Přestože cílem útoku bylo dosáhnout svolání nového parlamentu a vytvoření nové ústavy, k tomuto cíli nedošlo. Jelikož nový král Gustav IV. Adolf, syn Gustava III. byl nezletilý, byl jako jeho regent zvolen Karel, vévoda ze Södermanlandu, mladší bratr Gustava III. Vévoda však parlament nesvolal a dařilo se mu velmi obratně užívat zavedenou úhybnou politiku Gustava III. s odkazem na vyčkávání plnoletosti Gustava IV. Adolfa, ke které došlo roku 1796. Nicméně ani mladý král nesvolal parlament do Norrköpingu dříve než v roce 1800. Postavení Gustava IV. Adolfa vůči radě, parlamentu i jednotlivým stavům bylo díky jeho předchůdcům značně posíleno a Tajný výbor (*Hemlig kommitté*) opět plně sloužil jako králův nástroj nejen v otázce financí, ale jako instrument k dosažení všeho, co chtěl král napříč stavy prosadit.⁴¹

Tak jako v dánské říši došlo po Struenseeově reformní vládě k opětovnému utužení režimu, i osvěcenské období Gustava III. bylo vystřídáno pravým opakem v podobě až ultrakonzervativní vlády Gustava IV. Adolfa. Kan jej popisuje jako stoupence legislativismu

⁴⁰ Srov. STRÖMQUIST, Ulrika. *Mordet på Gustav III* [online]. Oficiální stránky Královské knihovny ve Stockholmu. Kungliga Biblioteket [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.kb.se/hitta-och-bestall/samlingsbloggen/blogginlagg/2019-03-29-mordet-pa-gustav-iii.html>; JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. 16. 3. – *Atentát na švédského krále Gustava III.* [online] Oficiální stránky Skandinávského domu. Skandinávský dům [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné na: <http://www.skandinavskydum.cz/16-3-atentat-na-svedskeho-krale-gustava-iii/>.

⁴¹ METCALF, *Parliamentary Sovereignty and Royal Reaction*, 160–161.

a ortodoxního luterána, který nesnášel cokoliv francouzského, a proto s jeho vládou se země opětovně orientovala proti Francii.⁴²

Tento obrat v zahraniční politice byl důvodem, proč se Švédsko angažovalo v ozbrojené neutralitě spolu s Ruskem a Dánskem. Po intervenci britské flotily v Kodani v roce 1801 a očekávaném útoku na Karlskronu bylo Švédsko zachráněno změnou na carském trůnu, když byl car Pavel I. zavražděn a na trůn usedl car Alexandr I., který navázal s Británií spolupráci.

Dalším zlomovým okamžikem ve švédské diplomacii bylo zatčení francouzského vévody d'Enghien, kterého byl švédský král svědkem v Bádenu při své cestě po severoněmeckých zemích. Jeho nenávist vůči Francii se ještě zvětšila s Napoleonem v čele císařství, a po „hororu a brutalitě této Napoleonovy chyby, která se zakořenila hluboko v králově mysli, se pro něj Bonaparte postupně stal divokým zvířetem apokalypsy, antikristem.“⁴³ Proto v roce 1805 podepsal spolu s Británií, Rakouskem a Ruskem smlouvu z Bäckaskog, která zahajovala křížovou výpravu proti Francii.

Zahraniční politika krále Gustava IV. Adolfa proti Francii vyprovokovala císaře, aby v reakci na smlouvu z Bäckaskog okupoval celé Švédské Pomořany, kde švédské posádky byly nuceny kapitulovat. Jakkoliv byla politika krále neuvážená či excentrická, dle Irene Scobie dávala přesto jistý smysl, dokud nebylo Rusko poraženo v bitvě u Friendlandu a císař Napoleon neuzavřel s carem Alexandrem I. roku 1807 Tylžský mír.⁴⁴

Přestože Tylžský mír primárně řešil záležitosti týkající se ruské diplomacie (např. Rusko muselo uznat Rýnský spolek či Varšavské vévodství) a teritoriální změny (paradoxně Rusko území neztratilo, naopak získalo Białystok), byl mír dělením sfér vlivu v Evropě.⁴⁵ Proto je tento mír bezesporu počátkem nové kapitoly severských dějin. Jens A. Christophersen užívá pro roky 1807 až 1812 termín *disekvilibrum* (v originále *disequilibrium*), respektive jej užívá pro jakékoliv období, kdy Rusko uzavírá spojení s dominantní kontinentální velmocí, např. při paktu Ribbentrop-Molotov (autor neuvádí termín paktu, ale zjednodušeně vztah Ribbentrop-Stalin).⁴⁶

⁴² KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 143.

⁴³ SCOTT, *Sweden*, 293, vlastní překlad.

⁴⁴ SCOBIE, *Sweden*, 64.

⁴⁵ ŠTĚPÁN, Jiří. *Švédsko*. Praha: Libri, 2010, 78.

⁴⁶ CHRISTOPHERSEN, Jens A. The Nordic Countries and the European Balance of Power. *Cooperation and Conflict* [online]. 1965, vol. 1, č. 1, 39–52 [cit. 25. 4. 2021]. Dostupné z jstor.org, 41.

Termín disekvilibrium je pro dané období přinejmenším v severském regionu velice výstižné, neboť značí geopolitickou dysbalanci. Tylžským mírem získalo Rusko „volnou ruku na severu“. I z toho důvodu je následné jednání dánské říše a uzavření aliance s Francií lépe pochopitelné, neboť perspektivou daného rozložení sil v Evropě, zejména států, které se mohly na severu angažovat, bylo spojení s Británií dlouhodobě neudržitelné.

Pozice Švédska se tak ocitla ve velice nebezpečném sevření, neboť car Alexander I. hodlal možnost intervence do Skandinávie využít. Stejně tak Dánsko vycítilo příležitost napadnout svého dlouholetého rivala, a případně opětovně dobýt ztracené jižní regiony. Diplomacie Gustava IV. Adolfa tak přivedla Švédsko do válečného stavu, kdy Británie byla jediným švédským spojencem.⁴⁷

Dánsko se již připravovalo na intervenci do Skåne a norské posádky stály podél hranic se Švédskem, k dánskému ataku nakonec ale nedošlo díky britské flotile, která zabránila útok zrealizovat.⁴⁸ Přestože došlo k odvrácení dánského útoku, Rusko 21. února 1808 napadlo Finsko. Dle Byrona J. Nordstroma nebyl nepoměr mezi ruskými a švédskými (potažmo finskými) posádkami co do velikosti nějak rozhodující, velkou roli však sehrály nemoci, nízká morálka, nesmělost vedení švédských vojsk a zejména zrady (např. Karl Olof Cronstedt jako velitel pevnosti Sveaborg kapitulovat bez jakéhokoliv boje).⁴⁹ Zde je nutné zmínit, že kapitulace Sveaborgu nebyla zcela okamžitá, neboť „Cronstedt 6. dubna podepsal dohodu, podle níž se pevnost a pobřežní loďstvo požívající její ochrany vzdají, pokud do 3. května do přístavu Sveaborgu nepřipluje alespoň pět švédských bitevních lodí.“⁵⁰ Tato dohoda se však rovnala jen odložení kapitulace, neboť moře bylo zamrzuté a tak bylo zřejmé, že švédské posily nedorazí. Jinými slovy se Cronstedt snažil o alibistické odůvodnění, proč nechal sedm tisíc mužů, dva tisíce děl a sto deset lodí vzdát se bez boje.⁵¹

Podobný osud nastal v celém Finsku, které bylo během pár dní plně okupované ruskou armádou. Ta využila zamrzlého moře a skrze průliv Kvarken v Botnickém zálivu se

⁴⁷ BARTON, H. Arnold. Late Gustavian Autocracy in Sweden: Gustav IV Adolf and his Opponents, 1792–1809. *Scandinavian Studies* [online]. 1974, vol. 46, č. 3, 265–284 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com, 266.

⁴⁸ SCOBIE, Sweden, 65.

⁴⁹ NORDSTROM, *Scandinavia since 1500*, 173.

⁵⁰ JUTIKKALA, PIRINEN. *Dějiny Finska*, 164.

⁵¹ Srov. SCOTT, Sweden, 294; JUTIKKALA, PIRINEN. *Dějiny Finska*, 164.

přesunula na Ålandské ostrovy, odkud se přesouvala ve dvou směrech – na Stockholm a na Umeå, které ze severu obsadili.⁵²

Švédsko se nečekaně ocitlo v mnohem nebezpečnějším sevření, než si kdokoliv mohl pomyslet. To donutilo švédskou opozici jednat a revolucionáři, kterým se záhy začalo přezdívat muži roku 1809, dne 3. března 1809 krále Gustava IV. Adolfa svrhli a zajali na hradě Gripsholm. Královská linie byla sesazena, včetně korunního prince Gustava a na trůn byl navrácen bývalý regent, vévoda ze Södermanlandu, nyní již jako švédský král Karel XIII. K revoluci 1809 by však zřejmě nikdy nemohlo dojít, kdyby nedošlo k uzavření tajné a osobní dohody příměří mezi švédským podplukovníkem Georgem Adlersparrem a dánským princem Kristiánem Augustem, jenž vedl plánovaný dánský útok na Švédsko.⁵³

Švédsko pod vlivem nové vlády Karla XIII., který schválil novou ústavu a reformoval zemi, uzavřelo 17. září 1809 s Ruskem mír ve Fredrikshamnu. Mírem Švédsko přišlo o třetinu svého území a Finsko se stalo součástí Ruska, což finský parlament v Borgå uznal pod příslibem, že car ponechá oficiální vírou luteránství.⁵⁴

Jelikož byl nový švédský král již pokročilého věku a bezdětný, stala se teritoriální otázka klíčovým tématem hledání nového korunního prince. O tom, že se švédská pozornost upnula na Norsko, je jednoznačně průkazná králova volba z jara 1810 adoptovat dánského prince Kristiána Augusta, do té doby norského místodržícího. Dánský král se sám zřejmě obával snah svého bratrance spojit Švédsko s Norskem, kde byl velice populární, a proto Kristián August musel na Norsko rezignovat. Tím byly alespoň *de iure* ukončeny plány o Skandinávské/Švédsko-norské unii.⁵⁵ Ale jenom dočasně.

Nový švédský korunní princ Karl August (spolu s adopcí přijal nové jméno) byl ve Švédsku obdobně populární jako v Norsku, a švédská společnost se těšila vyhlídce, že se brzy stane švédským králem. K tomu však nedošlo, neboť dne 28. května 1810 spadl z koně při projížděce ve Smålandu a na následky poranění hlavy zemřel.⁵⁶

⁵² ANDERSSON, Lars. *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen*. Stockholm: Liber, 2003, 15; KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 147.

⁵³ BARTON, *Essays on Scandinavian History*, 139.

⁵⁴ THORKILDSEN, Dag. Lutherdom og nasjonal identitet i Norden. *Teologisk tidsskrift* [online]. 2017, vol. 6, č. 1, 42–54 [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z: ebscohost.com, 44.

⁵⁵ HENRIKSON, Alf. *En Skandinavisk historia. Norge & Sverige under 1000 år*. Stockholm: MånPocket, 1994, 105.

⁵⁶ LAGERQVIST, Lars O. *A History of Sweden*. Stockholm: The Swedish Institute, 2001, 129.

Nutno podotknout, že plány na vznik švédsko-norské unie zde existovaly již z minulosti. Několikrát dokonce švédský král podnikl útok na Norsko s cílem jej k říši připojit (např. „norská“ kampaň Karla XII. za Velké severní války, plánovaný útok Gustava III. atd.).⁵⁷ Z geografického hlediska byla unie s Norskem mnohem praktičtější. Zkušenosti s válkou daly švédské vládě uvědomění si nebezpečí, které neustále hrozí z jejich západní hranice, odkud dánský král již několikrát chystal útok na švédské území (např. za Hannibalovy války na pozadí třicetileté války, během Velké severní války, za války 1808-1809).

Zároveň si mnozí uvědomili, a to byl zřejmě též spouštěč švédské revoluce 1809, že Švédsko již dávno není silnou zemí, natož velmocí. Ruská okupace Finska ukázala, že vůči svému východními sousedovi nemá švédská armáda velkou šanci dlouhodobě uspět. Natož zkusit intervenovat v jiných oblastech na pobřeží Baltského moře, kde Rusko stále více rozšiřovalo sféru svého vlivu a zájmu. Mnozí stále doufali, že by bylo možné Finsko získat zpět, jiní – mezi nimi i druhý nový korunní princ Karl Johan – již pochopili, že získat Finsko zpět, je nemožné.⁵⁸ Pokud chtěli ztrátu území kompenzovat, byla jediná možnost právě na západě v Norsku.

1.2 Teoretický rámeček

Ze stejného důvodu jako není jedna interpretace dějin, není jedna teorie, která by pokryla a jasně vysvětlila, jakým způsobem autor studie s daty pracuje. Vytváření nových definic a teorií není dáno ani tak snahou autorů předčít své předchůdce, nýbrž vědeckou přirozeností rozšiřování povědomí o tématu. To je dáno jak zpřístupněním nových archiválií na jedné straně, tak narůstající informativností napříč zahraničním vědeckým světem, který umožňuje závěry mnohých prací zasadit do širšího kontextu. Tato práce se netají interdisciplinárním charakterem s ohledem na autorčino vzdělání. O to podstatnější je teoretické vymezení perspektivy této studie i výzkumu, který jí předcházela.

Zatímco pro historické části práce by postačovalo tradiční historiografické teoretické vymezení, část socio-ekonomické či politické (jak vnitřní, tak zahraniční) perspektivy by nebyla dostačující. Z toho důvodu se může zdát teoretická část práce

⁵⁷ Srov. ENGLUND, Peter. *Nepřemožitelný. Historie první severní války*. Praha: NLN, 2003; LAGERQVIST, Lars O. *A History of Sweden*. Stockholm: The Swedish Institute, 2001.

⁵⁸ BARTON, Dunbar Plunket. *Bernadotte and Napoleon. 1799–1810*. London: John Murray, 1921, 311.

obsáhlejší, než bývá u jiných historických prací obvyklé. Jelikož je téma, resp. výzkum na pomezí historie, teritoriálních studií, kulturních studií a geopolitiky, bylo pro výzkum aplikováno několik teorií, které se spolu doplňují a navzájem se nevylučují. Práce si klade za cíl zodpovědět historické výzkumné otázky, svrchovanou teorií je teorie národovorných teorií z oblasti historie.

1.2.1 Národovorné teorie

„Dlouhé“ devatenácté století⁵⁹ je bezesporu období změn napříč všemi společenskými ohledy – reformovala se politika, modernizovala se společnost, prosazovala se industrializace, měnila se tradiční stratifikace společnosti, požadavky obyvatel na život a jejich potřeby, rostla vzdělanost, narůstalo povědomí o vědě, která zažívala největší rozkvět od renesance, ne-li celkově v dosavadních lidských dějinách.

Devatenácté století hrálo velice významnou roli v dějinách každého národa, a proto mu je napříč autory národovorných teorií věnována mimořádná pozornost. Právě devatenácté století je onou pomyslnou ručičkou na váhách, do které skupiny bude teoretik spadat. Druhým zásadním rozdílem mezi teoretiky je členění dle faktorů, kterým věnují při formování národů pozornost.

Anthony D. Smith ve svém díle *Nationalism and Modernism*, ze kterého vychází i Miroslav Hroch, detekuje pět druhů národovorných teoretiků: primordialisté, kteří užívají „primordiální“ sociální a kulturní atributy, jakými jsou jazyk, náboženství, území, přízračnost a zejména etnicita; perenialisté, kteří národ definují jako dlouhodobý proces, předmoderní, vycházející ze základních etnických vazeb než z procesu modernizace; etnosymbolisté, snažící se odhalit symbolické odkazy etnické identity a poukazující, jak moderní národy reinterpretovaly symboly, mýty, vzpomínky, hodnoty a tradice v reakci na problémy modernity; modernisté, zastávající názor odvozování národa a nacionalismu dle nových moderních procesů, respektive jak došlo vlivem moderních podmínek a moderních politických imperativů k proměně států, národů, nacionalismů i elit; a postmodernisté,

⁵⁹ Obecně chápaným počátkem „dlouhého“ 19. století je období kolem let 1750–1800 a za jeho konec je považována první světová válka, nejedná se pevně daný termín, záleží dle národních dějinách a faktorech, které jsou sledované, kde je stanovena hranice časového úseku, příklad rozdílného „dlouhého“ 19. století v případě evropských a amerických dějin (viz STEARNS, Peter S. Long 19th Century? Long 20th? Retooling that Last Chunk of World History Periodization. *The History Teacher* [online]. 2009, vol. 42, č. 2, 223–228 [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com).

zaměřující se na odhalení rozdrobenosti současných národních identit a navrhuje novou „post-národní“ politiku identity i globální kultury.⁶⁰

Toto členění je též jedno z mnoha a záleží na autorovi, jak klasifikaci teorií sestaví, tj. Smithova kategorizace není absolutní, naopak nebyla obecně přijata, i když jde dle Miroslava Hrocha o typologizaci schématickou.⁶¹ V praxi je však za zjednodušený úzus považováno členění na tři kategorie: primordialisté, kteří vychází z *něčeho národního* v minulosti, ať již to byl státní útvar ve středověku, jazyk, zvyklost apod; modernisté, kteří vnímají *národ* jako produkt či spíše konstrukt 19. století a modernizačních prvků, a zastánci smíšeného pohledu, kteří přiznávají primordialistické národní prvky z minulosti, avšak národní hnutí vnímají jako jednoznačnou reakci na změnu společensko-politicko-ekonomických zákonitostí v devatenáctém století.⁶²

Mezi teoretiky národovtovných teorií můžeme nalézt mnoho velice zajímavých přístupů, jež vychází z jednotlivých perspektiv a případových studií jednotlivých států, deklarující, jak odlišné může být vnímání národa i v rámci samostatné jedné ze tří výše uvedených kategorií. Ty lze ještě členit na dva druhy: na subjektivní a objektivní dle vzorku dat, které v rámci národa zkoumají.

Příkladem objektivního teoretika je například Fredrich Meinecke, který národ členil na kulturní národ a státní národ na základě zkoumání objektivních prvků jako jsou společný původ, jazyk, kultura, území, společenský řád aj.⁶³

Mezi další „objektivisty“ lze zařadit např. Maxe Webera, Eugena C. Barkera, Karla W. Deutsche aj. Naopak za zastánce subjektivních faktorů, jež i sám nejlépe definuje podstatu daného „subjektivní“ definice národa je Ernst Renan a jeho názor, že národ je

⁶⁰ SMITH, Anthony. *Nationalism and Modernism* [online]. London: Routledge, 1998 [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné z: [http:// https://www.ebscohost.com](http://https://www.ebscohost.com), 223–224.

⁶¹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, 42.

⁶² Srov. BARNARD, Frederick M. *Herder on Nationality, Humanity, and History*. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2003; RENAN, Ernest. *Qu'est-ce qu'une nation? Et autres essais politiques*. Paris: Presses Pocket, 1992; HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*; ANDERSON, Benedict R. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008.

⁶³ Srov. MEINECKE, Friedrich. *Cosmopolitanism and the National State* [online]. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1970; HROCH, Miroslav. *Obrození malých evropských národů. Národy severní a východní Evropy*. Praha: Univerzita Karlova, 1971, 10.

„každodenním plebiscitem“. Mezi další „subjektivisty“ jsou řazeny Tomáš Guarrigue Masaryk, René Johanner či Max H. Boehm.⁶⁴

Cílem této práce není nalézt nejuvýstižnější definici národa stejně jako sepsat výčet všech možných přístupů a autorů, neboť tento proces je ve své podstatě nekonečný. Z tohoto důvodu tak byl zvolen následující postup: pro analýzu národotvorného procesu ve Skandinávii byla zvolena jedna teorie, v rámci které jsou historické události ve Skandinávii na počátku 19. století analyzovány a interpretovány.

Respektive v rámci teoretického rámce je zvolena jedna z teorií národotvorných procesů, jež stanovuje definici *národa*, aby bylo možné vývoj skandinávských dějin objektivně posoudit během výkladu historického dění ve Skandinávii. Jinými slovy daná teorie v této práci primárně slouží jako vymezení toho, co se zkoumá, aby nedošlo k dezinterpretaci zkoumaného pojmu *národ* v jednotlivých perspektivách, např. politické, kulturní, socio-ekonomické rovině, a aby došlo k zachování jisté konstantní hodnoty, která je objektem výzkumu – norského národního hnutí roku 1814.

Při hledání vhodné zaštitující teorie je téměř nemožné se vyhnout pracím českého historika Miroslava Hrocha, jenž je nejen jedním z hlavních teoretiků moderních národotvorných teorií, ale i autorem mnoha textů věnující se Norsku, potažmo severu.⁶⁵ To je důvodem, proč bylo zvoleno tuto studii o roli vnímání národa v kontextu dění roku 1814 definovat právě na pozadí Hrochovy definice *národa*.

Miroslav Hroch svou cestu k vymezení termínu *národa* vysvětluje následovně: „[z]volil jsem v případě definice národa kompromisní přístup a vycházím z toho, v čem se badatelé povětšinou shodují: je to názor, že o existenci národa lze hovořit tehdy, kdy se

⁶⁴ Více ke kategorizaci a typografii národotvorných teorií viz srov. HROCH, Miroslav. Typografická charakteristika, *Národy nejsou dílem náhody*, 48–60; RAKIC, Vojin. Theories of Nation Formation and Case Selection: The Meaning of an Alternative Model. *The Journal of Nationalism and Ethnicity* [online]. 1998, vol. 26, č. 4, 599–613 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z jstor.org, 599–613; HROCH, Miroslav. *Obrození malých evropských národů. Národy severní a východní Evropy*. Praha: Univerzita Karlova, 1971, 9–22

⁶⁵ Srov. HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*; HROCH, Miroslav. *V národním zájmu. Požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě*. Praha: Filozofická fakulta, 1996; HROCH, *Obrození malých evropských národů*; HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska*. Praha: NLN, 2005, HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta, 1999, aj.

s národem ztotožňují všichni, nebo téměř všichni, kdo přicházejí v úvahu jako jeho možní příslušníci.“⁶⁶

Zde však nastává první teoretický „problém“ Hrochovy definice v souvislosti s částí „kdo přicházejí v úvahu“, neboť napříč jak přírodní, tak humanitní vědou platí, že odlišný výběr vzorků pro výzkum garantuje odlišné výsledky. Jak lze tudíž garantovat co největší objektivitu při hledání odpovědi? V případě přírodních věd se dá jistá objektivita zajistit zvýšením počtu různorodých prvků, jež jsou zkoumány. Avšak jak zvýšit zkoumané prvky v historii a zajistit jejich rozmanitost? Konkrétně jak definovat ty, „kteří přicházejí v úvahu“, aby nedošlo k desinterpretaci významu konkrétní události?

Zde je nutné se zamyslet nad obecným původem pramenů, z nichž historie čerpá. Těmi zpravidla bývají jakékoliv písemné záznamy, zákony, administrativa, mezistátní smlouvy, deníky, memoáry apod. Přestože jsou tyto prameny rozmanitého charakteru, alespoň co do členění na vnitrostátní, mezistátní, regionální či soukromí charakter, jsou do jisté míry jednostranné, neboť všechny tyto prameny byly vytvářeny shodnou skupinou autorů – vzdělanými a gramotnými. A tato skupina na počátku devatenáctého století ve Skandinávii tvořila jen zlomek severských společností, tak jako i jinde v Evropě.

Zřejmě právě z této skutečnosti Miroslav Hroch a jiní teoretici národotvorných teorií (např. Friedrich Meinecke, Jacob Burckhardt, Ernest Geller, aj.) vycházejí při konstatování, že právě z tohoto důvodu národotvorné tendence lze u *národů* pozorovat až zpravidla v 2. polovině 19. století, neboť pro zrod národního obrození je potřeba dosáhnout nejprve učeneckého uvědomění si národní odlišnosti neboli tzv. učenecké fáze. Tu Hroch označuje jako fázi A (fáze učenecká, fáze konzervativní).⁶⁷ Jinými slovy kdy „jazyk etnické skupiny, její minulost, kultura, životní způsoby, ale někdy také osobitost teritoria, které obývala, byly předmětem učeneckého vědeckého studia.“⁶⁸

Napříč pracemi Miroslava Hrocha je právě ukončená učenecká fáze A podmínkou pro fázi agitační (fáze B), kdy se národ a národní cítění stalo součástí zápasu o politická a občanská práva ze strany nevládnoucí etnické skupiny.⁶⁹ Tato fáze je v jeho učení též spojena s jazykovou osvětou a jeho obranou, vytvářením prvních slovníků národních jazyků a agitací širších vrstev etnické menšiny, aby aktivně jazyk užívala. Zároveň

⁶⁶ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 53.

⁶⁷ *Ibid.*, 53.

⁶⁸ HROCH, *V národním zájmu*, 12.

⁶⁹ Srov. HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 53; HROCH, *V národním zájmu*, 12, HROCH, *Obrození malých evropských národů*, 27–28.

jazyková osvěta dostala poněkud odlišnou funkci, než jakou měla ve fázi A a na prahu fáze B, když se stala identifikačním prvkem národní skupiny (viz proklamace „kdo mateřskou řeč nemiluje, není přítel vlasti“ aj.).⁷⁰

Dle teorie Miroslava Hrocha se „cesta k modernímu národu stala nezvratnou teprve poté, co národní agitace „fáze B“ dosáhla úspěchu a získala podporu rozhodující částí příslušníků nevládnoucí etnické skupiny. [...] Obvykle teprve v podmínkách masového národního hnutí, během „fáze C“, se formoval a případně i diferencioval národní politický program. [...] V případě státních národů byla analogií k „fázi C“ plná národní mobilizace mas.“⁷¹

Hovoří-li se o národu, dostává se historická debata na pomezí dvou filozofických rovin – otázky patriotismu a nacionalismu. Z výše zestručněné teorie Miroslava Hrocha i jeho děl je patrné, jak velký vliv přisuzuje jazyku, když hodnotí úspěšnost vlastenectví zejména na základě jazykových kritérií. Avšak patriotismus nemusí být nutně podmíněn jazykem. Je neoddiskutovatelné, že jazyk slouží jako jeden z nejzákladnějších sebe-identifikačních prvků při definování vlastní identity, avšak není zcela nepostradatelným. S ohledem na teorii Stephena Nathasona může být patriotismus definován čtvero způsoby: jako láska jedince k vlasti, pocit jedince k identifikaci se státem, zvláštní obava o dobro státu a ochota se obětovat pro vyšší dobro státu.⁷² I v extrémnějším pojetí patriotismu dle Machiaveliho, je vnímán patriotismus jako chování ignorující rozdíl mezi spravedlností a nespravedlností ve chvílích, kdy bezpečí státu je ohroženo a jedinec je nucen konat.⁷³ Podobně radikální přístup představuje Jacob Burckhardt, který v případě definování státu a jeho chování při boji o své místo ve světě (i když se vyhýbá užití termínu patriotismus) chápe násilí jako nedílnou součásti boje o přežití státu a nutnou podmínku, neboť „jakýkoliv [stát] dokáže svou životaschopnost jen tím, že se promění z násilí v sílu.“⁷⁴

Množství definic patriotismu je mnoho, avšak tyto tři přístupy jsou více než dobře deklarující, že patriotismus je primárně založen na chování jedince. Nadneseně lze

⁷⁰ HROCH, V národním zájmu, 62.

⁷¹ HROCH, Národy nejsou dílem náhody, 54.

⁷² Patriotism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford. Centre for the Study of Language and Information, ©2021. [cit. 5. 7. 2021]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/#pagetopright>.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ BURCKHARDT, Jacob. *Úvahy o světových dějinách*. Olomouc: Votobia, 1996, 32.

patriotismus označit jako vztah člověka-jedince směrem ke státu. Není zde primárně podstatné, jaký jedinec je a jaké jsou jeho vlastnosti (potažmo jazyk), ale jak se chová.

Jazyk jako kritérium je naopak spíše vlastní nacionalismu, který se věnuje jedinci, resp. skupinám obyvatel jednoho státu. Nacionalismus lze definovat dvojím základním způsobem: jako postoj členů státu, kteří pečují o svou národní identitu, či jak se členové státu chovají při požadavku dosažení nebo zachování sebeidentifikace.⁷⁵ Dle některých přístupů, lze nacionalismus rozdělit na podtypy, například na kladný a záporný (např. Daniel Bar-Tal) či jej naopak zjednodušit na „afilii jednotlivců vůči souboru symbolů a názorů, které zdůrazňovaly pospolitost příslušníků systému,“ jako tak učinil Anthony Giddens.⁷⁶

Dle Ernesta Gellnera, který velmi inspiroval Miroslava Hrocha v jeho teorii, je podstatné, aby etnické hranice byly shodné s těmi státními, neboť politická a národní jednota musí být shodná, stejně tak etnické hranice uvnitř státu nesmí oddělovat držitele moci od ostatních.⁷⁷ Názorově se ale s ním rozchází, přijde-li na vliv industrializace. Zatímco Gellner ji považoval za nejdůležitější hybatel na cestě k nacionalismu, Miroslav Hroch skrze svou stratifikaci na jednotlivé fáze dochází k závěru, že je empiricky doložitelné, že ve všech evropských případech započala fáze B ještě před propuknutím industrializace, tj. nemohla být jejím následkem.⁷⁸

1.2.2 Aplikace Hrochovy národovorné teorie na jeho výklad norských dějin 1814

Propojí-li se nyní Hrochova národovorná teorie s jeho argumenty o norském dění v roce 1814, kdy Norové vyhlásili nezávislost a definovali se jako samostatný státní národ, nemohlo se dle jeho názoru jednat o projev norského národa zde dvou důvodů. Zaprvé dle jeho názoru byla norská proklamace nezávislosti v roce 1814 dílem pouhé „hrstky

⁷⁵ Nationalism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford. Centre for the Study of Language and Information, ©2021. [cit. 5. 7. 2021]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>.

⁷⁶ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 32.

⁷⁷ GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993, 12.

⁷⁸ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 110-111.

patriotů“.⁷⁹ V druhé řadě se jednalo zejména o aktivitu „motivovanou především politicky a hospodářsky.“⁸⁰

Zde je možné spatřit i třetí důvod, jež tkví v samotné podstatě jeho teorie. Je totiž zřejmé, že Hroch je zastáncem vzniku národa, až když si národní obrození projde všemi třemi, jím definovanými fázemi. Kulturní zázemí včetně kodifikace národního jazyka vnímá jako podmíněnou kauzálnost pro vznik politické roviny národního hnutí, které se teprve může zasadit o politický program, žádající autonomii či samostatnost.⁸¹

V díle *Národy nejsou dílem náhody* předkládá modifikovaný výčet vlivů, kterým přisuzuje pozornost. Jsou jimi čtyři proměnné z národotvorného hlediska (počátek národní agitace, přechod od období agitace k masovému hnutí, přijetí a prezentace politického programu a získání státnosti) a dvě proměny modernizační (nástup demokratizace a ústavnosti, a nástup průmyslové revoluce).^{82,83}

Dle odlišné posloupnosti těchto prvků definuje šest základních vývojových typů: národně sjednocující hnutí (př. Němci), integrující národní hnutí (př. Norové, Maďaři), opožděné národní hnutí (př. Slovinci), povstalecké hnutí (např. Srbové, Řekové), úspěšně dezintegrované hnutí (např. Katalánci) a neúspěšně dezintegrované hnutí (např. Bretonci, Velšané).⁸⁴

V případě Norska tak detekuje následující chronologii: počátek národní agitace (AB) – přijetí a prezentace politického programu (PP)/nástup demokratizace a ústavnosti (BR) – přechod od období agitace k masovému hnutí (BC) – nástup průmyslové revoluce (IR) – získání nezávislosti (NS).⁸⁵

Z výše uvedeného modelu je tak naprosto zřejmé, proč Miroslav Hroch nepovažuje dění v Norsku, potažmo Skandinávii v roce 1814 za klíčové. Dle jeho perspektivy boj o národní hnutí mohl započít až v souvislosti s kulturní osvětou norské společnosti, k čemuž dle jeho názoru došlo nejdříve ve třicátých letech 19. století, kdy teprve začala vycházet

⁷⁹ HROCH, *Dějiny Norska*, 120.

⁸⁰ HROCH, *Obrození malých evropských národů*, 40.

⁸¹ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 54.

⁸² Jedná se o redefinici jeho modelu, který představil v knize *V národním zájmu* roku 1996 (HROCH, *V národním zájmu*, 47–54.).

⁸³ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 124.

⁸⁴ *Ibid.*, 125.

⁸⁵ *Ibid.*, 125.

národně relevantní politická periodika.⁸⁶ Zahrne-li se do výkladu norských dějin i kodifikace jazyka, kterou svou teorií podmiňuje, dostává se norský jazyková osvěta do popředí rovněž až ve třicátých letech 19. století, kdy byla norština kodifikována.⁸⁷

Navíc, a v neposlední řadě, je dle jeho tezí potřeba k národnímu obrození, resp. jeho masovému šíření určitá míra alfabetizace.⁸⁸ Tento prvek si půjčuje opět od Ernsta Gellnera, avšak míru alfabetizace nijak nedefinuje. Spojuje jí ovšem s norskou správní reformou, jež byla projednávána v roce 1837.⁸⁹

1.2.3 Nehistorické teorie, metodologie a výzkumné otázky

Z pohledu nehistorických perspektiv je rovněž nutné práci teoreticky ukotvit. V první řadě je nutné definovat zasazení práce na pomezí idealistického členění na realismus, (neo)liberalismus, racionalismus, sociální konstruktivismus aj. Zatímco historická teorie je zaměřená na pojem národa a zda jím v konkrétní fázi dějin Norsko bylo či nikoliv, nehistorické teorie mají za úkol formulovat perspektivu koho můžeme v norském kontextu v daném případě považovat za aktéra. To je zcela zásadní zejména v části výzkumu, kde je zkoumána vnitřní a zahraniční politika.

Přestože by se mohlo zdát, že toto nehistorické vymezení je zbytečně komplikující, pro interdisciplinární perspektivu této práce je zcela klíčové. Zejména vezme-li se v úvahu existence nejasné definice Hrochova *národa*, konkrétně zmíněné části „všichni, kdo přicházejí v úvahu“. Z politologie si lze vypůjčit termín „aktér“, který pomáhá detekovat držitele moci a účastníka procesu rozhodování (z anglického *decision-making process*). Tím nemusí být nutně konkrétní osoba, nýbrž i instituce či skupina jedinců, kteří mají možnost ovlivnit politické dění. Ať se již jedná během této práce o definování tvrdé či měkké moci (dle kategorizace Josepha Nye),⁹⁰ aktér ovlivňuje dění, tudíž i všechny dějinné události. Pokud tak nebude dopředu teoreticky vymezeno, koho považuje tato práce na

⁸⁶ HROCH, *Dějiny Norska*, 155.

⁸⁷ *Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk*. [online]. Jazyková rada Norska. *Språkrådet* [cit. 24. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Om-oss/English-and-other-languages/English/norwegian-bokmal-vs.-nynorsk/>.

⁸⁸ HROCH, *V národním zájmu*, 81.

⁸⁹ HROCH, *Dějiny Norska*, 153.

⁹⁰ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.

držitele dané moci, těžko lze adekvátně zodpovědět, jak velkou popularitu *annus mirabilis* napříč norskou společností měl a zda náhodou již v roce 1814 nespĺňoval svým rozsahem podmínky „masového národního hnutí“.

Moc lze dle Maxe Webera rozdělit na dva typy: buď na moc existující jako prostředek ve službách jiných, tj. ideálních či egoistických cílů, nebo jako samostatnou kategorií, kdy aktér touží moc uchopit zejména z důvodu prestiže.⁹¹ Vezme-li se v potaz, že národotvorné procesy jsou spojené bezesporu s idealistickou podstatou a že při masové rozšířenosti nemohlo dojít k uspokojení požadavků prestiže všech obyvatel etnické menšiny, zbývá pro kontext norského národního hnutí jen první Weberova interpretace moci.

Pokud je stanoveno, jak je v této práci vnímána moc, lze snáze určit, kdo je její držitel, čímž se pozornost dostává k polemice, zda volit racionalismus či (neo)liberalismus, případně jiný teoretický směr. Velmi dobrý přehled pro severský kontext nabízí studie *Constructivism, Narrative and Foreign Polica Analysis* od Christophera S. Browninga, který zmíněné směry staví proti sobě na příkladu konceptu zahraniční politiky.⁹²

Lze objektivně namítat, že zahraniční politika primárně nesouvisí s národotvornými procesy, v perspektivě autorky práce je však opak pravdou. Bude-li se totiž za zahraniční politiku považovat politika směřující od aktéra ven, i vnitrostátní politika může být „zahraniční“. O to více to platí v multinárodní říší, jakou byla bezesporu i dánská říše na přelomu osmnáctého a devatenáctého století, neboť na jedné straně stála oficiální diplomacie dánské říše, na druhé straně praxe, že jistý druh zahraniční politiky si Norové utvářeli skrze své obchodní aktivity sami. Příkladem pro podložení této teze mohou posloužit norskobritské kontakty, které hrály v roce 1814 zcela klíčovou roli, jak bude v zahraničně-politické kapitole diskutováno. Stejně tak lze za zahraniční, resp. externí norskou politiku považovat jakékoliv politické akce z Norska směrem k dánskému centru ve chvílích, kdy se dánským připojením ke kontinentální blokádě ocitlo Norsko zcela izolované od svého dánského centra.

V neposlední řadě je nutné do tohoto teoretického rámce zahrnout ještě jeden, zcela zásadní faktor, který Miroslav Hroch i jiní autoři národotvorných teorií neřeší – zahraniční reakci na národotvorný proces daného národa. Je s podivem, kolik prostoru je věnováno

⁹¹ WEBER, Max. *Politika jako povolání*. Praha: Orbis, 1929, 247.

⁹² BROWNING, Christopher S. *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis: A Case Study of Finland*. Oxford: Lang, 2008, 19–23.

vnitřnímu soupeření o uznání uvnitř multietnických říší, a jak málo pozornosti je naopak věnováno uznání daného státu zvenčí. Přitom bez uznání nově vzniklého státu od zahraničního okolí, vznikne i dnes jen stěží nový stát (zde stát chápáno jako finální fáze národního hnutí).

Význam zahraničního faktoru by neměl být podceňován, neboť nejen severské dějiny lze chápat asynchronně politickým zájmům. Je nutné i v historii přijmout politologickou presumpci o nemožnosti absolutní znalosti politického prostředí, neboť nelze v daném čase znát všechny podněty, proč daní aktéři tak jednali (viz politologické „věžňovo dilema“, v teorii mezinárodní spolupráce revidované na „hru na kuře“ nebo Rousseauva alegorie „honu na jelena“).⁹³

A právě z výše uvedeného je zřejmé, proč tato práce vychází z neoliberálního směru, neboť v perspektivě tohoto výzkumu nejsou mezinárodní vztahy (ani ty na počátku 19. století) chápány jako pevně zakotvené, jak to naopak vnímá realismus (příp. racionalismus). Zásadní roli hraje i vnímání identity u jednotlivých směrů, kde realismus vychází z ustáleného, zatímco neoliberalismus přiznává subjektivní roli komunikaci a diskurzu.⁹⁴

Definitivní zvolení (neo)liberalistického pohledu vychází hlavně z interpretace chování aktérů. Jak uvádí Jan Karlas v popisu tohoto směru v kontextu mezinárodních vztahů, jež je však plně přenositelné i na národovorné teorie 19. století: „[v] prvé řadě liberalismus nepovažuje stát za autonomního aktéra, neboť zahraničněpolitické jednání státu v jeho pojetí není autonomní na společnosti, ale odvíjí se od jejich požadavků.“⁹⁵

Tato práce vychází z několika hypotéz, které hodlá zodpovědět a jež jsou formulovány výzkumnými otázkami. Na konceptuální rovině je nejpodstatnější otázka, zda již v roce 1814 bylo Norsko národem. Užitím Hrochovy charakteristiky národního

⁹³ Věžňovo dilema je metaforou na jednání aktérů a jejich schopnosti se rozhodnout, pokud neznají motivace a touhy ostatních aktérů (př. pokud vězeň bude spolupracovat s vyšetřovateli, zatímco jeho společní spolupracovat nebude, dostane nižší trest, pokud ale oba společníci nebudou vypovídat, budu propuštěni na svobodu – otázkou zůstává, jak se rozhodnout, pokud nejsou známy všechny proměnné; hra na kuře je vystavěna na stejném principu, jen se v jejím případě liší priority toho, co je pro aktéra nejhorší, tj. prohrát nebo zemřít. GOLDSTEIN, Joshua S. Chicken Dilemmas: Crossing the Road to Cooperation. In: ZARTMAN, William, TOUVAL, Saadia. *International Cooperation. The Extents and Limits of Multilateralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 136-141.)

⁹⁴ BROWNING, *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis*, 23.

⁹⁵ KARLAS, Jan. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2004, vol. 2 [cit. 22. 6. 2020]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/112/122>, 7.

vývoje skrze tři fáze (fáze konzervační, fáze agitační a fáze masového hnutí) je analyzován vývoj norského národního uvědomění.

Na pozadí dílčích perspektiv, tj. kulturní, socio-ekonomické a historicko-politické je tak skrze obsahovou analýzu pramenů a literatury možné zodpovědět, jaké úrovně norský národ v konkrétní oblasti dosáhl. Na základě závěrů je možné relevantně zodpovědět, proč Norsko v roce 1814 jednalo způsobem, jakým jednalo, a proč svou nezávislost vlastně vyhlásilo.

Jelikož práce pracuje s hypotézou, že Norsko již v roce 1814 splňovalo úroveň národa, tj. národní hnutí dosáhlo masového charakteru, je nutné odhalit, proč tedy Norsko v roce 1814 nevzniklo. Z pohledu zahraničně-politického je klíčové rekonstruovat mocenské vztahy a postavení jednotlivých zemí jak vůči Norsku, tak i poraženému Dánsku a vítěznému Švédsku. Jinými slovy prozkoumat, nakolik bylo Dánsko slabé, že o Norsko v roce 1814 kielskou mírovou smlouvou přišlo, či naopak nakolik bylo Švédsko silné v pozici protinapoleonského spojeneckého partnera, že si v kontextu doby vymohlo Norsko jako kompenzaci za dříve ztracené Finsko.

Po metodologické stránce byla práce s daty vystavěna na individuálním přístupu, jež je daný interdisciplinárním charakterem práce. V obecné rovině ale lze konstatovat, že je výzkum založen na deduktivním způsobu, jež v jednotlivých kapitolách, tj. kulturní perspektivě, socio-ekonomické perspektivě a historicko-politické perspektivě užívá diachronní přístup. Výsledkem jsou tak dílčí závěry, které jsou následně souhrnně komparovány a podrobeny závěrečně dedukci. Při práci s demografickými daty, jež tvoří zejména část analyzující demografickou proměnu norské společnosti v reakci na hladomor *barkebrødstider* (tzv. hladomor času kůrky chleba), byly užity tradiční postupy kvantitativní statistické metody.

Terminologicky je potřebné stanovit rámec geografických pojmů. Zatímco termín *severní Evropa* je dnes chápán jako rozsáhlá oblast charakterizována dnešními státy Švédska, Dánska, Norska, Finska, Islandu, Farských ostrovů, někdy též i rozšířeně na státy Pobaltí, Skandinávie jakožto termín je dnes primárně užíván pro Švédsko a Norsko. Z historického spojení Dánska a Norska do roku 1814 se do terminologického vymezení Skandinávie často řadí i Dánsko, a ze stejného důvodu, tj. švédsko-finským spojením do roku 1809 někdy i Finsko.⁹⁶

⁹⁶ Srov. ETZOLD, Tobias. The Case of the Nordic COuncils: Mapping Multilateralism in Transitions No. 1. *International Peace Institute* [online]. 2013, 1-12 [cit. 18. 4. 2021]. Dostupné z: jstor.org,

Toto členění je typické pro dějiny 20. a 21. století, avšak není odrazem narativu 19. století, který vnímal „severský“ termín jako synonymum termínu „skandinávského“. Z této historické presumpce vychází i terminologické vymezení této práce a oba termíny jsou při této studii chápány rovnocenně.

Přijde-li na otázku užití jmen, byla aplikována zásada nepřekládání jmen pokud se nejedná o panovníka (Gustav IV. Adolf, Karel XIII., Frederik V. aj.). V případě nekrálovských osob byla zvolena forma historiografické zvyklosti napříč různými jazyky. Nejproblematictější je český přepis jména švédského korunního prince. Jelikož se původně jednalo o francouzského maršála Jeana Baptista Bernadotta, který v roce 1810 přijal jméno Karel Johan, a stal se tak členem královské rodiny, vyskytují se v českém prostředí tendence jeho jméno překládat panovnický jako Karel Jan. Jelikož ale nebyl rodilý šlechtic, v jeho případě se od počátku užívala verze „Johan.“ Anglické zdroje pracují převážně s touto formou, tj. „Charles Johan“ nikoliv „Charles John“, a proto byla zvolena tato četnější „nekrálovská“ verze i pro jazyk této studie. Jména ostatních osob nejsou překládána, pouze skloňována s pravidly českého jazyka.

K názvům geografických míst je přistupováno individuálně a dle existence českého překladu. Mezi české ekvivalenty autorka řadí např. Öresundská úžina namísto Öresund, názvy hlavních měst či řek (př. Labe). Místopisné názvy bez české praxe jsou ponechány ve formě národního jazyka, neboť by se jednalo o termíny nekorektní, špatně lokalizovatelné a při snaze o překlad i komické, např. region Västerbotten, Bohuslän, Västerlän aj.

1; ARTER, David. *Scandinavian politics today*. Manchester: Manchester University Press, 2008; HEIDAR, Knut. State and Nation-building in the Nordic Area, In: HEIDAR, Knut, ed. *Nordic Politics. Comparative Perspectives*. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.

2 Kulturní perspektiva

2.1 Renesance norské kultury

V kontextu norského národního hnutí je nutné začít v roce 1770, kdy se lékař Johann Fridrich Struensee chopil moci. Pro celou dánskou říši včetně Norska byla jeho „regentská“ vláda velmi klíčová, neboť svými osvícenskými reformami změnil chod celého království. „V tomto směru se Dánsko-Norsko stalo první zemí na světě, která prohlásila neomezenou svobodu tisku, rozšířenou na náboženství a politiku stejně jako na všechno další [...] učiněním svobody tisku základním všeobecným lidským právem a něčím prospěšným lidstvu jak kolektivně, tak individuálně.“⁹⁷

Svoboda tisku nebyla však jedinou významnou reformou, kterou hrabě Struensee během své krátké vlády zavedl. Celkem od května 1770 do ledna 1772 vydal na 1800 rozhodnutí. Na svou dobu byly jeho reformy velice promyšlené, avšak z pohledu zejména aristokracie též radikální. Vedle humanitních reforem, které byly u osvícenských vlád druhé poloviny 18. století obvyklé, jako např. zrušení nevolnictví, zákaz mučení, zrušení cenzury tisku, zákaz obchodu s otroky v dánských koloniích, reforma soudních institucí, aj.,⁹⁸ provedl i reformy, které zcela zásadně změnily právní vztah mezi Dánskem a Norskem. Struensee totiž zavedl i mnohé administrativní reformy, při nichž rozpustil všechna ministerstva a zrušil status tzv. místokrálovství Norska (*tvillingrikene*),⁹⁹ které bylo i přes zavedení absolutismu roku 1660 formálně zachováno. Velkou kritiku si vysloužil též okolo Vánoc roku 1770, kdy zrušil Královskou gardu a zařadil její členy mezi běžné regimenty. Královská garda byla totiž otázkou prestiže a byla tvořená výhradně

⁹⁷ ISRAEL, Jonathan I., *Democratic Enlightenment: Philosophy, Revolution, and Human Rights 1750-1790* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2011. [cit. 5. 2. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com, vlastní překlad.

⁹⁸ AMDISEN, Asser. *Johann Friedrich Struensee, 1737-1772* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 7. 6. 2021]. Dostupné na: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/johann-friedrich-struensee/>.

⁹⁹ Koncept *Twillingrikene* byl neformálním označením odkazující na personální unii mezi Dánskem a Norskem platný od roku 1380, v praxi se ovšem o personální unii nejednalo, viz DYRVIK, Ståle. *Danmark-Norge 1380-1814. Bd. 3: truede tvillingriker 1648-1720*. Oslo/København: Universitetsforlaget/Akademisk Forl., 1998.

rodilými Dány či Nory.¹⁰⁰ Ti s německým lékařem nenašli pochopení a přidali se na stranu jeho rychle rostoucí skupiny oponentů.

Přestože mnoho reforem bylo neoblíbených, některé z nich zůstaly zachovány i po Struenseeově popravě. A i ty z reforem, které byly okamžitě zrušeny, změnily společnost v obecné rovině, neboť jí daly neodvratitelnou zkušenost již jednou zavedené existence. Zejména zrušení cenzury otevřelo zcela zásadní debatu ohledně národní identity, a to jak v Dánsku, tak i samotném Norsku.¹⁰¹ K velice zajímavým názorům na jeho vliv na kulturní proměnu dochází Lene Hansen ve své studii *Sustaining sovereignty*.¹⁰²

Lene Hansen hodnotí dopad Struenseeovy vlády nejen na norskou, ale i německou menšinu v dánské říši jako zcela klíčový, a ve své době ojedinělý moment v Evropě, neboť narušil vnímání konceptu domoviny (z anglického termínu *fatherland*), jak jej v 70. letech 18. století pro dánskou říši definoval učitel mladého korunního prince Frederika Tyge Rothe, tj. jako vlast, kde si člověk volí žít, kde se mu žije dobře, skrze obyvatele, jež jsou loajální dánskému králi. Rothe tak nerozlišoval mezi Nory, Němci či Dány. Jeho interpretace vlasti stavěla na vnímání celodánské identity, jež, byla-li v kontrastu, byla v opozici vůči identitě evropské.¹⁰³

A zde je zajímavý obsahový rozdíl mezi přístupem Miroslava Hrocha, který věnuje pozornost výhradně norské, vnitřní perspektivě, nikoliv té externí, že Struenseeho zrušení cenzury vedlo k „období nárůstu norské patriotické publicistiky.“¹⁰⁴ Tento svůj argument následně v pozdější publikaci o výhradně norských dějinách podporuje výčtem „norských“ textů, které v době vznikly. Navíc Hroch považuje tyto příklady norského angažmá za zcela minoritní v rámci „norské“ společnosti.¹⁰⁵

Na problematiku je nutné však hledět z mnohem širšího pohledu. Nešlo jen o uvolnění cenzury, vedoucí ke svobodě názoru a možnosti realizace pár autorů.

¹⁰⁰ BREGNSBO, *Struensee and the Political Culture of Absolutism*, 62.

¹⁰¹ Srov. HROCH, *Dějiny Norska*, 114; LAURSEN, John Christian. Luxdorph's Press Freedom Writings: Before the Fall of Struensee in Early 1770s Denmark-Norway. *The European Legacy* [online]. 2002, vol. 7, č. 1, 61–77 [cit. 27. 6. 2020]. DOI: 10.1080/10848770120114583, 66-68.

¹⁰² HANSEN, Lene. „Sustaining Sovereignty. The Danish approach to Europe“. In: HANSEN, Lene, WÆVER, Ole. *European Integration and National Identity. The challenge of the Nordic states*. London/New York: Routledge, 2002; 50–87.

¹⁰³ HANSEN, *Sustaining Sovereignty*, 53-54.

¹⁰⁴ HROCH, *Obrození malých evropských národů*, 38.

¹⁰⁵ HROCH, *Dějiny Norska*, 114–116.

Struenseeova osvícenská vláda totiž nabourala zaběhlé zvyklosti, potažmo mentalitu. Po Struenseeově sesazení, popravě a následném nastolení Guldbergova režimu, došlo v roce 1776 ke vzniku zákona o domorodých právech (z anglického termínu *Law of Indigenous Rights*), který byl namířen proti německé menšině v zemi a zaváděl celostátní druh patriotismu. Ideologické uzavření domoviny (*fatherlandu*) tak vedlo k exkluzi nejen německé části obyvatel, ale i Norů, čímž naplno odstartoval jejich „ne-dánský“ sebeidentifikační proces. Lene Hansene zároveň prosazuje tezi, že toto nebylo přímo namířené proti Norům, kteří byli naopak zahrnuti do „severské“ identity, která v říši stavěla Dánsko-Norsko proti Němcům.¹⁰⁶ Samotné severské identitě, která na pozadí dění roku 1814 sehrála též velice významnou roli, zejména ve svém závěru, bude věnována pozornost posléze v samostatné podkapitole.

Skepsi k celostátnímu patriotismu, jak byl definován Tygem, vyjádřil i norský úředník Hans Arentz a jedna z hlavních postav norské kultury dané doby. Ten již v roce 1787 v Bergenu publikoval svou knihu *Náčrt racionálního norského patriotismu* (vlastní překlad autorky, oficiální název byl *Grund-Tegning af den fornuftige Norske Patriotism*), která byla reakcí na zákon o naturalizaci z roku 1776, přisuzující Dánům zvýhodnění v oficiálním postavení. V práci definoval tzv. „racionální norský patriotismus“, který byl přímo vázaný k místu a norskému lidu a spatřující dualitu niterného přirozeného patriotismu v říši, kdy ani dlouhá historie s Dánskem nemůže vytvořit stejné vlastenecké vazby k Dánsku, jaké měli Dánové.¹⁰⁷ Arentz byl tak názoru, a ve své době nebyl jediný (viz např. text *Láska k vlasti* od Johana Nordahla Bruna), že je relevantnější prosazovat dílčí patriotismus, ztotožňující se s pouze jednou identitou, buď dánskou nebo norskou.¹⁰⁸

Struenseeho liberalismu norská společnost ihned využila i v praktické rovině a začala dánské vládě předkládat své požadavky, které byly primárně ekonomického a kulturního charakteru. Poprava Struenseeho a znovu nastolení striktního absolutismu pod vedením Guldberga však nedokázalo norské nadšení na reformu unie zastavit, neboť

¹⁰⁶ HANSEN, *Sustaining Sovereignty*, 55.

¹⁰⁷ SUPHELLEN, Steinar. 'Rational Norwegian Patriotism' in the 1780s. A Norwegian civil servant's endeavour to define his identity and his loyalties. *Scandinavian Journal of History* [online]. 2007, vol. 32, č. 4, 376–387 [cit. 15. 1. 2021]. Dostupné z ebscohost.com, 379 a 381.

¹⁰⁸ HROCH, *Dějiny Norska*, 114-115.

jak Susan Brantly cituje Pera Olova Enquista „slova a myšlenky nemohly být popraveny.“¹⁰⁹ O tom svědčí i založení Norské společnosti v Kodani v roce 1772.

Zcela nejzásadnější norský požadavek v kulturní rovině bylo volání po vlastní univerzitě, které nepřímo ovlivňovalo dění roku 1814. Požadavky na její založení lze datovat již od roku 1660, které však zůstávaly nevyslyšeny, což jednoznačně dokládá, jaké pozornosti se Norsko v Dánsku těšilo.

První univerzita ve Skandinávii byla univerzita v Uppsale (*Uppsala Universitetet*), která byla založená roku 1477.¹¹⁰ Dánská říše se snažila o založení vlastní univerzity dříve než její švédský rival. V letech 1474–1475 byl dánský král Kristián I. na své cestě po Evropě, při níž roku 1475 navštívil i papeže Sixta IV. Ten mu udělil svolení na založení vlastní univerzity „někde v Dánsku“ již 19. června 1475. Nicméně Dánskému království se nepodařilo založit kýženu první univerzitu ve Skandinávii, jak doufalo, neboť Kodaňská univerzita (*Københavns Universitet*) byla založená až v roce 1479.¹¹¹

Administrativnímu a politickému postavení Norska bude věnována pozornost v následujících kapitolách, proto pro kontext kulturní roviny této kapitoly je dostačující zmínit, že přestože v Dánsko-Norsku stále platil status dvojkralovství (z norského *tvillingrikene*), jež vytvářel ideu, že se jedná o plnohodnotnou personální unii, nebylo tomu tak a Norsko ani zdaleka nesekundovalo dánské části. O skutečných poměrech v dánské říši, konkrétně o významu ne-dánských menšin, právě velmi vypovídá i umístění druhé univerzity v říši. Ta nebyla založená v Norsku, avšak ve šlesvicko-holštýnském Kielu.

Roku 1661 dánský král Frederik III. zavedl v dánské říši absolutismus a spolu s tím se i rozhodl řešit administrativní problémy. V reformovaném Dánsku byl nedostatek kvalifikovaných a dobře vzdělaných kněží. Navíc v souvislosti s nově nastoleným

¹⁰⁹ BRANTLY, Susan. *The Historical Novel, Transnationalism, and the Postmodern Era: Presenting the Past*. [online]. New York: Routledge, 2017 [cit. 4. 7. 2019]. Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=TUgIDgAAQBAJ&pg=PT159&lpg=PT159&dq=luisa+augusta+struensee&source=bl&ots=Y6oPdPwqrb&sig=ACfU3U0EsviPKneVwl2P9Vo4Rq.-R1USccg&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjxotGundDhAhU9AWMBHRb1Cl8Q6AEwEHoECAcQAQ#v=onepage&q=luisa%20augusta%20struensee&f=false>, bez stránkování.

¹¹⁰ *Uppsala Universitetets historia i korthet* [online]. Oficiální stránky Uppsalské univerzity. Uppsala Universitetet [cit. 6. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.uu.se/om-uu/historia/kort-historik>.

¹¹¹ LINDROTH, Sten. *A History of Uppsala University. 1477-1977*. Uppsala: Uppsala University/Almqvist & Wiksell International, 1979, 10.

absolutismem také vyvstala potřeba nových, dobře vzdělaných státních zaměstnanců.¹¹² Jelikož však Kodaňská univerzita nemohla z kapacitních důvodů této poptávce vyhovět, mnoho mladých Dánů šlechtického původu studovalo na univerzitě v Lipsku.¹¹³ Tím se také značně zvýšil německý vliv na dánskou společnost. Z těchto důvodů tak byla roku 1665 založená univerzita v Kielu (pod názvem *Christiana Albertina*).¹¹⁴

Norské království se cítilo touto skutečností znevýhodněno a opomenuto, proto již od 60. let 17. století norští zástupci i občané volali po založení univerzity norské.¹¹⁵ Další požadavky na založení norské univerzity se ozvaly po roce 1736, kdy bylo uzákoněno, že každý soudní úředník musí mít zkoušku z univerzity, tj. kodaňské nebo kielské. To samozřejmě znevýhodňovalo norské občany, kteří se chtěli stát státními úředníky.¹¹⁶

První velkou osobností norského boje za norskou univerzitu byl Johan Ernst Gunnerus, rodilý Nor a biskup z Trondheimu, který v roce 1771 apeloval na hraběte Struenseeho.¹¹⁷ O norském požadavku na univerzitu za vlády Kristiána VII. velice dobře informuje Luxdorff ve svých denících, konkrétně ve svazku 11, který je celý věnován norské otázce.¹¹⁸ Luxdorffovy deníky jsou zápisky dánského historika a politika Bolleho Willa Luxdorffa, který si psal o všemožných tématech, která jej zaujala (počasí, loďstvo, náboženství, osobní události a oslavy, na které byl pozván atd.). Jeho deníky, které se do dnešní doby dochovaly jen z let 1745–1748 a 1757–1788, jsou velice cenným

¹¹² JAHNKE, Carsten. From Regional Training Academy to International Research Centre [online]. Oficiální stránky Kielské univerzity [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné na: <https://www.uni-kiel.de/en/university/profile/history-of-kiel-university/>.

¹¹³ EATON, *The German Influence in Danish Literature in the Eighteenth Century*, 9.

¹¹⁴ Pojmenování *Christiana Albertina* bylo odvozeno od Kristiána Albrechta, vévody Holštýnsko-Gottorpského, který byl manželem dcery krále Fredrika III., princezny Frederiky Amalie Dánské, a který byl oficiálně zakladatelem Kielské univerzity v Šlesvicku-Holštýnsku.

¹¹⁵ Srov. COLLETT, John Peter, *Historien om universitet i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999, 12–13; GLENTHØJ, Rasmus, *1814. Krig, nederlag, frihet*, Oslo: Startacus Forlag AS, 2014, 13.

¹¹⁶ COLLETT, John Peter. *Historien om universitet i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999, 13.

¹¹⁷ Johan Ernst Gunnerus (1718–1773) studoval na univerzitě v Kodani, Halle a Jeně, byl profesorem na kodaňské univerzitě, od roku 1758 biskupem v Trondheimu (LYSAKER, Trygve. *Johan Ernst Gunnerus* [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 12. 7. 2021]. Dostupné na: https://nbl.snl.no/Johan_Ernst_Gunnerus_-_1).

¹¹⁸ LAURSEN, *Luxdorff's Press Freedom Writings*, 66.

zdrojem informací o tehdejších poměrech v Dánské říši a tehdejší době, přestože nikdy nebyly zamýšlené pro veřejnost.¹¹⁹

Jelikož Luxdorph nebyl jen historikem, ale vykonával i mnohé významné posty na nejvyšší úrovni, včetně postu sekretáře dánského kancléře či králova *maître des requêtes* v letech 1753–1771 (tj. byl předchůdcem Struenseeho), měl mnoho informací o celkovém chodu království, včetně dění na norském území. Tyto informace, zejména ty o norském boji za univerzitu, v kontextu dalších Luxdorphových současníků, detailně zanalyzoval John Christian Laursen, který v kapitole *Nationalism on the Rise* popisuje norskou argumentaci, že na rozdíl od Skotů, kteří sice mohou studovat na Oxfordu či Cambridge, stále mají i své čtyři vlastní univerzity, Norové nemají žádnou. Laursen též výstižně odkazuje na P. F. Suhma, že Dánové odepřeli Norům univerzitu „z čisté žárlivosti a neopodstatněného strachu.“¹²⁰

Norové se svým požadavkem neuspěli u žádného představitele dánské vlády v celém 18. století. Ke změně dánského stanoviska nepomohla ani vlastní norská iniciace, kdy byla v Norsku založena první vědecká společnost. Trondheimská společnost (*Det Trondhjemske Selskab*) byla založena v roce 1760 již zmíněným profesorem a biskupem Johanem Ernstem Gunnerem ve spolupráci s dalším významným norským historikem Gerhardem Schøningem a dánským historikem Peterem Fredrikem Suhmem. Tento čin měl přimět dánskou vládu změnit názor, avšak to se nestalo, ani když Norové v roce 1767 společnost přejmenovali na Královskou norskou vědeckou společnost (*Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab*), aby získali královu pozornost.

Avšak jejich činnost hrála v norské společnosti a počínajícím boji za národní identitu významnou roli hned ze dvou jiných důvodů. Zaprvé založení Trondheimské společnosti dalo norskému historikovi Gerhardu Schøningu možnost se naplno věnovat „hrdé norské středověké minulosti“, což odstartovalo formování novodobého uvědomění

¹¹⁹ LUXDORPH, Bolle Willum. *Luxdorphs dagbøger: indeholdende bidrag til det 18. aarhundredes stats- li;tir- og personalhistorie i uddrag udg.* Archiv knihovny v Albertslundu. Slægtsforskernes Bibliotek [online]. Dostupné na: <https://slaegtsbibliotek.dk/> [cit. 2. 9. 2019].

¹²⁰ LAURSEN, *Luxdorph's Press Freedom Writings*, 67, vlastní překlad Laursenova přepisu francouzského pamfletu).

norské minulosti. Zadruhé její činnost motivovala k založení Norské literární společnosti, která byla v roce 1771 vytvořena v Kodani.¹²¹

Je nutné upozornit, že zatímco H. Arnold Barton píše o dané společnosti jako o Norské literární společnosti (v jazyce originálního textu *Norwegian Literary Society*) založené roku 1771, oficiální historický popis této společnosti zmiňuje „Norskou společnost“ (v originále *Det Norske Selskab*) založenou v Kodani v roce 1772.¹²²

Může se to zdát jako pochybení v překladu, případně nejednoznačnost v datu založení organizace spojenou s utajením daného spolku. Nicméně je nutné si uvědomit, že Barton patří k hlavním autorům, kteří se dějinám Skandinávie věnují, a je tudíž zdrojem, odkud se tato informace šíří dále.¹²³ Proto je tuto skutečnost nutné objasnit a zaujmout stanovisko.

Autorka práce se po rešerši přiklání k druhému zdroji, tj. k oficiální verzi Norské společnosti, a to i z důvodu článku Øystena Rottema z univerzity v Tromsø. Ten organizaci popisuje jako společnost, která byla literární, ale zejména byla patriotistickým klubem v Kodani, kde se v kavárně u madam Juels na Læderstræde scházelo až 120 členů. Mezi nimi byli například student kodaňské univerzity a norský spisovatel Johan Herman Wessel, norský žurnalista Claus Fasting, norský básník Johan Vibe a bratři-spisovatelé Claus a Peter Harboe Frimann.¹²⁴ Možná právě literární orientace mnoha jejích členů přivedla H. Arnolda Bartoně k označení spolku jako „literárního“, a stejně tak i Miroslava Hrocha (ten jej považuje za nezávazný klub, kde členy vedle vlastenectví spojovaly spíše vážné literární zájmy).¹²⁵ Nicméně Bartonova interpretace i kontext, v jakém je informace v jeho eseji podána, nevykresluje dostatečně význam tohoto seskupení pro budování norské identity na konci 18. století.

O významu norského patriotismu, požadavku na univerzitu a narůstajících obav, až strachu z Norska v mateřském Dánsku svědčí i chování regenta říše, dánského korunního prince Frederika, který v roce 1788 navštívil Trondheim, včetně Královské norské vědecké společnosti, kde mu bylo prezentováno: „Dlouho, dlouho Norsko touží

¹²¹ BARTON, H. Arnold, Finland and Norway, 1808–1815: A Comparative Perspective. In: *Essays on Scandinavian History*, Carbondale: Southern Illinois University Press, 2009, 209–226, 215.

¹²² ROTTEM, Øysten. Norske Selskab [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné na: https://snl.no/Norske_Selskab.

¹²³ HROCH, *Dějiny Norska*, 115.

¹²⁴ ROTTEM, *Norske Selskab*.

¹²⁵ HROCH, *Dějiny Norska*, 115.

po univerzitě, nejlepší korunní princ... Dlouho bylo Norsko jediným královstvím mezi naleštěnými královstvími, které postrádá tento vzácný poklad. [...] Nechceme peníze, prostředky na vytvoření univerzity máme mezi sebou.“¹²⁶ O to podstatnější je ovšem skutečnost, že ani poté král nedal Norům svolení univerzitu založit.

Přestože Norové tak svůj záměr nedokázali do konce století prosadit, je velice podstatné této problematice věnovat pozornost, neboť dokládá dvě velice důležitá fakta. Zaprvé skutečnost, že Norové byli již v 80. letech 18. století schopni mobilizovat norskou společnost na celospolečenské úrovni a řešit své (norské) finanční záležitosti. Zadruhé fakt, že dánská společnost se této otázce bála a věnovala jim diplomatickou pozornost. Obě skutečnosti je také nutné interpretovat v kontextu celospolečenské (říšské) veřejné diskuse, kterou se tato problematika požadavku norské univerzity dle Miroslava Hrocha oficiálně stala již v roce 1793.¹²⁷

V 90. letech se již naplno konala shromáždění a vedly se kampaně podporující tento požadavek. Téma se stávalo klíčovým i v dánské společnosti, to zejména od okamžiku, kdy norskou snahu podpořili i dánští profesori a připojili se ke kritice vlády, včetně kritiky samotné kodaňské univerzity (např. Christian Ulrich Detlev von Eggert).¹²⁸ Norská otázka tak provokovala a podněcovala další diskuse nad vyšším vzděláním napříč celou dánskou říší.¹²⁹

Důvodem, proč král norský požadavek odmítal, byl konzervatismus korunního prince Frederika, který lpěl na celostátní politice. „Kodaň měla být centrem dvojkrálovství, politickým, ekonomickým a kulturním. Norský separatismus nebyl tolerován.“¹³⁰ Na druhou stranu je nutné se zde zamyslet, zda právě toto dánské jednání nebylo motivací pro růst norského sebevědomí.

Dánská říše svůj přístup k norským požadavkům nezměnila po celou dobu vlády Kristiána VII., tj. do roku 1808. Přestože korunní princ Frederik (od 13. března 1808 dánský král Frederik VI.) toužil v zemi zachovat absolutismus a svou striktní centralistickou vládu, napoleonské války jej nakonec donutily změnit svůj přístup. Jak uvádí Karen Larsen v kapitole o dánském období ve svém díle *History of Norway*,

¹²⁶ COLLETT, *Historien om universitet i Oslo*, 16, vlastní překlad.

¹²⁷ HROCH, *Dějiny Norska*, 2008, 117.

¹²⁸ COLLETT, *Historien om universitet i Oslo*, 16–17.

¹²⁹ LAURSEN, *Luxdorph's Press Freedom Writings*, 67.

¹³⁰ COLLETT, *Historien om universitet i Oslo*, 19, vlastní překlad.

strach z rozpadu unie spolu s hladem a strachem v Norsku nakonec donutily krále v roce 1811 uvolnit svou politiku.¹³¹

Teprve hladomor *barkebrødstider*, který byl vyvolán dánským vstupem do kontinentální blokády a jemuž bude věnována detailní analýza v socio-ekonomické kapitole této práce, vedl k politickým ústupkům krále Frederika VI. Mezi mnohými politicko-ekonomickými změnami, které ve snaze utišit norské rozhořčení, zavedl, nebyla otázka norské univerzity opomenuta. V roce 1811 slavnostně vydal svolení k založení norské univerzity v Kristianě pod názvem Univerzita krále Frederika (*Det Kongelige Frederiks Universitet*). Avšak jak hodnotí H. Arnold Barton, norské kulturní vedení vždy připomínalo „něco odlišného“. Zároveň ve své komparaci Finska a Norska na počátku 19. století dochází k závěru, že „prosazování výrazné [dánské] národní identity poskytlo [v Norsku] kulturní bariéru proti sloučení s příslušnými unijními partnery.“¹³²

2.2 Zrod norské identity a norštiny

V rámci kulturní roviny je zcela objektivní rekonstruovat identitu, která mezi obyvateli Norska v letech 1814 vedla k boji o nezávislost. Christopher Browning hodnotí identitu optikou sociálního konstruktivismu, který shodně jako neoliberalismus přistupuje k identitě jako sociální konstrukci, jež je proměnnou v čase.¹³³ Nemyslí tím ovšem proměnu napříč dějinami, že například identita ve středověku je jiná než v novověku, nýbrž identitu, kterou utváří zástupci státu a kterou vysvětluje následujícím příkladem: „popis národní historické zkušenosti a její identity jako „západní“ implikuje podobné normativní jednání pro národního představitele, aby promítl tuto identifikaci i do budoucna. Předně proto jsou narativy nositeli moci tím, že se pokouší zkonstruovat naši zkušenost se sociální realitou, a tím pádem i naše budoucí bytí.“¹³⁴ Zároveň je narativ v politické hře bezesporu předmětem redefinování a proměny dle aktuálních potřeb držitele moci a požadavků společnosti.

Vrátí-li se pozornost na Hrochovu interpretaci norských dějin, jak ji popsal ve svých dílech, je nutné se ptát, zda dění v Norsku na přelomu osmnáctého a

¹³¹ LARSEN, Karen, Danish Period. In: *History of Norway*, New Jersey: University Press at Princeton, 1948, 368.

¹³² BARTON, *Finland and Norway*, 215, vlastní překlad.

¹³³ BROWNING, *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis*, 21.

¹³⁴ *Ibid.*, 48, vlastní překlad.

devatenáctého století, respektive úroveň norského národního uvědomění nepodcenil. Tím, že se jeho pozornost věnuje výhradně internímu pohledu na národní proměnu, z výzkumu na pozadí napoleonských válek se mu vytrácí „skuteční“ norští nositelé moci, kteří orientovali svou činnost primárně externě, tj. směrem vůči dánské říši.

Zde je nutné se Miroslava Hrocha zastat, respektive vysvětlit proč tak nečiní – neboť pro něj jsou „nositelé moci“ národního hnutí teprve ti, jež hovoří národním jazykem. Bez jazyka jeho definice fáze A i fáze B postrádá smysl. Vysvětlením, proč Miroslav Hroch nepřisuzuje dění v Norsku v roce 1814 takový význam na budoucí vznik norského národa, je jeho podmínění vzniku *národa* právě nutností jazyka jakožto základního prvku fáze A.

Zde je zajímavé Hrochovo tvrzení, že se nejedná o jazyk jako lingvistický prvek, ale o prvek deklarující etnickou pospolitost, čímž se skupina může identifikovat a skrze něž si lze uvědomit společný původ, který následně agituje v dalších fázích tím, že apeluje na spoluobčany aktivně národní jazyk užívat. Právě této roli jazyka přisuzuje takový význam, neboť to pomohlo k překročení sociální stratifikace společnosti.¹³⁵ Alternativně řečeno, i kdyby došlo k hlubšímu národnímu uvědomění napříč norskou národní společností, včetně konstrukce nové identity, objevení národní minulosti, definování společenských požadavků apod. (což se dá v Norsku dle výše uvedené analýzy autorky kvitovat), bez národního jazyka by veškeré národní obrození v kontextu Hrochovy národotvorné teorie bylo přesto irelevantní.

Objektivně tak lze říci, že hodnotí úspěšnost národního hnutí fáze A a B dle rozvoje národního jazyka, který je pro něj primárním prvkem sociálního členění dle nacionalistického smýšlení na „my vs. oni“, jež je pro národní boj, který v jeho případě vychází z nacionalistického konfliktu, životu potřebný.

Přijde-li na norský jazyk, dle jeho názoru ve zkoumaném období neexistoval, neboť tvrdí, že „[ú]středním jazykem i mateřštinou vládnoucí třídy zůstávala i nyní dánština a když se objevil po vyhlášení unie ve Stortingu požadavek, aby zákony v norské části unie byly vyhlášovány „norsky“, byla tím opět míněna dánština.“¹³⁶ Přestože Hroch přiznává, že debata okolo existence norštiny byla již roku 1814 ve společnosti přítomna, nebyla

¹³⁵ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 90.

¹³⁶ HROCH, *Obrození malých evropských národů*, 40–41.

adekvátním naplněním jeho interpretace agitační fáze B až do druhé poloviny 19. století, kdy byla norština ve formě riksmålu a landsmålu kodifikována.¹³⁷

Argument podmíněnosti jazyka je v případě Norska ovšem komplikovanější než u jiných „malých“ národů i z ohledu jeho jazykového zrodu. Miroslav Hroch řadí Nory spolu s Iry, Rumuny, Srby, Bulhary, Estonci, Lotyšši, Litevci, Ukrajinci nebo Slováky mezi nevládnoucí etnické skupiny, které nemohly navazovat na jazykovou tradici z minulosti (oproti například Čechům, Maďarům, Finům, Kataláncům aj.).¹³⁸ Zároveň několikrát napříč svými díly zmiňuje, že norština jako jazyk neexistovala a komunikační roli zastávala na počátku 19. století dánština.¹³⁹ Toto tvrzení je však poměrně zavádějící a měla by mu předcházet alespoň částečná lingvistická analýza.

Severské jazyky jsou si totiž obecně velice blízké a bylo tomu tak i na přelomu 18. a 19. století. Mluvit tak o norštině a její neexistenci v roce 1814 je poměrně nepřesné, neboť co je norština vůči dánštině? Kde je hranice mezi dialektem a samostatným jazykem? Zvláště na příkladu norštiny jsou tyto otázky více než příkladné. Norština se totiž jako samostatný jazyk, stejně jako švédština či dánština, zrodila ze staronorštiny a všechny tyto jazyky lze mezi sebou nadneseně považovat za dialekty tohoto původního jazyka.

Pokud Miroslav Hroch podmiňuje vznik národa jazykovým faktorem, je to poměrně nepřesné, neboť ve svých pracích nekonkretizuje, co tedy za jazyk považuje. Přestože užívá modelu sociolingvisty Joshuye Fishmana a jeho členění na „H-language“ (jazyk spisovný) a „L-language“ (jazyk mluvený lidovou masou), nevysvětluje, proč jazyk Norů v roce 1814 nepovažuje za norštinu, avšak v 2. polovině 19. století již ano.¹⁴⁰

Jediným kritériem se jeví zmíněná kodifikace jazyka do psané formy, což je v případě norštiny komplikované i z hlediska jejího vývoje. Ve své podstatě totiž norština jako jednotný psaný jazyk Norů nevznikl ani do dnešních dní. Z podstaty Hrochova učení by tak Norsko nadneseně nemělo podmínku fáze A a B splněnou dodnes.

Důvodem je vývoj samotné kodifikace norštiny v 19. století. Vzhledem k velmi blízké podobě dánštiny a norštiny, nebyla kodifikace jazyka tak jednoznačná jako například v případě němčiny a češtiny, či ruštiny a finštiny. Jazykový ústav norského jazyka uvádí, že „narůstající skupina Norů pociťovala problém, že standartním jazykem

¹³⁷ Srov. HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 92.

¹³⁸ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 89.

¹³⁹ Srov. HROCH, *Obrození malých evropských národů*, 41; HROCH, *Dějiny Norska*, 125; *Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk*.

¹⁴⁰ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 87-88.

je dánština, i když někteří to chtěli nazývat norštinou, nebo upřednostňovali neutrální termín ‚mateřský jazyk‘.¹⁴¹ Vývoj norského jazyka byl dvojitý: jedna skupina včlenila do standartní dánštiny norské prvky (lexikálně a idiomaticky), druzí prováděli výzkum mluvených dialektů, zejména těch zachovávajících v sobě lexikální prvky staronorštiny, výslovnost a morfologii, a poté na základě těchto prvků kodifikovali společný standart.¹⁴²

Tímto došlo ke vzniku ne jedné norštiny, ale dvou – *bokmål* a *nynorsk*, které jsou od sebe odlišené dodnes a tvoří dva oficiální jazyky Norska. Právě z tohoto důvodu nejednoznačnosti kodifikování jednotného jazyka v Norsku se nabízí Hrochově národotvorné teorii nepřikládat absolutní význam.

2.3 Severská identita

Při analýze zrodu norské národní identity, tak jak byla vysvětlena, je zajímavé pozorovat jev, který je ve Skandinávii patrný dodnes a který rovněž sehrál významnou roli při skandinávském dění počátku 19. století.

Cílem této práce není detekovat počátek zrodu severské identity, avšak jí vysvětlit, aby bylo možné co nejlépe pochopit, proč například došlo k uzavření tajné a osobní dohody příměří mezi švédským podplukovníkem Georgem Adlersparrem a dánským princem Kristiánem Augustem, jenž vedl plánovaný dánský útok na Švédsko v roce 1808.¹⁴³ Stejně tak severská identita stála za několika staletí živou myšlenkou na znovuoobnovení kalmarské unie, nebo alespoň na připojení Norska ke Švédsku, ke kterému v listopadu 1814 skutečně došlo.

Severská identita vychází zejména z klimatických a teritoriálních podmínek regionu, který je oproti jiným částem evropského kontinentu závislý na krátkém vegetačním období. Přestože se může zdát, že je Skandinávie velká a vzdálenosti jsou značné, již charakter vikingských výprav poukazuje na jednu z vlastností skandinávského obyvatelstva – jeho pohyb a mobilita. Zejména v době krize bylo běžné, aby obyvatelstvo jedné země přecházelo spontánně hranice do druhé. Mobilita napříč říšemi byla běžná a státní hranice často mimo uvědomění místních obyvatel. Peter Englund, věnující se švédským novověkým dějinám, popisuje, že „se lidé pohybovali mezi státy poměrně

¹⁴¹ *Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk.*

¹⁴² *Ibid.*

¹⁴³ BARTON, *Essays on Scandinavian History*, 139.

bez zábran.¹⁴⁴ Dalším příkladem, kdy běžné obyvatelstvo nevnímalo hranice, je například situace, která nastala za hannibalovy války,¹⁴⁵ kdy byli Norové povoláni do války proti Švédům, avšak norské obyvatelstvo nechápalo, proč by měli na Švédy útočit. Jakmile si tak vyzvedli zbraně, odmítli bojovat a vrátili se do svých domovů.¹⁴⁶

Dalším faktografickou zajímavostí, deklarující odlišné vnímání skandinávského prostoru, je i skutečnost, že hranice mezi Švédskem a Norskem (potažmo tak Dánskem) nebyla z velká části pevně stanovená až do roku 1751.¹⁴⁷ Obyvatelstvo centrálních oblastí skandinávského poloostrova nebralo ohled na politické rozdělení na mapě v Kodani či Stockholmu. Centrální regiony, např. Jämtland a Härjedalen byly dokonce tak vzdálené od obou center, že nebylo zřejmé, komu patří. Švédský historik Peter Englund uvádí, že v 2. polovině 17. století bylo dokonce běžné, že jednou do oblasti přišli výběřčí daní z Dánské říše, někdy ze Švédské říše, a někdy z obou.¹⁴⁸ Některé oblasti například Idre a Särna byly dokonce opomíjené i administrativně a například roku 1658 se na ně při uzavření míru zcela zapomnělo, a proto dodnes náleží Švédsku.¹⁴⁹

Noel Parker popisuje severské společnosti jako založené na původu severské identity právě skrze tyto geografické faktory, které umožnily skandinávským společnostem vytvořit odlišné verze rozlišovací způsobilosti (*versions of distinctiveness*), kdy jejich vzdálená severská poloha dala za vznik autonomních venkovských společností činící kompromisy jak se státní autoritou, tak mocí jako takovou. Zatímco v Evropě vznikaly „normální“ formy centralizované moci od 16. století, na severu vznikla necentralizovaná

¹⁴⁴ ENGLUND, *Nepřemožitelný*, 447.

¹⁴⁵ Hannibalova válka je označení válečných operací v rozmezí let 1643-1645 na Skandinávském poloostrově na pozadí třicetileté války, své jméno získala po Hannibalu Sehestedovi, norském místodržícím (CHRISTENSEN, L. The Foreign Policy of Hannibal Sehested 1660–1666. *Scandinavian Journal of History* [online]. 1999, vol. 24, č. 1, 117–133 [cit. 2. 7. 2019]. Dostupné z: ebschohost.com).

¹⁴⁶ ENGLUND, Peter. *Nepokojná léta. Historie třicetileté války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 262.

¹⁴⁷ UTTERSTRÖM, Gustaf. *Ekonomisk-Historiska perspektiv på Nordskandinavien*. In: Nord-Scandinaviens historia i tvärvetenskaplig belysning. Umeå: Acta Universitatis Umeå, 1978, 112.

¹⁴⁸ ENGLUND, *Nepokojná léta*, 262.

¹⁴⁹ *Ibid.*, 259.

organizace všech: malých farmářů, rybářů, lesníků, obchodníků, vojáků, farářů či úředníků.¹⁵⁰

Pokud by byla přijata Hrochova teze, že národní hnutí ve Skandinávii vznikají až v druhé polovině 19. století skrze národní identitu, je nutné vnímat jistou asynchronnost již existující severské identity, které v dané době v regionu byla nevyvratitelně přítomna. Je tak paradoxní, že užíje-li se nacionalistických přístupů podporující národní distanci a členění na „my vs. oni“, hymna, která je beze sporu jedním z klasických národních prvků, v sobě v případě Švédska a Norska zachovává i regionální odkaz severské identity. Konkrétně „[v] textu švédské hymny se objevuje verš: ‚Ano, chci žít a chci zemřít na Severu‘ (*Ja, jag vill leva, jag vill dö i Norden!*“), který dobře demonstuje pocit severské identity překračující hranice států. Podobně v šesté sloce norské hymny najdeme verš „my tři bratři společně stojíme a budeme tak stát i nadále“ (*nu vi står tre brødre sammen, og skal sådan stå!*).“¹⁵¹

¹⁵⁰ PARKER, Noel. Differentiating, Collaborating, Outdoing: Nordic Identity and Marginality in the Contemporary World. *Identities: Global Studies in Culture and Power* [online]. 2002, vol. 9, č. 3, 355-381 [cit. 5. 4. 2021]. DOI z: 10.1080/10702890213973, 357.

¹⁵¹ BRUNCLÍK, Miloš, HAVLÍK, Vlastimil, PINKOVÁ, Aneta. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 8.

3 Socio-ekonomická perspektiva

3.1 Administrativní a ekonomické postavení Norska

Kodaň byla se sídlem krále a jeho dvora politickým centrem říše, sídlem dánské banky a místem mající monopol na dovoz nejen koloniálního zboží i centrem ekonomickým. Zároveň se v Kodani nacházela hlavní univerzita dánské říše, čímž se město stalo i centrem vzdělanostním.¹⁵² Pokud by přesto mělo být lokalizováno místo, které by alespoň v jednom aspektu mohlo být též označeno v dané době za centrum či alespoň semi-centrum, rozhodně by to nebylo na území Norska.

Dánská říše, jak již bylo zmíněno v úvodu, nebyla tvořená výhradně územím dnešního Dánska a Norska, nýbrž byla personální unií spjatá též s Holštýnskem a Šlesvickem. Zatímco Norové neměli v říši své rovnocenné mocenské postavení, to samé nelze tvrdit o Němcích, kteří v samotné Kodani tvořili až čtvrtinu obyvatel.¹⁵³ Díky tomu německy mluvící menšina získávala v dánské říši postupně stále více moci,¹⁵⁴ což vyústilo k založení vlastního šlesvicko-holštýnského soudu, tzv. *Kanselli*, vlastní banky v Altoně či založení „německé“ univerzity v Kielu.¹⁵⁵ Norové se však o podobné zastoupení snažili jen marně.

Pokud by se tak měly lokalizovat ne-dánské mocenské tlaky na dánskou vládu, pramenily mnohem více z německy mluvícího prostředí než z norské části dánské říše. To bylo dáno zejména ekonomickým významem německy mluvící menšiny pro chod dánské ekonomiky, kdy zejména německá menšina stála za nárůstem dánské obchodní buržoazie.¹⁵⁶

I v ekonomické rovině byl Struenseeův režim zlomovým okamžikem skandinávské společnosti, neboť zavedl zcela jiný administrativní systém správy země. Přestože

¹⁵² Srov. GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 12; DERRY, Thomas K. *A history of modern Norway, 1814-1972*. Oxford: Clarendon, 1973, 1-2.

¹⁵³ GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 13.

¹⁵⁴ Příkladem může být postavení Heinricha Karla Schimmelmanna, severoněmeckého obchodníka, který se v 60. letech 18. století stal de facto dánským ministrem financí (FRYDENLUND, Bård. *Political Practices among Merchants in Denmark and Norway in the Period of Absolutism*. In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740-1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 241-254, 245).

¹⁵⁵ GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 13.

¹⁵⁶ HANSENE, *Sustaining Sovereignty*, 55.

administrativní členění země náleží spíše do oblasti politiky, a bylo by tak zřejmě tematicky příznačné jej zařadit do následující „politické“ kapitoly, administrativní reformy na konci 18. století a počátku 19. století měly přímý dopad na říšskou ekonomiku. Z tohoto důvodu je administrativa říše před rokem 1814 vysvětlena zde.

Struensee, resp. král Kristián VII., totiž na jedné straně zrušil zájmovou komoru (*rentekammeret*),¹⁵⁷ mýtné kolegium (*tollkollegiet*) a obchodní kolegium (*kommercekollegiet*),¹⁵⁸ na druhé straně ale zřídil nové finanční kolegium (*finanskollegium*), které členilo říši na čtyři oblasti. Oproti předcházejícímu zřízení, které mělo malé znalosti o území Norska a Islandu, tak nyní tyto dva státy měly vlastní sekci. Tím došlo k oslabení dánského vlivu v unii.¹⁵⁹

Struenseeova politika byla nastavena proti dánskému monopolu. Jako zastánce politiky *laissez-faire* toužil v dánské říši nastolit svobodu i v oblasti podnikání – byl tudíž proti dánským privilegiím v kodaňském přístavu i dánským vlastníkům půdy.¹⁶⁰ Zároveň chtěl zrušit dánský monopol na zámořský obchod a platební povinnosti.¹⁶¹ To se samozřejmě nemohlo líbit dánským obchodníkům, kteří se tak přidali na stranu Struenseeovy opozice. Naopak norským obchodníkům ale tato politika vyhovovala. Zejména v kombinaci se Struenseeovým nařízením na zrušení monopolu na obilí.¹⁶²

Přesto i v Norsku se Struensee setkal s kritikou, která však vycházela z problému, který vznikl desetiletí před tím, než se dostal k moci. Zásadní ekonomický požadavek Norů

¹⁵⁷ Komise byla součástí centrální administrativy dánské říše, mající na starosti finance. První zmínky o její existenci pocházejí již z 50. let 16. století. Během 18. století se její portfolio rozrostlo o kontakt s místní samosprávou, obyvatelstvem a celkovým státní dozorem. Ukončena byla roku 1848, kdy byla nahrazena nově vzniklým ministerstvem financí a ministerstvem vnitra. (BUSCK, Steen. *Rentekammeret* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 8. 5. 2021]. Dostupné na: [://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rentekammeret/?no_cache=1&tx_historyview_pi1%5Blang%5D=1.](http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rentekammeret/?no_cache=1&tx_historyview_pi1%5Blang%5D=1.))

¹⁵⁸ Obchodní kolegium bylo založeno v roce 1735 a zrušeno roku 1848, kdy se jeho pravomoci rozdělily mezi ministerstvo vnitra a ministerstvo zahraničních věcí. Kolegium mělo na starosti průmysl, obchod včetně námořního, venkovskou administrativu (např. vytváření konzulátů podél obchodních cest), případně pojištění a cla v rámci státní podpory výrobcům. (BUSCK, Steen. *Kommercekollegiet af 1735* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 8. 5. 2021]. Dostupné na: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kommercekollegiet-af-1735/>).

¹⁵⁹ JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 85–86.

¹⁶⁰ Ibid., 86.

¹⁶¹ DEJMEK, *Norsko*, 46.

¹⁶² JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 86.

vycházel z již dlouho předkládaného norského požadavku na vlastní pobočku banky. Již v 60. letech 18. století za vlády Frederika V. se totiž ozývaly žádosti na založení banky. Původní požadavky však nebyly založené na zřízení čistě norské banky, nýbrž na založení „pouze“ pobočky dánské banky.¹⁶³ Tento podnět však zůstal nevyslyšen jak za vlády Frederika V., tak vlády Kristiána VII. Stejně negativní dánská odezva následovala i na opětovně předložený návrh na vznik vlastní norské obchodní akademie (*norske kommersekollegium*), který byl králi poprvé předložen již roku 1662.¹⁶⁴

Se zrušením cenzury se norská nespokojenost z nevyslyšení norských požadavků dánskou vládou projevila i v kritice ekonomické politiky říše. Poté, kdy v roce 1771 byla zkonfiskována soukromá kodaňská Kurent-bank, norští obchodníci volali již výhradně po založení vlastní, norské banky. Avšak ani tento požadavek nebyl z dánské strany vyslyšen.¹⁶⁵

V ekonomické rovině na tom bylo Dánsko nejlépe ze všech skandinávských zemí, což bylo dáno zejména skutečností, že jeho jižní poloha mu dává nejlepší podmínky pro zemědělství. Kai Hoffman ve své komparativní stati věnované ekonomickému vývoji severských států tvrdí, že Dánsko bylo ve sledovaném období jedinou skandinávskou zemí, která nemusela dovážet obilí. Jeho obchod byl založen na exportu právě zmíněného obilí, masa a ryb.

Přišlo-li na obchodního partnera, nebyla to vazba Kodaň – Kristiana, nýbrž Kodaň – Stockholm, se kterým mělo Dánsko-Norsko speciální vztah, neboť v těchto městech byly založené obchodní společnosti. Mezi nimi i Dánská i Švédská východoindická společnost. Tím Kodaň získávala dominantní pozici na budování monopolu na obchod jak mimo říši, tak zejména uvnitř země.

Oproti tomu Norsko obchodovala s tradičními komoditami jako bylo dřevo, kovy včetně železa, rybami a masem.¹⁶⁶ Bylo závislé na dovozu obilí z nebo přes Dánsko.¹⁶⁷ Velký podíl na produktech, které museli severské země dovážet, byl textil, koření a víno.

¹⁶³ HROCH, *Dějiny Norska*, 118.

¹⁶⁴ JENSEN, *Norges Historie under enevekdet 1660–1814*, 87.

¹⁶⁵ HROCH, *Dějiny Norska.*, 118.

¹⁶⁶ HOFFMAN, Kai. Ekonomi. In: SVANTESON, Bo, BJERKHOFF, Sven, NISSEN, Henrik S. ed. *Ur nordens historia: 1397-1997: 10 teman*. Stockholm: Utbildningsradion, 1997, 155-183, 164-165.

¹⁶⁷ Srov. OTTOSEN, Morten Nordhagen. „Barkebrødstider 1807–1814“, Oficiální slovník Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/artikler/1346-barkebrodstider-1807-1814.html>; JENSEN, *Norges Historie under enevekdet 1660–1814*, 132.

Industriální revoluce přišla do Skandinávie až v polovině 19. století a region, dle Hoffmana s výjimkou Dánska, patřil mezi nejchudší oblasti v Evropě.¹⁶⁸

Dánsko dominovalo regionu ekonomicky, což je zcela zásadní fakt, který musí být brán v potaz při tomto výzkumu. Dánsko nebylo ekonomicky srovnatelné s Nizozemím či Británií co do obchodní síly na evropském trhu, ale co do severského regionu, dominovalo, a tudíž si mohlo i dovolit nebrat takové ohledy například na Norsko. Tento postoj byl jednoznačně vidět na pozadí napoleonských válek. Zatímco dánský obchod, jak zaoceánský, tak mezi evropskými zeměmi byl hlavním zdrojem dánské ekonomiky, formovala se politika státu nejprve jako defenzivní a od přelomu 18. a 19. století ofenzivní neutralita. Dánský postoj vycházel z motta *Frit skib – fri ladning*, tj. svoboda lodím – svoboda nákladu.¹⁶⁹ Dokud se králi Frederiku VII. dařilo neutralitu zachovávat i na pozadí napoleonských válek, mezi norským a dánskými obchodníky nebylo většího rozporu. Problém však nastal roku 1807, kdy bylo Dánsko donuceno v eskalujícím evropském konfliktu od své neutrality upustit a definitivně si zvolit stranu.

Po britském útoku na Kodaň, jejím vybombardováním, zabráním dánské flotily a obsazením celého Helgolandu ve dnech 2.–5. února 1807 bylo pro dánskou vládu naprosto nemyslitelné, že by země nadále s Británií spolupracovala.¹⁷⁰ Avšak situace pro Norsko byla mnohem komplikovanější. V reakci na britskou agresi Dánsko okamžitě uzavřelo partnerství s Napoleonem, čímž dokázalo výpadky za obchod s Velkou Británií nahradit posílením obchodu s Francií a jejími dceřinými státy. Významnou roli hrál obchod zejména s Hamburkem či přes něj.

Obdobná alternativa však neplatila pro Norsko, pro které byla Velká Británie tím hlavním obchodním partnerem, kterému země prodávala až tři pětiny celkově vyprodukovaného dřeva. Navíc s dodatečným profitem, pokud dřevo bylo přepraveno do Británie na norských lodích.¹⁷¹ Jak následná situace ale ukázala, dánské angažmá v kontinentální blokádě nebylo bez ohledu na následky pro Norsko ani zdaleka největší problém, který část dánské říše za Kattegatem v Severním moři na počátku 19. století muselo řešit.

¹⁶⁸ HOFFMAN, *Ekonomi*, 165.

¹⁶⁹ BUSCK, POULSEN, *Dějiny Dánska*, 150.

¹⁷⁰ KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 144.

¹⁷¹ DERRY, *A History of Modern Norway*, 3.

3.2 Hladomor *barkebrødstider*

Vyhlášení kontinentální blokády Velké Británii, dánské partnerství s Napoleonem a následně v červenci 1807 podepsaný tylžský mír definitivně odřízl Norsko od dánské říše, resp. od svého hlavního zdroje potravin, což mělo na norské obyvatelstvo tragické dopady v podobě vzniku rozsáhlého hladomoru.¹⁷² Před kontinentální blokádou totiž Norsko muselo až tři čtvrtiny potřebného obilí, tj. až 130 tun ročně dovážet z anebo alespoň přes Dánsko.¹⁷³

Norsko mělo s hladomory zkušenost již z konce 18. století, konkrétně z roku 1742 a následně z let 1771–1773.¹⁷⁴ Zejména po pádu Struenseeho se země potýkala s hladomorem, neboť následovalo opětovné zavedení dánského monopolu na obilí, který Struensee prve zrušil. Hladomor z roku 1773 dokonce hrál významnou roli v politice švédského krále Gustava III., který v 80. letech 18. století intrikoval proti Dánské říši ve snaze získat Norsko na svou stranu a připojit jej ke švédské říši.¹⁷⁵ Magnus Jensen dokonce uvádí, že Gustav III. očekával, že norská deziluze a zoufalství z hladomoru by mohla Nory přimět se dobrovolně přidat ke Švédské říši a bojovat proti Dánsku.¹⁷⁶

Nicméně hladomor z let 1807–1814 byl zcela dosud neznámého a nečekaného rozsahu. Bývá označován jako největší hladomor norských dějin a vysloužil si své vlastní norské pojmenování *Barkebrødstider*, které lze volně přeložit jako „čas kůrky chleba“. Hladomor v Norsku v letech 1808–1809, a pak zejména v letech 1812–1813 byl přímým dopadem kombinace války, blokády a neúrody.¹⁷⁷ Oproti hladomoru ze 70. let 18. století, který neměl až takové tragické následky, byla situace za napoleonských válek odlišná.

Kontinentální blokáda způsobila nárůst cen obilí napříč celou Evropou, avšak v případě Norska došlo nejen k navýšení cen, nýbrž i ke snížení celkového obchodu

¹⁷² Srov. DEJMEK, Norsko, 48; HROCH, *Dějiny Norska*, 123; DERRY, *A History of Modern Norway*, 3.

¹⁷³ Srov. JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 132; OTTOSEN, *Barkebrødstider 1807–1814*.

¹⁷⁴ DRIBE, Martin, OLSSON, Mats, & SVENSSON, Patrick. *Famines in the Nordic countries, AD 536–1875. Lund Papers in Economic History* [online]. 2015, č. 138. Department of Economic History, Lund University [cit. 9. 5. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com, 13.

¹⁷⁵ BUSCK, POULSEN, *Dějiny Dánska*, 149.

¹⁷⁶ JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 88.

¹⁷⁷ OTTOSEN, *Barkebrødstider 1807–1814*.

a dovozu a rozšíření agresivních epidemií způsobených špatným stravováním.¹⁷⁸ Situace v Norsku byla natolik špatná, že během kontinentální blokády byli do nejohroženějších oblastí Norska posíláni zmocněnci, aby vzdělávali obyvatelstvo o možnosti stravování se chlebem z mechu.¹⁷⁹

Napoleonské období se tak do norských dějin tragicky zapsalo. V historické literatuře, která uvádí konkrétní počty, dominuje shodná informace, která zřejmě pochází ze stejného zdroje – v roce 1807 zahynulo na 20 tisíc obyvatel, na 24 tisíc v roce 1808 a v roce 1809 dokonce 32 tisíc obyvatel.¹⁸⁰

Nicméně současní autoři, kteří se věnují samotnému tématu Norska za napoleonských válek, např. Rasmus Glenthøj ve své rozsáhlé publikaci dějin Norska za povstaleckého roku „1814. Krig, nederlag, frihet“, se konkrétní informaci otevřeně vyhýbají.¹⁸¹ Skutečností totiž zůstává, že přesná data z některých odlehlých norských oblastí v dané době ani nebyla zaznamenána. Předpokládá se například, že v severních regionech Norska žilo zhruba 78 tisíc obyvatel. Dále je známá informace, že v roce 1811 zemřelo v této oblasti na 3400 osob. Zbývá data, včetně těch základních z Lofotských ostrovů, nám ale chybí.¹⁸²

I tak lze alespoň rámcově úmrtnost odhadnout. V případě výše uvedeného příkladu severní oblasti Norska se 78 tisíci obyvateli bylo úmrtí 3400 osob rovno 4,3 procentům. Je ovšem samozřejmé, že hladomor nezasáhl Norsko ve všech regionech stejně. Naopak oblasti, které byly na pobřeží, měly často možnost kompenzovat výpadky dovozu potravin rybařením.¹⁸³

Pro získání obecného přehledu o dopadu hladomoru na norské obyvatelstvo je tak nutné analyzovat demografický vývoj norské společnosti na počátku 19. století. K tomu velice dobře slouží informace Norského státního statistického úřadu, respektive

¹⁷⁸ DRIBE, OLSSON, SVENSSON, *Famines in the Nordic countries*, 14.

¹⁷⁹ OTTOSEN, *Barkebrødstider 1807–1814*.

¹⁸⁰ Srov. JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 133; KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 151; HROCH, *Dějiny Norska*, 124.

¹⁸¹ GLENTHØJ, *1814. Krig, nederlag, frihet*, 256–258.

¹⁸² SOLHAUG, Randi Merete. Da tusenvis bukket under i den store hungersnøden i Nord-Norge [online]. Univerzita v Tromsø. Universitet i Tromsø, [cit. 5. 4. 2021]. Dostupné na: https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=374224&p_dim=88205

¹⁸³ DRIBE, OLSSON, SVENSSON, *Famines in the Nordic countries*, 13.

jeho archivní informace,¹⁸⁴ a publikace Espena Søbyeho *Folkemengdens bevegelse 1735–2014*.¹⁸⁵ Z výše uvedených zdrojů byly získány data počtu obyvatel, počet zemřelých a počet narozených v jednotlivých letech. Z nichž byla vypracována následná tabulka.

	POČET OBYVATEL	POČET NAROZENÝCH	POČET ZEMŘELÝCH
1790	802666	25596	18371
1791	809477	26369	18574
1792	816914	28246	19564
1793	825362	28039	18227
1794	834803	28069	17399
1795	843458	27249	19010
1796	851048	27018	18476
1797	858936	28173	19336
1798	866771	28010	19580
1799	875279	28540	18354
1800	881499	26415	22560
1801	882 951	24953	24167
1802	883 284	24 021	22 277
1803	885 102	25 805	22 074
1804	887 760	24 301	20 879
1805	892 721	26 868	18 525
1806	900 193	27 447	19 006
1807	906 734	26 940	20 460
1808	909 830	25 335	23 783
1809	903 529	20 172	32 486
1810	896 479	24 083	24 029
1811	896 566	24 805	22 844
1812	900 332	26 612	19 203
1813	901 580	23 525	26 598
1814	901 580	22 085	20 334
1815	899 999	27 650	17 953

Tabulka 1: Demografický vývoj norské společnosti na přelomu 18. a 19. století.

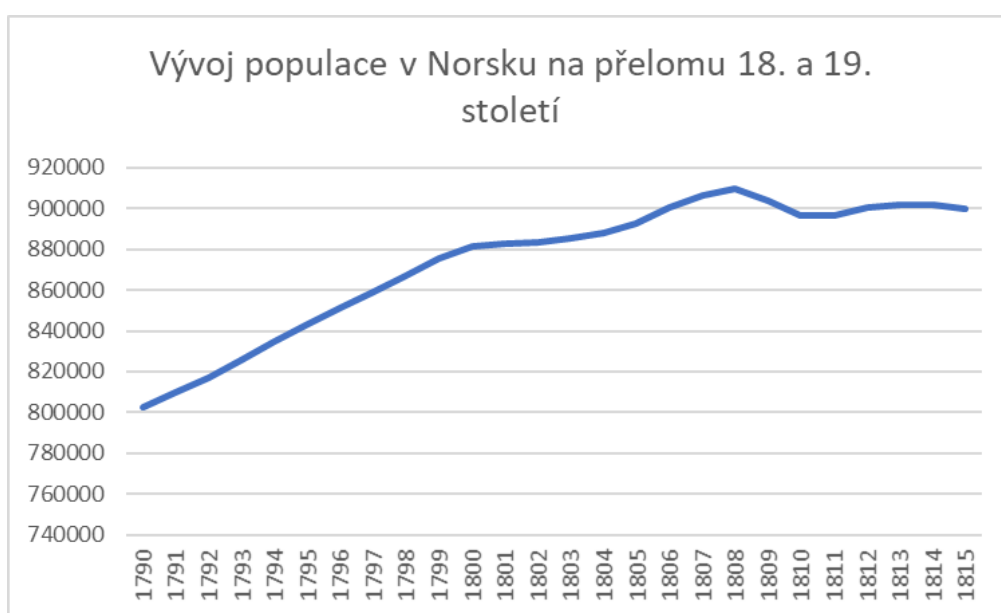
Zdroje dat: SØBYE, *Folkemengdens bevegelse 1735–2014*; *Befolkning*. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå. Autor tabulky: autorka práce.

¹⁸⁴ *Befolkning*. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå [online]. Dostupné na: <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> [cit. 6. 9. 2020].

¹⁸⁵ SØBYE, Espen. *Folkemengdens bevegelse 1735–2014*. Oslo: Forlaget Oktober AS, 2014. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå [online]. Dostupné na: <https://www.ssb.no> [cit. 6. 12. 2019].

Samozřejmě tato přesná data mohou budít pochybnosti nad tím, jak je možné, že tyto informace jsou k dispozici, zatímco v textu výše bylo uvedeno, že z některých oblastí přesná data chybí. Zde historikové v čele s Espenem Søyem vychází z rekonstrukce dat jednotlivých matrik a informací státní správy na výběr daní.

Z výše uvedených dat, které vypracovali, lze velice snadno rychle vyčíst demografickou krizi, která během *Barkebrødstider* vznikla. Zatímco norská populace překročila pomyslnou hranici 900 tisíc obyvatel poprvé již v roce 1806, následný hladomor a úmrtní populaci opět snížilo. Hranice 900 tisíc obyvatel byla znova překročena až v roce 1812 (viz graf 1).

Graf 1: Vývoj populace v Norsku na přelomu 18. a 19. století.

Zdroj dat: SØBYE, *Folkemengdens bevegelse 1735–2014; Befolkning*. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå. Autor grafu: autorka práce.

Nejzajímavějším zjištěním jsou ovšem konkrétní data zemřelých. Nyní se vrátíme ke zmíněnému, a bohužel poměrně rozšířenému argumentu některých historiků o konkrétních dopadech hladomorů, „jimž padlo za oběti roku 1807 20 000, roku 1808 24 000 a roku 1809 dokonce 32 000 lidí.“¹⁸⁶ Tento argument, který je užíván mimo jiné i Miroslavem Hrochem, je poměrně rozšířen,¹⁸⁷ i když je velice zavádějící.

¹⁸⁶ HROCH, *Dějiny Norska*, 124.

¹⁸⁷ Srov. JENSEN, *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*, 133; KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 151; HROCH, *Dějiny Norska*, 124.

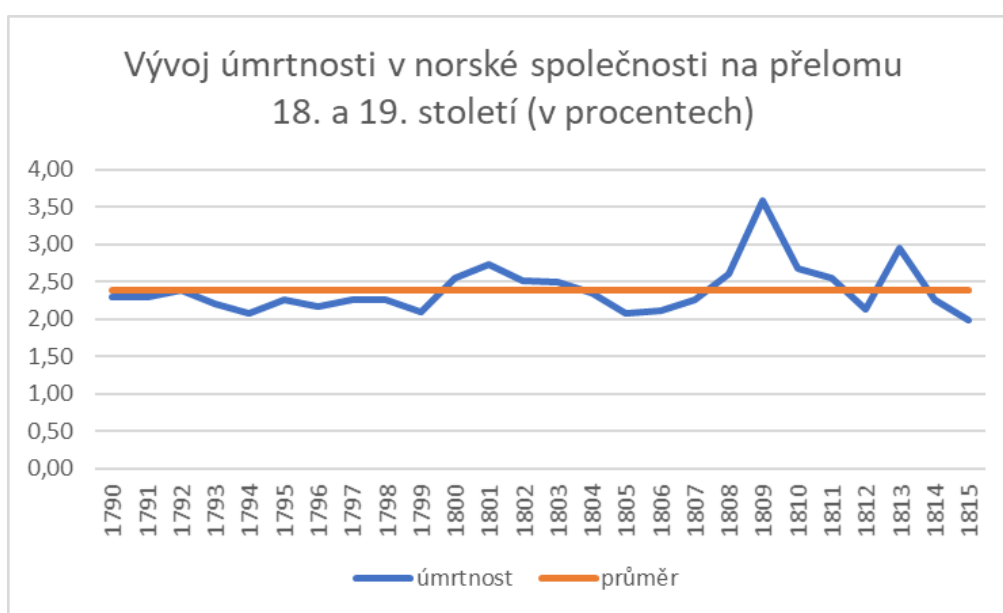
Na konkrétních hodnotách počtu zemřelých v konkrétních letech v Tabulce 1, lze nalézt shodná čísla, tj. hodnoty přes 20 tisíc v roce 1807, 24 tisíc v roce 1808 a 32 tisíc v roce 1809. Je nutné si uvědomit, že tato čísla reflektují celkovou úmrtnost v norské společnosti, nikoliv počty zemřelých v důsledku hladomoru. Tento argument tudíž velmi zkresluje události, které se v Norsku odehrávaly, i dataci, kdy k této demografické krizi došlo. Jinými slovy, data jsou dezinterpretována. Z výše uvedených dat je tak výstižnější kvantitativní metodou spočítat přirozený přírůstek obyvatelstva.

	POČET NAROZENÝCH	POČET ZEMŘELÝCH	PŘIROZENÝ PŘÍRŮSTEK
1790	25596	18371	7225
1791	26369	18574	7795
1792	28246	19564	8682
1793	28039	18227	9812
1794	28069	17399	10670
1795	27249	19010	8239
1796	27018	18476	8542
1797	28173	19336	8837
1798	28010	19580	8430
1799	28540	18354	10186
1800	26415	22560	3855
1801	24953	24167	786
1802	24 021	22 277	1744
1803	25 805	22 074	3731
1804	24 301	20 879	3422
1805	26 868	18 525	8343
1806	27 447	19 006	8441
1807	26 940	20 460	6480
1808	25 335	23 783	1552
1809	20 172	32 486	-12314
1810	24 083	24 029	54
1811	24 805	22 844	1961
1812	26 612	19 203	7409
1813	23 525	26 598	-3073
1814	22 085	20 334	1751
1815	27 650	17 953	9697

Tabulka 2: Vývoj přirozeného přírůstku/úbytku norského obyvatelstva na přelomu 18. a 19. století.

Zdroj dat: SØBYE, *Folkemengdens bevegelse 1735–2014; Befolkning*. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå, data přirozeného přírůstku/úbytku byla získána autorkou kvantitativními metodami statistické analýzy. Autor tabulky: autorka práce.

Přirozený přírůstek obyvatelstva¹⁸⁸ na případu Norska na počátku 19. století detekuje i dvě záporné hodnoty, tj. přirozený úbytek obyvatelstva, datovaný právě do nejkritičtějších let norského hladomoru v letech 1809 a 1813. Přičemž ani roky následné, tj. rok 1810 a 1814, nevykazují optimistické hodnoty. Z dosažených dat tak lze shodnou metodou kvantitativní analýzy spočítat úmrtnost norské populace v procentech v letech 1790–1815. Díky těmto nově získaným datům tak lze přibližně odhadnout konkrétnější dopady hladomoru na norskou společnost. Ty lze statistickými metodami převést na procentuální úmrtnost v norské společnosti, jež je viditelná v grafu 2.

Graf 2: Vývoj procentuální úmrtnosti v norské společnosti na přelomu 18. a 19. století.

Zdroj dat a autor grafu: Autorka práce. Data byla získána kvantitativní metodou statistické analýzy.

Zatímco výše uvedený příklad o dopadu hladomoru v severních regionech Norska překračoval 4 %, celonorský průměr je mnohem nižší. Jak již bylo zmíněno, samozřejmě v některých oblastech mohly být dopady a úmrtnost vyšší než v přímořských regionech,

¹⁸⁸ Přirozený přírůstek obyvatelstva – rozdíl mezi počtem živě narozených dětí ve sledovaném období a v daném území a celkovým počtem zemřelých osob v témž území a v témž období. (Metodické vysvětlivky [online]. Český statistický úřad [cit. 22. 5. 2019]. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2103-04--metodicke_vysvetlivky).

kde nedostatek potravin šlo kompenzovat rybolovem. Bude-li se vycházet ze získaných dat, průměrná úmrtnost během norského hladomoru v letech 1807–1814 byla 2,63 %.¹⁸⁹ I zde, při pohledu na Graf 2 lze jasně spatřit, že největší dopady měl *Barkebrødstider* v roce 1809–1811 a 1813–1814.

Vrátí-li se nyní pozornost k argumentu Miroslava Hroch a jiných autorů, pracujících s tezí, že za oběť hladomoru padlo „roku 1807 20 000, roku 1808 24 000 a roku 1809 dokonce 32 000 lidí“, je možné spatřit demografickou absurditu daného tvrzení. Skutečnost, že tato čísla nemohou reflektovat skutečný počet obětí norského hladomoru, dokládá totiž i samotná metoda demografického zpracování dat.

Pokud by byl čistě hypoteticky přijat daný argument za pravdivý, vzniká nám tvrzení, že například v roce 1808 zemřelo na následky hladomoru 24 000 osob. V tom případě zbývá počet „pouhých 460 úmrtí“ z ostatních důvodů jako je stáří, nemoc (ať již akutní či chronická), úraz, smrt při porodu, aj. Zahrnou-li se data norského vývoje z let 1801–1806, zjistí se, že úmrtnost norské společnosti byla přes 2 % právě z výše vyjmenovaných důvodů i v letech hospodářské stability před hladomorem a britským útokem na Kodaň v roce 1807.

Zatímco tak hodnoty v citovaném argumentu o 20, 24 a 32 tisících mrtvých vypadají hrozivě, data musí být vždy interpretována v celkovém kontextu norské společnosti. Z tohoto důvodu je analýza vývoje úmrtnosti populace přesnější. Zejména v kombinaci s výpočtem přirozeného přírůstku či úbytku obyvatelstva, který lépe reflektuje demografickou situaci ve společnosti a přesněji detekuje krizové vrcholy norského hladomoru. Ty nebyly v letech 1807–1809, jak Jensen, Kan nebo Hroch naznačují, nýbrž skutečně v letech 1809 a 1813.¹⁹⁰ To znamená, že v době, kdy byla podepsána kielská mírová smlouva, darující Norsko Švédsku v lednu 1814, byl druhý vrchol hladomoru *barkebrødstider* ještě v živé paměti jejich obyvatel, ne-li doznívající.

Miroslav Hroch považuje hladomor *barkebrødstider* za krizi. Uvádí, že norští obchodníci měli rezervy, které užívali, ale situace, že Norsko nemělo svou banku,

¹⁸⁹ Søybye pracuje s údajem 1,7 % při poměru úmrtnosti na počet obyvatel, nicméně neuvádí žádná konkrétní data, jaká při svém výpočtu použil, ani způsob, jakým danou hodnotu získal. In: SØBYE, *Folkemengdens bevegelse 1735–2014*, 275.

¹⁹⁰ Srov. SØBYE, *Folkemengdens bevegelse 1735–2014*, 275–279; HECKSCHER, E. F. Swedish Population Trends before the Industrial Revolution. *The Economic History Review* [online]. 1950, vol. 2, č. 3, 266–277 [cit. 9. 10. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com, 269; GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 256–258.

tj. ani nejbohatší Norové své finance neměli k dispozici, neboť by o ně museli žádat v Kodani, vedla k nespokojenosti s dánskou vládou. Zároveň přiznává, že Norsko bylo od roku 1808 de facto „autonomní zemí, která si musela o svém osudu rozhodovat sama.“¹⁹¹ O to zajímavější je skutečnost, že ani rozsah hladomoru a vynucenou autonomii nepovažuje za relevantní faktor k vytvoření konceptu norského národa a jeho rozšíření v masovém měřítku.

Možná k tomu vedla skutečnost chybné detekce vrcholu hladomoru. Je pochopitelné, že události, jejíž vrchol datuje pět let před momentem svolání národní nezávislosti věnuje menší pozornost, než kdyby vycházel z detekce druhého vrcholu v roce 1813, jež bylo souběžné s jednáním o předání Norska jinému státu.

Zatímco tak Miroslav Hroch tvrdí, že patriotismus byl v roce 1814 dílem pouhého zlomku norských patriotů, píšící stejně dánsky, jak bylo analyzováno v kapitole kulturní perspektivy, autorka této práce pracuje s tezí, že hladomor *barkebrødstider* je nutné zahrnout jako zásadní faktor ovlivňující společnost, neboť postihuje všechny napříč společnostmi, nikoliv jen literáty. V tomto pohledu se nejednalo o události, které by se týkali „hrstky patriotů“.

Jak bude v komparativní kapitole následně doloženo, je nutné zohlednit, že krizové momenty mohou vyústit ke spontánním rozhodnutím a politizaci i těch skupin, které za normálních okolností nevěnují politickému dění pozornost.

¹⁹¹ HROCH, *Dějiny Norska*, 124.

4 Historicko-politická perspektiva

4.1 Události norského *annus mirabilis* 1814

Termín *annus mirabilis* byl v kontextu dění ve Skandinávii poprvé použit vikářem Clausem Pavelem, který si jej na konci roku 1814 zapsal do svého deníku.¹⁹² Rok 1814 byl bezesporu zázračným rokem, neboť dění, které daného roku nastalo, by bylo možné v obdobně rychlém sledu ve skandinávských dějinách nalézt jen stěží. Na počátku roku byl region ještě tvořen tradiční dualitou švédské říše na jedné straně a Dánskem-Norskem na druhé, na jeho konci došlo ke zcela přerozdělení geopolitické moci. Během deseti měsíců, které tyto dva stavy od sebe dělily, došlo v Norsku k celkové proměně společnosti.

Proměnu, k jaké v Norsku došlo, by bylo možné přirovnat k proměně, jakou si prošlo Dánsko za Struenseeovy vlády v 70. letech 18. století, nebo Švédsko za švédské revoluce 1809, která byla vyvrcholením dlouhodobě nestabilního a neudržitelného mocenského systému. Ve skutečnosti revoluce ve Švédsku nebyla jen dynastická, ale došlo i k přeměně v dalších oblastech švédské společnosti, obdobně jako to učinil Struensee. Francis D. Scott se o Švédsku na počátku 19. století vyjadřuje jako o zemi, jež si prošla čtyřmi druhy revoluce: sociálně-zemědělskou definovanou pozemkovými zákony z let 1803 až 1807, ústavní z roku 1809, dynastickou na pozadí let 1809 až 1810 a zahraničně-politickou v roce 1812.¹⁹³ Bylo tak jen otázkou času, kdy k podobné přeměně dojde i v norském prostředí, které bylo plné nespokojenosti již několik desetiletí.

Tento kontext musí být vždy brán v potaz a norské události 1814 by měly vždy být interpretovány v kontextu celo-skandinávské modernizace, jakou si region na počátku 19. století prošel. Nejednalo se o historické události, které byly izolované požadavkům běžné společnosti. Jednalo se o odraz právě toho, co společnost chtěla a tou byla modernizace.

Přestože je často modernizace chápána souběžně s průmyslovou industrializací, ke které v případě Skandinávie došlo až v polovině 19. století, modernizační prvky, např. legislativní se do regionu svévolně šířily primárně z Francie po celou dobu osvícenství (výlučně za vlády Gustava III.), posléze pak i v době Velké francouzské revoluce.

¹⁹² BERG, Roald. Denmark, Norway and Sweden in 1814. A Geopolitical and Contemporary Perspective. *Scandinavian Journal of History* [online]. 2014, vol. 39, č. 3, 265-286 [cit. 3. 1. 2021]. DOI: 10.1080/03468755.2013.876929, 266.

¹⁹³ SCOTT, *Sweden*, 301.

Nacionalistické ideje přicházely zejména z německých zemí a sociálně-ekonomické inovace z Nizozemí či Velké Británie.¹⁹⁴

Švédská ztráta Finska vedla v roce 1809 ke svržení dosavadního švédského krále Gustava IV. Adolfa a bezpečnost státu, zejména v rovině zahraničně-politické se stala klíčovou otázkou při hledání nového korunního prince poté, když „první“ korunní princ Kristián August v květnu 1810 po pádu z koně zemřel. Švédský král Karel XIII. svolal parlamentní shromáždění na léto 1810 mimo Stockholm do menšího města Örebro, neboť se chtěl vyhnout jak zahraniční lobby, tak i nepokojům, které ve Stockholmu propukly mezi gustaviány a stoupenci „mužů roku 1809.“^{195,196}

Autorka této práce ve svém předchozí výzkumu, který se věnoval výhradně této volbě nového korunního prince, došla k závěru, že zahraničně-politická otázka byla zcela klíčová. Volba v Örebro, při které byl zvolen francouzský maršál Jean Baptiste Bernadotte, je výstižným okamžikem formování budoucí neutrální politiky Švédského království. Bernadotte, jako nový švédský korunní princ Karel Johan, byl velmi blízký Napoleonovi, avšak ze všech jeho maršálů byl nejvíce svobodný a suverénní. Tím si vysloužil, že jej Napoleon považoval za rivala, kterého je dobré si podbízet. Proto také císař souhlasil s jeho kandidaturou na švédský trůn. Respektive se Bernadotte nestal oficiálním kandidátem Francie, ale získal od Napoleona souhlas, diplomatický pas i finance.¹⁹⁷

Bernadotte byl velmi schopný diplomat a byl intuitivní vůči politické náladě v Evropě, což v kombinaci s jeho vojenskými dovednostmi vedlo k uzavření spojení s carem Alexandrem I. a vstupu Švédska do 6. protinapoleonské koalice, ve které sám velel

¹⁹⁴ Srov. GUSTAFSSON, Harald. Centrum och periferi. In: SVANTESON, Bo, BJERKHOF, Sven, NISSEN, Henrik S. ed. *Ur nordens historia: 1397-1997: 10 teman*. Stockholm: Utbildningsradion, 1997, 125-153; HOFFMAN, Ekonomi; SANDBERG, Lars G. Banking and Economic Growth in Sweden before World War I. *The Journal of Economic History* [online]. 1978, vol. 38, č. 3, 650-680 [cit. 7. 7. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com; KARLSTRÖM, Urban. *Economic Growth and Migration during the Industrialization of Sweden. A General Equilibrium Approach*. Stockholm: The Economic Research Institute at the Stockholm School of Economics, 1985.

¹⁹⁵ Gustaviáni byli přívrženci svrženého švédského krále Gustava IV. Adolfa, byli proti revoluci, proti Karlu XIII. a reformátorům, umírnění z nich souhlasili s revolucí, ale ne se skutečností, že byl svržen i korunní princ Gustav. Muži roku 1809 byli reformisté, revolucionáři, zejména z řad opozice krále Gustav IV. Adolfa a řad vojenského velení (PALMER, *Bernadotte*, 169).

¹⁹⁶ WENNEBERG, Birger. *Bernadotte och Örebro*. Lindesberg: Bergslagsposten, 1994, 132.

¹⁹⁷ PAJEROVÁ, Anna. *Nástup Bernadottů na švédský trůn*. 2016. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin. Vedoucí práce Županič, Jan, 28-38.

severní armádě. Uvědomoval si totiž, že za současné vojenské i mocenské situace není možné s Ruskem válčit a dobýt Finsko zpět. Zároveň tušil, že Napoleonova pozice v Evropě již není dostatečně silná a je jen otázkou času, kdy dojde k nové fázi protinapoleonských válek. V neposlední řadě ale musel své nové postavení obhájit, tj. konsolidovat svou moc. Nabízelo se tak řešení teritoriální kompenzace Norskem, které bylo spolu s Dánskem na straně Francie.

Následná porážka Dánska a Bernadottova armáda na Jutském poloostrově donutila dánského krále Frederika VI. podepsat v lednu 1814 kielskou mírovou smlouvu. Jak poukazuje Roald Berg ve své stati *Denmark, Norway and Sweden in 1814. A geopolitical and contemporary perspective* Kielské smlouvy byly ve skutečnosti dvě: dánsko-britská a dánsko-švédská, které vedly k redukci dánského státu z 380 000 na 60 000 kilometrů čtverečních.¹⁹⁸

Dánsko-švédská kielská mírová smlouva ve svém čtvrtém odstavci obsahuje: „dánský král se zříká za sebe, pro sebe, pro své nástupce na trůnu a pro Království dánské, neodvolatelně a navždy, ve prospěch krále švédského a jeho následníků na trůn, a Království švédského, všech svých práv a přístupů ke Království norskému, jmenovitě do zde jmenovaných biskupství a zakládajících částí: Christiansand, Bergen, Aggershuus a Trondhiem s Nordlandem a Finmarkou až po hranici s Ruskou říší.“¹⁹⁹

Smlouva však neřešila výhradně teritoriální přesun Norska z Dánska pro Švédsko, nýbrž se jednalo o jakousi trojdohodu, při níž Dánsko nejen ztratilo Norsko, ale i získalo dvě, původně švédské državy – Švédské Pomořany a ostrov Rujánu. Sedmý odstavec smlouvy totiž ukládá: „švédský král se zříká za sebe, pro své nástupce na trůnu a pro Království švédského, neodvolatelně a navždy ve prospěch krále dánského a jeho následníků na trůn, a Království dánského, všech svých práv a přístupů k vévodství Švédských Pomořan a knížectví ostrova Rujány. Tyto provincie se všemi svými obyvateli městy, přístavy, pevnostmi, vesnicemi a ostrovy, stejně jako související částí, oprávnění, práva a výhody, budou do budoucna v plném vlastnictvím a suverenitou náležet Království dánskému, a budou do něj začleněny.“²⁰⁰

A po něm následuje jedenáctý odstavec „král dánský přiznává králi švédskému dárcovství nebo příjmy Švédských Pomořan a ostrova Rujána, představující částku roční

¹⁹⁸ BERG, *Denmark, Norway and Sweden in 1814*, 268.

¹⁹⁹ *Fredtraktaten i mellem Danmark og Sverrig. Slutet i Kiel den 14 Jan. 1814*, vlastní překlad.

²⁰⁰ *Ibid.*, vlastní překlad.

sumy 43 000 pomořanských tolarů.“²⁰¹ Švédské Pomořany a Rujána byla nakonec v rámci dohod Vídeňského kongresu vyměněna s Pruskem za vévodství Lauenbursko (konkrétně se jednalo o článek 29 a článek 31 Závěrečné smlouvy Vídeňského kongresu).²⁰² Těmito teritoriálními změnami Dánsko ztratilo 35 procent svého obyvatelstva a dle Nielse Treschowa se dánská říše, respektive její obyvatelstvo, nově oproti roku 1812 kulturně a lingvisticky přeorientovalo na německé země z 25 procent na 40 procent.²⁰³

Německy mluvící menšina využila okamžitě situace, a jak uvádí Aladin Larguèche, stal se rok 1814 počátkem její snahy o prosazení německého nacionalismu v dánské říši. Pozornost dánské vlády se tím jednoznačně začala situovat do opozice.²⁰⁴ To byl také důvod, proč došlo v dánské společnosti ke změně narativu a do popředí se začal čím dál tím více stavět koncept severské identity, jež posléze vyvrcholil ke vzniku skandinavismu.²⁰⁵

O podobnou charakterovou změnu se snažilo i Švédsko, které se v dobách švédského soustátí s Finskem orientovalo na východ. Se získáním Norska se zemi naskytla možnost přeorientovat se jak kulturně, tak ekonomicky jednoznačně na západ. Norsko však o unii se Švédskem nemělo zájem. Když do Norska dorazila zpráva, že byl uzavřen mír, v norském tisku se objevil titulek „Mír! Mír na severu.“²⁰⁶ Mnozí předpokládají, že detaily kielské smlouvy a následné dopady na Norsko nebyly v době uveřejnění mezi

²⁰¹ *Fredtraktaten i mellem Danmark og Sverrig*, vlastní překlad.

²⁰² *Final Act of the Vienna Congress/General Treaty (1815)*.

²⁰³ BERG, *Denmark, Norway and Sweden in 1814*, 269.

²⁰⁴ LARGUÈCHE, Aladin. Resistance as the Creation of a „Natural Frontier“: the Language of the 19th-Century Scandinavism (1839-1867). KLUSÁKOVÁ, Luďa, MOLL, Martin, IRA, Jaroslav, LARGUÈCHE, Aladin, KALIVODOVÁ, Eva, SARGENT, Andrew. *Contesting frontiers. Resisting identities*. Plus-Pisa University Press, 181-194, 187.

²⁰⁵ Skandinavismus vznikl v reakci na geopolitickou změnu v regionu. Původně kulturní uvědomění přerostlo do i do ekonomických, hospodářských a politických úrovní. Výsledkem byl vznik mnoha skandinávských (nikoliv národních) cechů, společností či obchodních komor. Za vrchol skandinavismu je považováno založení monetární unie v roce 1843. (WIVEL, Anders, NEDERGAARD, Peter. Introduction: Scandinavian Politics between Myth and Reality. In: WIVEL, Anders, NEDERGAARD, Peter, ed. *The Routledge Handbook of Scandinavian Politics*. London: Routledge, 2017, 8-9; THORKILDSEN, Lutherdom og nasjonal identitet i Norden, 45-48; PARKER, Noel. Differentiating, Collaborating, Outdoing: Nordic Identity and Marginality in the Contemporary World, 358).

²⁰⁶ Databáze norských periodik roku 1814. Archiv Norské národní knihovny [online]. Dostupné na: <https://www.nb.no/search?q=norsk%201814&mediatype=aviser&sort=titleasc&toDate=18151231> [cit. 7. 8. 2020].

norským obyvatelstvem známé, neboť v člancích z ledna 1814 se nepíše nic o vzniku švédsko-norské unie.²⁰⁷ Dánský král Frederik VI. si však uvědomoval katastrofu, která nastala, a rozhodl se ještě před podpisem kielské smlouvy, že zkusí následky míru omezit. Vyslal tak do Norska svého bratrance Kristiána Frederika jakožto místodržícího Norska.

Když se mezi norskými občany roznesla zpráva, že má země nově náležet Švédsku, byla společnost rozdělena. Zatímco se například největší stoupenec švédsko-norské unie Herman Wedel Jarlsberg snažil narychlo dostat do Norska, Kristián Frederik již navazoval kontakty s norskými učiteli.

Posléze se jako norský místodržící rozhodl kielskou smlouvu neuznat a získat norský trůn pro sebe. Odcestoval do Trondheimu, který byl v dané době nejvýznamnějším městem Norska hned po hlavním městě Kristianě, a kde sídlila Královská norská vědecká společnost. To znamenalo, že se ve městě zdržovalo mnoho norských intelektuálů a patriotů. V neposlední řadě zde jistě hrál roli symbolický význam, neboť Trondheim bylo tradičním místem korunovace norských králů.

Kristián Frederik ovšem nebyl zvolen norským králem, jak zřejmě očekával. Naopak mu byl předložen požadavek, aby si Norové svolali shromáždění zástupců norských občanů, kteří si sami zvolí, jaká bude budoucnost Norského království.²⁰⁸ Kristián Frederik souhlasil a na jih Norska bylo svoláno jednání. Zástupci se sešli na zámečku Eidsvoll, který patřil Cartenu Ankerovi, jež byl nejen bývalým vychovatelem a dobrým přítelem Kristiána Frederika, ale i jedním z nejbohatších mužů Norska.

Hned ze začátku jednání, 16. února 1814 bylo ujednáno, že se svolají zástupci země na národní shromáždění, které Norsko prohlásí nezávislou zemí, sepíše ústavu a zvolí svého krále.²⁰⁹ Shromáždění začalo slavnostně 10. dubna 1814 a bylo tvořeno 112 zástupci z téměř celého Norska. Celkem se jednalo o 53 zástupců venkovských oblastí, 33 činitelů armády či loďstva, a 26 zástupců z měst. Stejně složení zástupců bylo též členěno dle profesí a to na 57 úředníků, 37 zemědělců, 13 obchodníků

²⁰⁷ Srov. HROCH, *Dějiny Norska*, 127, Databáze norských periodik z roku 1814. Archiv Norské národní knihovny [online]. Dostupné na: <https://www.nb.no/search?q=norsk%201814&mediatype=aviser&sort=titleasc&toDate=18151231> [cit. 7. 8. 2020].

²⁰⁸ SCOTT, *Sweden*, 311-313.

²⁰⁹ *1814 på 1, 2, 3. Archiv Norského parlamentu, webu k 200. výročí vyhlášení Eidsvollské ústavy. Stortingarkivet [online]. Dostupné na: <https://eidsvoll1814.no/1-2-3>, [cit. 4. 9. 2019].*

a 5 pozemkových vlastníků. S ohledem na vzdálenost a časové omezení chyběli zástupci nejsevernějších regionů.²¹⁰

Čas byl klíčovým faktorem, neboť nikdo z přítomných zástupců, ani Kristián Frederik, který byl v Norsku do doby zvolení nového norského krále ustanoven norským regentem, nechtěli dát čas zahraničním mocnostem do dění zasáhnout, případně sněm rozpustit ještě před dosažením stanovených cílů. Toto na zástupce vytvářelo velký tlak, i přesto byly již 16. dubna vytvořené hlavní principy, na kterých by nové a svobodné Norsko mělo být postaveno, a které vycházely z americké Deklarace nezávislosti a francouzské ústavy definující občanská práva, lidovou suverenitu a rozdělení moci.²¹¹

Následně bylo zformulováno jedenáct základních principů (tzv. *grunnsetninger*), kterými byly:

1. Norsko bude omezenou a dědičnou monarchií, bude svobodné, nezávislé a nedělitelné království, a regent bude mít titul krále.
2. Lidu bude náležet legislativní moc skrze své zástupce.
3. Lid bude mít právo sám se zdanit skrze své zástupce.
4. Právo války a míru náleží regentovi.
5. Regent má právo milosti.
6. Soudnictví bude osamostatněné od legislativní a exekutivní moci.
7. Je zavedena svoboda tisku.
8. Evangelicko-luteránské náboženství je náboženství státu a regenta. Všem náboženským sektám je nabídnuta svoboda náboženské praxe, avšak Židé jsou zapovězeni v přístupu do království.
9. Nové zákazy svobody obchodu nebudou dovoleny.
10. Osobní nebo dědiční privilegia (aristokracie) nebudou do budoucna udělována.
11. Občané státu jsou obecně zavázáni, po určitou dobu, ochraňovat vlast, bez ohledu na zdraví, narození nebo bohatství.²¹²

²¹⁰ *Eidsvoll og Grunnloven 1814*.

²¹¹ Srov. *Dokumentet Grunnlova av 17. mai 1814*; REDVALDSEN, David. Great Britain and the Norwegian constitution of 1814. *Parliaments, Estates and Representatives* [online]. 2014, vol. 34, č. 2, 182-202 [cit. 5. 10. 2020]. DOI: 10.1080/02606755.2014.946828, 183; SKARD, Sigmund. *The United States in Norwegian History*. Westport/London/Oslo: Greenwood Press/Universitetsforlaget, 1976, 27-29.

²¹² *Eidsvoll og Grunnloven 1814*, vlastní volný překlad.

Shromáždění bylo rozdělené na dvě komise: konstituční (*en konstitusjonskomite*) a finanční (*en finanskomite*) a každá z nich řešila klíčové otázky daného oblasti – jedna komise vytvářela paragrafy budoucí ústavy a druhá řešila ekonomická a finanční témata nového státu.²¹³

Složení zástupců bylo, jak bylo výše vyčteno, rozmanité co do sociálního původu zástupců, tak i věkového. Pro zajímavost může být uvedeno, že průměrný věk tzv. „eidsvollského muže“ (norsky *Eidsvollmennen*) byl 42 let, přičemž nejmladšímu, Thomasi Konowi bylo 17 let.²¹⁴

Z počátku nebylo eidsvollské shromáždění názorově jednotné, jakým směrem se má Norsko vydat. Obecně převažovaly dva názory – samostatně, nebo v unii se Švédskem. Mezi zástupce samostatnosti patřili zejména zástupci civilních, vojenských a duchovních profesí, k nimž se posléze připojili zástupci venkova, přičemž nejvýznamnějšími osobnostmi byli profesor Sverdrup, Kristian Magnus Falsen a Wilhelm Friman Koren Christie. Někteří z dané frakce, například Kristián Magnus False, byli podporovatel nezávislosti proto, aby se v budoucnu mohlo Norsko opět spojit s Dánskem.²¹⁵ Naopak skupina zastánců unie se Švédskem byla tvořena primárně obchodníky a velkostatkáři, v jejichž čele stál hrabě Herman Wedel Jarlsberg.²¹⁶

Zástupci unie se Švédskem nepřesvědčili ostatní, že při prosazení norské nezávislosti bude hrozit přímé nebezpečí švédské dominance.²¹⁷ Naopak i zastánci prounijní politiky se nechali ovlivnit vlasteneckým duchem eidsvollského zasedání a dne 17. dubna byla slavnostně schválena tzv. eidsvollská ústava, která ve výsledku byla silně inspirována již zmíněnou americkou a francouzskou ústavou, dále však i švédskou ústavou z roku 1809 a ve velkém i britským modelem práva. „Když bylo vyzváno ke zvážení, zda královo veto bude absolutní či odkladné ke změně ústavy, prohlásila [Právní fakulta Univerzity v Oslu v roce 1881], že norská ústava byla sepsána ‚v souladu s principem rovnováhy zformované z anglické ústavy reprezentované Montesquiem a de Lolmem.‘“²¹⁸

²¹³ 1814 på 1, 2, 3.

²¹⁴ *Eidsvoll og Grunnloven 1814*.

²¹⁵ GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 302.

²¹⁶ NORDSTROM, *Scandinavia since 1500*, 182.

²¹⁷ KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 152-153.

²¹⁸ REDVALDSEN, *Great Britain and the Norwegian constitution of 1814*, 183.

Samozřejmě že lze vidět oproti britskému právnímu systému zcela zásadní rozdíly, neboť například anglická legislativa vychází z nepsané ústavy, přesto Norové byli anglickým zákonodárstvím obecně velmi ovlivněni. To bylo dáno převážně jejich četnými kontakty s anglickými obchodníky či politiky. Eidsvollská ústava je považována za vzor stručnosti, pružnosti, mnohoznačnosti a přizpůsobení, ustanovující omezenou a dědičnou konstituční monarchii, a tvořící norskou ústavnost s menšími dodatky dodnes.²¹⁹

Ústavou vznikl parlament (*Storting*), jež byl tvořen orgány podobné horní komoře (*lagting*) a dolní komoře (*odelsting*), tvořený poslanci v poměru jedné ku třem. „Norští státoporci poskytli parlamentní kontrolu a vyváženost proti tyranii početně převažující rolníkům – stav nejpočetnějších (*narragtinge ting*), jak bylo ve vzdělaných právnických kruzích hanlivě poukazováno. Toho bylo dosaženo požadavkem na rozdělení Stortingu na dvě vnitřní komory. [...] Tento „kvalifikovaný unikameralismus“ nebo „modifikovaný unikameralismus“ přežil až do roku 2007, kdy Spojený Storting jednohlasně zvolil zrušení Lagtingu po všeobecných volbách v roce 2009.“²²⁰

Vedle parlamentu stál král, který měl vůči zákonům právo veta, jmenoval ministry, sestavoval legislativu a formoval postoj zahraniční politiky. Po schválení ústavy, byl Kristián Frederik pod stejným jménem zvolen norským králem, což dne 19. května 1814 přijal.²²¹ Tím se však „interní“ události Norska dostaly do konfliktu se zájmy velmocí i kielskou mírovou smlouvou.

4.2 Zahraničně-politické faktory vzniku švédsko-norské unie

Čas byl pro norskou nezávislost klíčovým faktorem, neboť Švédsko jakožto spojenec vítězných velmocí mohlo kdykoliv požádat protinapoleonské partnery o pomoc v naplnění norské části kielské smlouvy. Samozřejmě je otázkou, jestli vazby mezi členy 6. protinapoleonské koalice byly dostatečně silné, aby intervenovali do Norska po boku švédského korunního prince, avšak tyto informace Norové zřejmě neměli a nemohli se tak na to spoléhat.

O tom, že prohlášení nezávislosti bylo velice rychlou a neplánovanou akcí svědčí i výzkum z oboru kunsthistorie. Skupina akademiků Norského Institutu pro kulturní

²¹⁹ NORDSTROM, *Scandinavia since 1500*, 183.

²²⁰ ARTER, *Scandinavian politics today*, 34, vlastní překlad.

²²¹ *Eidsvoll og Grunnloven 1814*.

dědictví v Oslu vedená Kristin Solberg, Edwinem Verweijem a Geirem Thomasem Risåsenem zjistila, že zámek v Eidsvolu byl ve spěchu a zcela improvizovanou technikou dokončen, aby v dubnu mohlo norské shromáždění vůbec v Eidsvollu zasedat. Konkrétně nebyly dokončené stěny hlavního sálu, proto byly narychlo použity dřevěné desky, které byly velice jednoduchou technikou pomalovány, aby imitovaly na tu dobu velmi módní porfyr a žulu.²²² Tato improvizovaná technika může být zajímavým zjištěním při zodpovídání otázky, nakolik bylo norská nezávislost projevem plánování či spontánnosti.

Je zřejmé, že nezávislost státu, ani ta v 19. století, nevzniká pouhým prohlášením, ale její podmínkou je uznání od jiných států. Již den po zvolení norského krále, se Kristián Frederik měl dozvědět, že stanovisko Velké Británie vůči norské nezávislosti bude ve prospěch Švédska.²²³ Z historicko-politické perspektivy je tak autorka výzkumu přesvědčená, že v daný okamžik si Kristián Frederik nejpozději uvědomil, že samostatné Norské království nemá šanci na dlouhodobou existenci. Nutno i podotknout, že je otázkou, zda vůbec ve skutečnou norskou nezávislost věřil, čemuž nasvědčuje jeho dvoudenní čas na rozmyšlenou na přijetí koruny, když byl Stortingem zvolen norským králem.²²⁴ Bude-li evropská diplomacie klíčových států analyzována systematicky, nenajde se v Evropě adekvátní spojenec, který by Norsko uznal.

Jako první se samozřejmě nabízí zpochybnit nečinnost Dánska. Bylo by logické, že by dánský král Frederik VI. chtěl svému bývalému regionu pomoci, zvláště pokud by tak na norském trůnu byla zachována Oldenburská dynastie. Se svým bratrancem Kristiánem Frederikem na norském trůnu by tak byla otevřená nejen možnost si oblast zpětně nárokovat, pokud by se zlepšila atmosféra v ponapoleonské Evropě, ale i možnost si trůn nárokovat do budoucna v případě bezdětnosti Kristiánových následníků. Prakticky toto byly jen romantické představy, neboť v situaci, v jaké se Dánsko ocitlo, nemohlo riskovat větší hněv spojenců, kteří jej stále mohli více ztrestat ekonomickými sankcemi. Proto se radši smířilo se skutečností, že o Norsko přišlo.

²²² SOLBERG, Kristin, VERWEIJ, Edwin, RISÅSEN, Geir Thomas. Norway's constitutional assembly hall at Eidsvoll manor: An improvised colour scheme of 1814. *Studies in Conservation* [online]. 2012, vol. 57, č. Supplement (dodatečné), 383-384 [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com, 383.

²²³ NORDSTROM, *Scandinavia since 1500*, 183.

²²⁴ *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor: Jemte ett bihang, innehållande utdrag ur hans tal, bref och proclamationer m.m. Med tvenne plancher.* Stockholm: Bonniers, 1844. Archiv Královské knihovny ve Stockholmu. Kungliga Biblioteket i Stockholm, 35.

Kontext dánské diplomacie je nutné vnímat i v kontextu jejího charakteru a faktu, že země se svou dceřinou oblastí neměla po několik let kontakty. A co je v daném kontextu nejpodstatnější: Dánsko bylo multietnickou říší s mnohými dalšími državami. V norské perspektivě bylo Dánsko klíčovou zemí, již se neustále věnovala pozornost, avšak pro Dánsko Norsko zcela prioritní nebylo. To byly předně německé oblasti, jak bylo dříve diskutováno v ekonomické části práce.

Nejzajímavější je argumentace geopolitická, kterou představuje Steen Bo Frandsen ve své studii *Det Nya Norden efter Napoleon*, že geograficky byla dánská říše po kielské mírové smlouvě kompaktnější a ukončila tak riziko související s protáhlostí říše, jež vedla od Nordkapu po Labe.²²⁵ Roald Berg následně dodává, že je zde více než podstatný vliv národních historiografií, jak událost interpretovaly. Zatímco v kontextu švédské historiografie se vzniku švédsko-norské unie, potažmo norské vzpoury nevěnovala taková pozornost, neboť pro Švédsko byl nejbolestivější rok 1809 a ztráta Finska, v dánské historiografii se ztráta Norska stala jen dalším bolestivým okamžikem národních dějin – spolu s válkami 1848–1851, 1864 a 1940–1945.²²⁶

V případě Francie nemohla být pomoc očekávána, neboť země po abdikaci Napoleona v dubnu 1814 řešila otázku správy země a předání francouzského trůnu po Napoleonově odjezdu na Elbu. Další, kdo se v otázce Norska neangažoval, bylo Rakousko, které v dané době diplomaticky řešilo výhradně otázku postavení Marie Luisy, manželky Napoleona a dcery císaře Františka I., jakožto císařovny-regentky, než by dosáhl dospělosti jediný Napoleonův legitimní syn Napoleon František (jako Napoleon II.).²²⁷

Ruská diplomacie zaujala jednoznačné stanovisko ve prospěch Švédska. Ruský car Alexander I. podporoval vznik švédsko-norské unie ze dvou důvodů. Zaprvé jej s korunním princem Karlem Johanem pojilo osobní přátelství, za druhé zde velkou roli sehrála strategie geopolitického rozsahu. Byla to proměna švédské zahraniční politiky, kterou roku 1812 provedl Karel Johan, který si uvědomoval, že přestože si od něj mnoho Švédů slibuje dobytí Finska zpět, reálná šance na jeho znovuzískání již není. Stejně tak jako bývalý napoleonský maršál tušil, že je otázkou času, než vypukne nový konflikt proti císaři, kdy bude dobré stát na vítězné straně.

²²⁵ FRANDSEN, Steen Bo. *Det Nya Norden efter Napoleon*. In: ENGMAN, Max, SANDSTRÖM, Åke, ed. *Det Nya Norden efter Napoleon. 25:e Nordiska historikermötet, Stockholm den 4–8 augusti 2004*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 2004, 19-54, 35.

²²⁶ BERG, *Denmark, Norway and Sweden in 1814*, 267.

²²⁷ BÈGE, Jean-François. *Le Fabuleux destin des Bernadotte*. France: Edition Sud Ouest, 2012, 155.

Ve dnech 27. až 30. srpna 1812 bylo zorganizováno jednání s carem ve finském Åbo (dnes Turku), které bylo ratifikací předchozího podobného setkání v Petrohradě z dubna. Obě schůzky se staly základem jak zmíněného osobního přátelství mezi ruským carem a švédským korunním princem, tak i spoluprací na vytvoření budoucí rovnováhy na severu Evropy. Bylo ujednáno, přičemž některé z detailů byly součástí tajné konvence, že se Švédsko zřekne nároků na Finsko a Rusko dopomůže Švédsku získat Norsko.²²⁸ Z pramenů jsou známé detaily tajných dodatků ujednání, která zavazovali cara, že na získání Norska půjčí Švédsku část ruského vojska. Na první setkání v Petrohradě bylo dojednána podpora ve výši 20 tisíc mužů, při jednáním v Åbo byl počet navýšen na 30 tisíc mužů. Zároveň ale byla stanovena podmínka, že tito muži budou Švédsku k dispozici pouze, dokud je vedena válka s Napoleonem a že ruské vojsko nikdy nebude použito pro čistě švédské služby.²²⁹

Rusko však změnilo vnímání skandinávských vztahů ještě z jiném aspektu, přijde-li na norskou perspektivu. Autorka práce je toho názoru, že zatímco ruská armáda okupovala v roce 1808 a 1809 Finsko, přešla zamrzlé moře a hodlala útočit i na švédském území, právě přítomnost Rusů na Skandinávském poloostrově dala Norům pocítit nebezpečí. Přestože v plánu byl zmíněný útok dánské (norské) armády na švédské území ze západu, osobní tajná dohoda mezi norským místodržícím Karlem Augustem a švédským podplukovníkem Georgem Adlersparrem útoku zabránila.²³⁰ Norové si totiž na rozdíl od Dánů zřejmě uvědomovali, že pokud by Švédsko padlo, ruská armáda by se nemusela na jeho území zastavit, ale mohla by pokračovat i na Norsko, které v té době nebylo vojensky konkurenceschopné ruské armádě. Severská identita, respektive pud sebezáchovy se tak opět v krizi projevil.

Poslední velmoc, ke které se upínala norská pozornost byla Velká Británie, která byla norským dlouhodobým obchodním partnerem. Jejich ekonomicko-politické vazby byly pro norskou společnost natolik významné, že si Norové na pozadí hladomoru s Brity udržovali kontakty, i když Dánsko bylo v kontinentální blokádě. Vztahy s Velkou Británií byly i kulturně orientované. Norsko totiž bylo zajímavou kulturní destinací pro mnoho

²²⁸ Srov. BÈGE, *Le Fabuleux destin des Bernadotte*, 148, SCOTT, *Sweden*, 308.

²²⁹ *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor.*

²³⁰ BARTON, *Essays on Scandinavian History*, 139.

britských (anglický či skotských) intelektuálů po staletí.²³¹ Z těchto důvodů se v britské společnosti o dění v Norsku zajímali. „Dost pravděpodobně byla obecná znalost Norska v Británii v roce 1814 v zásadě správnější než kdykoliv v následujících letech do konce století.“²³² Právě z těchto důvodů Norové na Velkou Británii při prohlášení nezávislosti nejvíce spoléhali. To se odrazilo i na formování nové norské ústavy, která byla inspirována britskou ústavou a právním systémem, jak bylo vysvětleno v předchozí části. Velká Británie s Nory přinejmenším sympatizovala, přesto spolu s Ruskem apelovala na Dánsko, aby dostalo svým závazkům z kielské smlouvy.

Karel Johan věděl, že zisk Norska je klíčový i pro konsolidaci jeho dynastie na švédském trůnu a hodlal postupovat velmi obezřetně. I proto s vojenským nátlakem vyčkával až do července 1814, než Norsku vyhlásil válku. Někteří autoři uvádí, že jeho vyčkávání bylo dáno spíše jeho povinnostmi vůči spojencům, které nemohl opustit, jakmile dosáhl na Dánsku kielské smlouvy. Někteří naopak zdůrazňují, že roli v nečinnosti vůči Norům sehrálo i jeho osobní angažmá v případném nástupu na francouzský trůn.²³³ V neposlední řadě zde byl vliv švédských politiků, kteří nepodporovali útok na Norsko, neboť si nechtěli znepřátelit tamější zastánce unie, kteří v Norsku nadále byli i přes prosazení nezávislosti.²³⁴ Stejně tak zde mohlo sehrát významnou roli vyčkávání, zda počáteční norská euforie neopadne, jakmile Norové zjistí, že v Evropě nemají spojence, kteří by jejich nezávislost uznali. Dále se nesmí opominout, že zde stále existovala i severská identita, která jistě bránila útočit na své „severské bratry“ z morálního hlediska tak, jak to již v dějinách několikrát odmítli učinit Norové.

Zatímco švédský korunní princ vyčkával, Kristián Frederik zahájil s Velkou Británií diplomatické kontakty. Nejprve do Londýna vyslal „svého pravého muže“ Carstena Ankera, posléze i jeho bratra, major-generála Petera Ankera, kteří navázali kontakt s lordem Castlereaghem a vévodou z Gloucesteru. Při setkání norských zástupců

²³¹ Do Norska cestoval i Jakub VI. Skotský, pozdější Jakub I. Anglický, anglický ekonom, pastor a intelektuál Thomas Malthus, aj. (Srov. LEIREN, Terje I. Norwegian independence and British Option: January to August 1814. *Scandinavian Studies*, [online]. 1975, vol. 47, č. 3, 364-382 [cit. 5. 3. 2021]. Dostupné z: jstor.org, 365-6; CARBONE, Elettra. The Poetics of 1814: Representation of Norway, Norwegian Politics and Norwegian Culture in *The Recluse of Norway* by Anna Maria Porter. *Scandinavica* [online]. 2015, vol. 54, č. 1 [cit. 31. 6. 2021]. Dostupné z ebsocohost.org.

²³² LEIREN, *Norwegian Independence and British Option*, 365, vlastní překlad z angličtiny.

²³³ *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor*, 34.

²³⁴ HROCH, *Dějiny Norska*, 128.

s premiérem lordem Liverpoolem byly naděje Norska ukončeny vyjádřením britské loajality svému spojenci, kterou premiér nehodlal narušit.²³⁵

Když vypukla 26. července 1814 švédsko-norská válka, spojenci ze situace na severu Evropy nebyli nadšení. Svědčí o tom i skutečnost, že Britové odmítli Bernadottovi půjčit své lodě, aby se mohl v Norsku vylodit.²³⁶ Terje I. Leiren ve své práci *Norwegian Independence and British Opinion: January to August 1814* zastává názor, že hlavním důvodem, proč Britové oficiálně nepodpořili norskou nezávislost, byla velká obava, že se jedná o dánskou provokaci a intriky.²³⁷

Diplomaticky však Velká Británie Nory podpořila, když slíbila, že pokud se Norové vzdají, norský král Kristián Frederik opustí zemi a Norové uznají ujednání kielských mírových smluv, zasadí se britská vláda, aby s Nory bylo ve švédsko-norské unii zacházeno dobře, případně byla uznána eidsvollská ústava a norský parlament Storting.

4.3 Švédsko-norská válka a vznik unie

Švédsko-norská válka byla krátká a nenásilná. Spíše než válčením byla charakteristická prezentací síly švédského vojska vůči norskému parlamentu, a diplomatickým jednáním. Nils Edén válku charakterizoval následujícím způsobem: „pouze pár týdnů kampaně bylo potřeba – a bylo možné se dohodnout na podmínkách příměří, které se prve zdálo tak nemožné.“²³⁸

Když přistoupilo Švédsko k válce, trvala jen pár týdnů, na čemž měl hlavní zásluhu korunní princ Karel Johan. Ten využil svých zkušeností jakožto maršál a nic v plánovaném tažení neponechal náhodě. Hlavní apel ale kladl především na diplomacii, i když vojenská strategie byla naplánována velmi podrobně.

Švédské sedmibodové přípravy na norské tažení obsahovaly mimo jiné: maršál spojí divizi Boije a Posse, stejně jako rezervní kavalérii a artilérii na Momarkenu ke dni 10. říjnu; přenosný most, vhodný k překročení Glommen se zásobami a artilérií bude vybudován v blízkosti úžiny Onstadsund, aby mohl být 10. října použit; generál

²³⁵ Srov. LEIREN, *Norwegian Independence and British Opinion*, 367; REDVALDSEN, *Great Britain and the Norwegian constitution of 1814*, 186-187.

²³⁶ REDVALDSEN, *Great Britain and the Norwegian constitution of 1814*, 185.

²³⁷ LEIREN, *Norwegian Independence and British Opinion*, 367.

²³⁸ EDÉN, Nils. *Kielerfreden och Unionen*. Uppsala: Alqvist & Wiksell Bokte.-aktieb., 1894. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

Ve gesack se se svými jednotkami a posílený několika bataliony usadí k 10. říjnu na Kjölbergu; síly generála Gahne, sestavené z jednotek z Västerbotten, se sjednotí s jednotkami a lovci z Värmlandu a batalionem z Upplandu a k 10. říjnu zaujmou pozici na Eda-Standtz; dva nebo tři bataliony s několika částmi artilerie se zformují k 10. říjnu k Blixeterudu; flotila stejně jako zásoby jídla musí být 10. října v Tronviku, a fregaty budou rozmístěny ve Wallö-Saltverk nebo v Laurkullenu, aby kryly tyl flotily.²³⁹

V neprospěch Norů hrál i nepoměr velikosti proti sobě stojících vojsk. Zatímco Švédské království na své straně mělo 70 tisíc mužů, v Norsku bylo k boji připraveno jen 30 tisíc.²⁴⁰ Vojenští historikové by samozřejmě mohli namítat, že početní převaha není zárukou automatické výhry, neboť záleží na schopnostech vojsk, vybavení apod. I tyto okolnosti však hrály v neprospěch Norska, jehož armáda byla tvořená jen lehce vycvičenými muži a nezkušeným vedením.²⁴¹

Dle Rasmuse Glenthøje někteří historikové 19. století vyzdvihovali okamžik dobrovolného vstupu norských vesničanů do vojska ve snaze krok interpretovat jako dobrovolnictví pro norský boj za nezávislost. Nicméně dle jeho zjištění se vstup zemědělců v roce 1808 a 1814 nelišil – v obou případech se tak dělo na základě norského práva schváleného Kristiánem V., který byl v roce 1814 stále v platnosti, a jež ukládal vytvoření vesnických milic (též lze nazvat domobranou), které byly vymáhána pozicí státu, nikoliv dobrovolnictvím. A právě ze stejného důvodu, z jakého opustili vojáci pozice v roce 1808, stalo se tomu tak v červnu 1814.²⁴²

Na straně Švédské armády naopak stála armáda, která se od té slabé švédské armády z roku 1808 radikálně proměnila. Korunní princ Karel Johan, jež od roku 1810, kdy švédský král Karel XIII. onemocněl a přenechal mu proto plnou vládu nad Švédským královstvím,²⁴³ provedl zásadní reformy, včetně reformy vojenské. Ta mimo jiné obsahovala princip tzv. obecného odvodu (*allmän beväring*), který povolával všechny muže ve věku dvacet až dvacet pět let.²⁴⁴

²³⁹ BJÖRLIN, Gustaf. *Kriget i Norge 1814*. Stockholm: Norstedt, 1893. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

²⁴⁰ SCOTT, *Sweden*, 313.

²⁴¹ *Ibid.*, 313.

²⁴² GLENTHØJ, *1814. Krig, nederlag, frihet*, 317.

²⁴³ *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor.*

²⁴⁴ BJÖRLIN. *Kriget i Norge 1814*.

Hrabě Magnus Björnstjerna, který měl zkušenosti s napoleonskou kampaní na kontinentu, a který byl jmenován vrchním velitelem zahraničních záležitostí při plánování tažení do Norska, psal korunnímu princovi o tisících důvodů, proč Norové nemohli Švédy porazit. Ve svém dopise z 24. září 1814 mezi nejdůležitější zařadil skutečnosti, že v Norsku nebyl jediný velitel, který by věděl, jak vést válku; velitelé byli zejména obchodníci, kteří neměli bojového ducha ani respekt mezi oddíly; vojáci nechtěli válčit; artilérie byla špatná a byly pouze tři; venkované byli prošvédští, po celém jihu až k hranici s Bergenem a Gullbrandsdalenu; a že Norsko disponovalo počtem mezi 12 až 15 tisíci muži, neboť zbylí vojáci z regimentů Bergenus, Drontjenhusu, Västerlänu a Tellemarku, nechtěli a ani neměli čas překročit Südenfjells.²⁴⁵

Přesto Karel Johan nechtěl unii stavět na válečném tažení a snažil se o diplomatické ujednání. Proto do Kristiany vyslal svého zástupce Johana Filipa Mörnera na neoficiální jednání. Kristián Frederik i norští zástupci chápali, že bez Velké Británie nemá již smysl více vzdorovat. Stejně tak jim po rozmístění švédské armády při hranicích muselo být zřejmé, že vojenský vzdor je zbytečný.²⁴⁶ Na druhou stranu je z politické perspektivy a v kontextu hry o moc logické, že se norský král Kristián Frederik a norští politici snažili pro Norsko vyjednat nejlepší podmínky.

Zajímavým, až absurdním bodem jednání byl návrh norského krále Kristiána Frederika, který nabídl odložení vzniku Švédsko-norské unie jako oficiálního státu, a ponechání duality soustátí, dokud by jedna z dynastií nevymřela. Teprve poté by se státy na Skandinávském poloostrově sjednotily.²⁴⁷ Tento požadavek byl samozřejmě švédskou stranou odmítnut, neboť zdaleka neodpovídal jak představám Švédska, tak kielské smlouvě.

V norské politice byly i nadále patrné dvě frakce. První byla původní „strana nezávislosti“ (*Selvstendighetspartiet*), též někdy označovaná za „dánskou stranu“ (*Danskepartiet*) nebo „princovu stranu“ (*Prinsepartiet*), jež byla totožná s jádrem patriotického hnutí z Eidsvollu, a jež stála za Kristiánem Frederikem i jako norským králem.

²⁴⁵ Karl XIV Johan. *Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor*:

²⁴⁶ Viz rozestavení švédské armády. *Fälttåget i Norge 1814. Svenskarnes inbrott i Norrige År 1814. Švédský vojenský archiv (Švédský říšský archiv). Sveriges Krigsarkivet. Sveriges Riksarkivet. Fond: Sveriges Krig, Kriget mot Ryssland 1808-1809 - Tiden efter 1814.*

²⁴⁷ GLENTHØJ, 1814. *Krig, nederlag, frihet*, 317.

Druhou frakcí byla „unijní strana“ (*Unionspartiet*) nebo též „švédská strana“ (*Svenskpartiet*), která považovala švédsko-norskou unii za realističtější. Zejména byli skeptičtí ke zvolení dánského prince Kristiána Frederika norským králem, neboť se obávali, že by v budoucnu mohlo opětovně dojít ke sloučení s dánskou říší. Tím by došlo k narušení kontinuity všeho, čeho norská společnost dosáhla a hrozilo by opakování podřadného postavení v říši, které po desetiletí kritizovali.²⁴⁸ Významným okamžikem v post-eidsvollské době pro ně byla absence britské podpory.

Všichni zainteresovaní chtěli ukončit konflikt co nejdříve. Proto již 10. srpna došlo k jednání, která byla završená konvencí z Mossu 14. srpna. Ta sestávala ze dvou dokumentů. Prvním byla dohoda „příměří se švédským vojskem na jedné straně a norským vojskem na druhé.“ Druhým dokumentem byla „Konvence mezi Jeho královskou výsostí Korunním princem Švédska jménem Jeho veličenstva Krále švédského na jedné straně a Norské vlády na druhé straně“, jejíž součástí byl připojen „Doplňkový článek“ a „Samostatný a tajný článek.“²⁴⁹

Hlavními body usnesení bylo, že norský král Kristián Frederik svolá parlament na nejpozději poslední zářijový den. A když to nebude možné, učiní tak nejpozději na osmý den v říjnu roku 1814. Norský král Kristián Frederik dále uznal kielskou smlouvu a slíbil abdikovat a v tajném článku opustit zemi. Švédský král Karel XIII. uznal Eidsvollskou ústavu za předpokladu, že bude upravena pro švédsko-norskou unii. K té následně došlo a norský parlament přijal některé zákony, umožňující personální unii se Švédskem, například královské právo o ozbrojených silách a vnějších vztazích království, zákon o naturalizaci aj.²⁵⁰ Dále byla vyhlášena všeobecná amnestie pro všechny, kteří bojovali proti Švédsku.²⁵¹

Spolu se vznikem švédsko-norské unie započala redefinice geopolitického obrazu říše. Zatímco prve se Švédsko identifikovalo dle rozsahu od Finnmarky po Severní arktický oceán se Stockholmem v pomyslném geografickém středu říše, v roce 1814 se ocitlo hlavní město na periferii. Geografické změny bylo potřeba zakomponovat do nově vzniklého narativu státu, který měl počáteční apatii spojenou s válečným

²⁴⁸ *Eidsvoll og Grunnloven 1814.*

²⁴⁹ EDÉN, *Kielerfreden och Unionen.*

²⁵⁰ ALIN, Oscar. *Den svensk-norsk unionen. Uppsatser och aktytrycken.* Stockholm: P. A. Norstendts & Söners förlag, 1889. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

²⁵¹ EDÉN, *Kielerfreden och Unionen.*

konfliktem urovnat. Proto se začala aplikovat interpretace odkazující na historickou podobu Skandinávie, kalmarskou unii a apel na severskou identitu.²⁵²

Nebylo to ovšem jen otázkou švédské perspektivy, která se musela vyrovnat se změnou geopolitického vnímání státu. Zde je nutné konstatovat, že zisk Norska nebyl pro Švédsko dostatečnou satisfakcí za ztrátu Finska. Přestože v kontextu událostí roku 1814 se švédské koruně podařilo dosáhnout toho, čeho chtěla, s koncem roku 1814 a uklidněním situace nastala fáze reflexe nad švédsko-norskou unií. Franklin D. Scott uvádí, že oproti švédsko-norské unii mělo Švédsko k Finsku geograficky blíže, neboť s chybějící západovýchodní infrastrukturou napříč poloostrovem bylo jednodušší přeplout moře do Finska než překročit pohoří. Navíc Finsko bylo plně integrální součástí švédské říše.²⁵³ Dále uvádí, že i když si byli Norové a Švédí jazykově bližší, skutečnost, že unie nevznikla na základě přání či společného zájmu, a že se země kulturně do té doby vyvíjely nezávisle na sobě, vedlo k nárůstům rozdílů.²⁵⁴

O snaze změnit diskurz švédsko-norské unie vypovídá i proklamace korunního prince Karla Johana z roku 1815 na úkor vztahu Švédska a Norska: „Příroda, v harmonii se zdravím státem, chce radit přátelství a bratrství mezi Nory a Švédy. Spojené a silné díky vzájemné pomoci se zdá, že vztah Norů a Švédů je neoddiskutovatelný. Oddělení a rozdělení budou milovat vše, aby se ostatní báli a sebe navzájem... Stoletá zkušenost potvrzuje, že neštěstí Severu jsou vždy v důsledku ohavností. Od nynějška mají Švédové a Norové stejné zájmy se bránit, stejnou čest se udržet a shodné budoucí štěstí bude odměnou za jejich společné ctnosti.“²⁵⁵

²⁵² BERG, *Denmark, Norway and Sweden in 1814*, 272.

²⁵³ NILSSON, Torbjörn. *Guides till Sveriges historia i Europa*. Värnamo: W&W, 2002, 404.

²⁵⁴ SCOTT, *Sweden*, 316.

²⁵⁵ *Karl XIV Johan. Biographiskt utkast, bebearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor*, vlastní volný překlad.

5 Interdisciplinární reflexe dění roku 1814

Cílem této kapitoly je adekvátně propojit výše zjištěné závěry jak v teoretické, tak faktografické rovině. V rámci interdisciplinární perspektivy je obtížné stanovit jednoznačnou posloupnost, jak závěry klasifikovat, neboť propojenost jednotlivých částí není chronologická ani lineární. Lze však výzkum držet strukturovaný na základě jednotlivých výzkumných otázek.

Hlavním badatelským záměrem tohoto výzkumu je zodpovědět, zda Norsko již v roce 1814 splňovalo podmínky národa. Již v teoretické kapitole při analýze národotvorných teorií byl prezentován závěr, že v rámci Hrochova výkladu Norsko nemohlo být národem, neboť nemělo splněny podmínky jeho fázování, tj. fáze konzervativní (A) – fáze agitační (B) – fáze masového hnutí (C).

Miroslav Hroch odmítá norské nezávislosti v roce 1814 přisuzovat „národní“ charakter, neboť dle jeho názoru si Norsko v roce 1814 ještě neprošlo všemi fázemi. Ovšem, aby bylo možné toto tvrzení rozporovat, stačí pouze změnit optiku nahlížení na norskou společnost v roce 1814, či obecně na koncept národa.

Učenecká fáze je spojená s kulturním uvědoměním vlastní odlišnosti, což je spjaté s vlasteneckým cítěním, které se ve společnosti probudí a dá vzniku pocitu národní odlišnosti. Zde je nutné rozlišovat mezi vlastenectvím a nacionalismem, mezi kterým je tenká hranice. Respektive kde leží ono vymezení patriotismu vůči nacionalismu je předmětem neukončených filozofických debat.²⁵⁶ V této práci je prezentován názor, že nadneseně lze vlastenectví považovat za ideologii orientovanou na chování jedince ve státu či pro stát, zatímco nacionalismus se vyhraňuje na základě charakteru jedince, jeho vlastností a rysů, aby bylo možné společnost definovat, případně rozdělit na „my vs. oni“.

Ernest Gellner vychází z teze, že politická a národní jednota musí být shodná. To pro Norsko v roce 1814 platilo. Národní či vlastenecké uvědomění Norů vycházelo z odlišné identity, která se v Norsku naplno projevovala od liberalizace a zpětné absolutizace dánské říše v 70. letech 18. století. Právě utužení Gulbergova režimu

²⁵⁶ Viz debata na pozadí textů *Nationalism. Stanford Encyclopedia of Philosophy a Patriotism. Stanford Encyclopedia of Philosophy*; dále text *Náboženské a profánní* od Ernesta Gellnera a na něj navazující debata Petra Horáka, Jana Horského, Martina Klepetky, Tomáše Machuly, Jiřího Musila, Karla Skalického, Jana Spousty a Daniely Tinkové (GELLNER, Ernest. *Náboženství a profánní*. In: HANUŠ, Jiří, VYBÍRAL, Jan, ed. *Evropa a její duchovní tvář. Eseje, komentáře, diskuse*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 125-157).

po zkušenosti se svobodou slova z dob Struenseeho dalo norské společnosti pocit uvědomění, že dánská říše nebude na Norsko nikdy pohlížet rovnocenně a že norské zájmy budou nadále ignorovány, i když koncept dvojkrálovství (*twillinrikene*) v říši *de iure* stále platil. Neopodstatněné zamítání norských požadavků jako byl bojkot založení norské univerzity, založení norské banky nebo jen její pobočky aj., dalo Norům bezesporu dostatečné podněty, aby se vlastenecké cíle přeměnily na nacionalistické.

Hrochova fáze A vychází z kulturní roviny a apeluje na roli národního jazyka, který hraje významnou roli ve fázi B. Norský jazyk, jak bylo v kapitole o zrodu norské identity a norštiny analyzováno, není nejtypičtějším příkladem „národního“ jazyka, neboť na rozdíl od jiných jazyků, které bylo třeba v rámci národotvorných procesů kodifikovat, bylo možné severské jazyky mezi sebou považovat za dialekty.²⁵⁷ Jak před rokem 1814 v rámci dánské říše, tak následně za švédsko-norské unie byla norština druhem severogermánského jazyka, který byl v určité formě srozumitelný jak dánštině, tak švédštině.²⁵⁸ Nutnost jazyk kodifikovat pro národní uvědomění tak nebyl v Norsku natolik definující člena etnické skupiny, jako tomu bylo například v češtinou nebo srbštinou v Rakousku, irštinou ve Velké Británii, řečtinou v Osmanské říši apod.

Norský lid byl odlišný od toho dánského „mateřského“ mnohými dalšími kritérii než jen jazykovými. Zachová-li se posloupnost Hrochova národotvorného vývoje, který jednoznačně vychází z kulturní úrovně, jež se teprve přepisuje do dalších společenských rovin (avšak se zároveň upustí od jazykové kauzálnosti), dostává se analýza ke konceptu, jak národ definoval Fredrich Meinecke. Ten ponechával prostor pro odlišné priority národů dle jejich vlastních specifík a ve svém díle *Cosmopolitanism and the National State* uvedl, že „charakter národa má z toho důvodu něco rozhodného. Společné místo pobytu, shodné předky, nebo výstižněji, když zde již není žádný rasově čistý národ z antropologického hlediska, stejná či podobná směs krve, společný jazyk, společný intelektuální život, společný stát nebo federace několika podobných států – všechny tyto znaky mohou být důležité a základními prvky nebo charakteristikami národu, ale to neznamená, že každý národ je musí mít všechny, aby byl národem.“²⁵⁹

²⁵⁷ *Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk*; FOL, Jean Jacques. *Les pays nordiques aux XIXe et XXe siècles*. Paris: Presses Universitaires de France, 1978, 100.

²⁵⁸ BALDERSHEIM, Harald, STÅHLBERG, Krister, ed. *Nordic Region-Building in a European Perspective*. Aldershot/Burlington USA/ Singapore/Sydney: Ashgate, 2000, 7-8.

²⁵⁹ MEINECKE, *Cosmopolitanism and the National State*, 9, vlastní překlad.

Meineckovo *něco rozhodného*, které definuje národ a vytváří národní identitu skrze něco společného všem obyvatelům, Norsko nejpozději v roce 1814 mělo. Příkladem může být „místo pobytu“, které v případě Norska bylo nejen společné pro všechny Nory, ale hlavně vůči mateřskému Dánsku jednoznačně oddělené mořem a charakteristicky naprosto nesrovnatelné odlišnými přírodními podmínkami.

Zatímco mnoho národotvorných teorií jsou definovány dle úrovně daného národa „interně“ ve smyslu jaké úrovně uvědomění a rozvoje národ dosáhl skrze vlastní vývoj, „externí“ faktory jsou často opomíjeny. Právě ty však často mohou dle politických teorií stát za změnou situace, zrodem odlišných požadavků společnosti nebo urychlit samotný proces národního uvědomění.

To platilo i pro dánskou říši. Zatímco si ideologicky dokázala definovat domovinu (*fatherland*), politicky motivovala menšiny k pravému opaku. Příkladem takového kontraproduktivní činnosti byla dánská nevole založení norských lokálních institucí (univerzity, banky) nebo empatie vůči odlišným životu potřebným požadavkům (vstup Dánska do kontinentální blokády). Ať se již bude Norsko považovat v historické a geopolitické perspektivě za semi-centrum či periferii,²⁶⁰ nic to nemění na skutečnosti, že dánská sebestřednost měla přímé konsekvence na čím dál tím více jedinců norské společnosti.

Hladomor *barkebrødstider* způsobil silnou demografickou proměnu země a přetrvával v zemi řadu let. Zatímco v odborné literatuře se datuje vrchol hladomoru dle počtu zemřelých do let 1808–1810²⁶¹, kvantitativní analýza, jež byla součástí tohoto výzkumu, dle určení faktoru přirozeného přírůstku/přirozeného úbytku, potvrdila vrcholy dva – v roce 1809 a 1813. Právě druhému vrcholu je třeba věnovat největší pozornost, neboť předcházela či doznívala na pozadí vyhlášení norské nezávislosti v roce 1814. Zde je nutné poukázat, že časová souslednost byla mnohem užší než 24 měsíců, které definice let 1813-1814 evokuje. Rok 1813 byl dalším rokem krize a nárůstu úmrtnosti spojené s hladomorem, přičemž ani rok 1814 ještě nevykazoval pozitivní hodnoty. Zároveň v lednu 1814 byla podepsána kielská mírová smlouva a na začátku února se informace rozšířila po Norsku. Jednalo se tak o pár krizových měsíců, během kterých došlo k analyzovaným událostem.

²⁶⁰ Viz. ANDERSEN, *Hva var Norge i det danske imperiet*, 371.

²⁶¹ Srov. JENSEN, *Norges Historie under enevekdet 1660–1814*, 133; KAN, *Dějiny skandinávských zemí*, 151; HROCH, *Dějiny Norska*, 124.

Jsou to právě podobné krizové okamžiky, při nichž dochází k mobilizaci širších společenských skupin, neboť „další den není jistý“.²⁶² Autorka práce se ze stejného důvodu domnívá, že tyto krizové okamžiky vedou běžnou populaci k aktivní participaci a neobyčejné aktivitě z důvodu snah svůj osud ovlivnit.

V případě národovorných teorií se tak nemuselo jednat o kulturní podmíněnost konzervační a agitační fázi, neboť masové úrovně dosáhne společnost i s krizovými podmínkami, které vyvolají „pudy sebezáchovy.“ Jsou to právě pudové či emocionální faktory, které lze označit za spouštěče celospolečenské mobilizace (na stejném principu funguje například koncept sekuritizace či desekuritizace Barryho Buzana a Oleho Wævera z Kodaňské školy).²⁶³

Obdobně lze chápat tezi Jacoba Burckhardta, který ve svém díle *Úvahy o světových dějinách* interpretuje příčinu vzniku státu (potažmo národa), že „nevznikl abdikací individuálních egoismů, nýbrž touto abdikací je sám, sám je jejich vyrovnáváním, aby bylo co možná nejvíce zájmů a egoismů trvale uspokojeno a nakonec spojilo svou existenci plně s existencí státu.“²⁶⁴

Přijde-li na otázku racionálního a pudového chování, dá se velice výstižně užít koncept Jeana Jacquese Rousseaua, který v díle *O původu nerovnosti mezi lidmi* představil koncept „honu na jelena.“ Jeho teze se dá nejlépe vysvětlit na představě hladových mužů-lovců, kteří se společně vydali na lov jelena. Společnými silami mají šanci na úspěšný lov, ale samostatně nikoliv. Následně do konceptu vstupuje hypotetická otázka, co kdyby se před jedním z hladových mužů objevil zajíc. Pokud lovec zůstane, možná společně

²⁶² PARKER, Geoffrey. Crisis and Catastrophe: The Global Crisis of the Seventeenth Century Reconsidered. *The American Historical Review* [online]. 2008, vol. 113, č. 4, 1053-1079 [cit. 2. 7. 2021]. Dostupné z jstor.org, 1063.

²⁶³ Kodaňská škola je tvořená akademiky vedenými Barry Buzanem, Olem Wæverem a Jaapem de Wildem, kteří vypracovali koncept sekuritizace a desekuritizace společnosti. Autoři pracují s analýzou, jak se obyčejný a nerizikový jev může za jistých podmínek stát krizovým bodem a spouštěčem nebezpečí ve společnosti. Příkladem může být fotbalové utkání, které je sportovní, případně kulturní nenásilnou akcí, jež však může získat náboj nebezpečí, dojde-li ke změně podmínek, např. agresori na zápase, konflikty, příjezd zásahových jednotek, apod. Stejně jako může být jev desekuritizován, může být jeho agresivita a nebezpečí sníženo změnou podmínek, které jej vyvolaly. Teorie byla podpořena mnoha studiemi tzv. Kodaňské školy, např. BUZAN, Barry. *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, 2009; BUZAN, Barry. *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1983).

²⁶⁴ BURCKHARDT, *Úvahy o světových dějinách*, 34.

skupina chytí jelena, který je zasytí všechny, pokud bude muž sám pronásledovat zajíce, zasytí momentální hlad, ale v budoucnu bude mít omezené možnosti dalšího společného lovu na jelena a spolupráci s druhy, neboť je prve sobecky opustil.^{265,266}

Užije-li se tato alegorie honu na jelena na severské dějiny, Dánsko jednoznačně šlo „po stopě zajíce“ bez ohledu na svého norského partnera, neboť Norsko bylo jen jednou z mnoha menšinových částí dánské multietnické říše, a sledovalo své ekonomické zájmy, které byly orientované na zahraniční obchod. Odlišné zájmy vycházely i z odlišného charakteru dánské a norské ekonomiky a v neposlední řadě byly dány geografickými podmínkami, zejména spjatými s úrodou a soběstačností produkce potravin.

V norské perspektivě a v souvislosti s hladomorem *barkebrødstider* má Rousseauův hon na jelena poněkud výstižnější podobu. Norové během krizových let museli spolupracovat, aby krizi přečkali, čímž se stali dostatečně soběstačnými a „národními“, aniž by museli mít kodifikovaný jazyk, univerzitu či většinově alfabetizovanou společnost. V době, kdy se Dánsko připojením ke kontinentální blokádě odstříhlo od Norska, se Norové starali sami o sebe, což vytvářelo *de facto* norskou autonomii.

Kielská smlouva mohla být v jejich perspektivě shodnou restrikcí, resp. krokem zpět, jako tomu bylo při nastolením absolutistického režimu Gulbergem po době liberalismu od Struenseeho. Pokud se stát a jeho obyvatelstvo, zejména v době krize, stará samo o sobě, je nemožné následně jedincům stanovit, že v době klidu jim bude někdo svrchovaně vládnout. Je tak zcela legitimní otázkou daných obyvatel, aby se ptali *proč* a případně nařízení bojkotovali.

Děni roku 1814 nemohlo být dílem „hrstky patriotů“, neboť hladomorem došlo k mobilizaci celé společnosti, nejen intelektuálů či vlastenců. Hladomor se týkal všech bez ohledu na společenské postavení či gramotnost, a stejně tak toto platilo i pro otázku norské nezávislosti. Navíc tvrzení o exkluzivitě či výlučnosti norského dění jen na zmíněnou vlasteneckou menšinu je v rozporu se skutečností, že v roce 1814 byla

²⁶⁵ Koncept alegorie honu na jelena v rámci mezinárodní spolupráce/mezinárodních vztahů byl autorkou použit při jiné její práci ohledně norské politiky spolupráce v oblasti vzdělání a výzkumu v 21. století (viz. ROZSYPAL PAJEROVÁ, Anna. *Norská politika spolupráce v oblasti vzdělávání a výzkumu jako nástroj měkké moci norské zahraniční politiky*. Praha, 2020. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, neurčeno. Vedoucí práce Kasáková, Zuzana.)

²⁶⁶ ROUSSEAU, Jean Jacques. *O původu nerovnostmi mezi lidmi*. Praha: Svoboda, 1949, 91.

norská společnost o politických změnách plně informována. Zároveň na ní aktivně participovala napříč všemi norskými regiony.

Politologicky je relevantní se ptát, kdo je v případě norské nezávislosti v roce 1814 aktérem, tj. držitelem moci a podílí se na rozhodovacím procesu (decision-making process). Jak neoliberalismus, tak sociální konstruktivismu pracuje s proměnou a kauzální redefinicí, ale zejména s konceptem, že veškeré dění vychází z požadavků společnosti, z jejich potřeb, či (lze užít Burckhardtův termín) egoismů. Pro zodpovězení výzkumných otázek se tak musí nejprve zodpovědět, kdo byl držitelem moci a jak byla moc delegována (dle definice Webera jako prostředku ve službách jiných).

V případě Norska je jednoznačné, že držitelem moci byla široká veřejnost, která delegovala své zástupce. Tento argument by bylo možné samozřejmě zpochybnit tvrzením, že lze jen těžko určit, nakolik norská běžná (i negramotná) společnost věděla o kielské smlouvě, svolání shromáždění do Eidsvollu, zvolení stortingu a Kristiána Frederika králem apod.

V případě Norska z roku 1814 nejsou k dispozici konkrétní data dnes běžných veřejných průzkumů, ale situaci lze rekonstruovat na základě jiných relevantních důkazů či institucí. Jedním z důvodů, proč lze norské společnosti přisoudit velký mobilizační status, je dán rolí církve i charakteru norské, potažmo severské kultury, která církvi přisuzuje jiné postavení, než má náboženská instituce jinde v Evropě. Právě církev mobilizovala společnost a sehrála v norském dění klíčovou roli, když legitimizoval volbu Kristiána Fredrika skrze boží zákon, a stejně tak i národní shromáždění.²⁶⁷ Tuto tezi lze podložit následujícím zjištěním Hallgeira Elstada: „[d]ne 19. února princ také vydal oběžník biskupům a krajoým guvernérům, s instrukcemi, že kostely by měly uspořádat mimořádný den bohoslužeb. Všichni norští muži by se měli toho dne shromáždit v kostelech a zvolit si zástupce do národního shromáždění. Bezodkladně před volbou měli složit přísahu na vlast – přísahu, že budou prosazovat norskou nezávislost a vsadí život a krev pro milovanou vlast.“²⁶⁸

Relevantními otázkami tak zůstává, proč na základě výše uvedených argumentů se koncepce rozchází s dějinnou praxí, tj. proč k norské nezávislosti v roce 1814 nedošlo. Pokud byly splněny mobilizační faktory, jež norské vlastenectví rozšířily na úroveň

²⁶⁷ ELSTAD, Hallgeir. Religion and Patriotism in 1814 Norway. *Kirchliche Zeitgeschichte* [online]. 2015, vol. 28, č. 1, 98-105 [cit. 5. 4. 2020]. Dostupné z: jstor.org, 102.

²⁶⁸ Ibid., 100, vlastní překlad.

masového hnutí, zatímco národní uvědomění vycházelo z téměř padesáti leté zkušenosti národního cítění a definování norské identity, měla být norská nezávislost dosažena. Tím se pozornost obrací ke zbylým výzkumným otázkám této práce: Bylo Švédsko natolik silné, že si vymohlo na velmocích unii s Norskem? Proč Norsko nevzniklo, splňovalo-li podmínky i předpoklady pro národ? Proč Velká Británie či jiná velmoc norský separatismus nepodpořila? A proč se Norové následně spokojili se svým postavením ve švédsko-norské unii a uhájili svou nezávislost až v roce 1905?

Z geopolitického hlediska je evidentní, že Norsko a Dánsko nebylo jedinými poraženými během napoleonských válek na severu Evropy. Švédská ztráta Finska byla (a dodnes je) velmi bolestivou ránou švédských národních dějin,²⁶⁹ jež vedla k urychlené modernizaci celošvédské společnosti včetně švédské revoluce 1809. Zejména došlo k revizi zahraniční politiky, která přinesla Švédsku zisk v podobě Norska. Jak se ukázalo, Norsko ovšem o unii nestálo, což švédská strana nečekala. Norské snahy o nezávislost byly ve Švédsku chápány nevděčně²⁷⁰ a v mnohém vzaly radostný náboj nad vznikem unie.

Roli sehrála i ekonomická orientace soustátí. Zatímco Norsko hodlalo nadále obchodovat s Anglií a Skotskem, Nizozemím i německými oblastmi, Švédsko se muselo po ztrátě Finska přeorientovat z východu na západ a k tomu mu mělo Norsko pomoci. Ve skutečnosti nebyla ale unie hospodářsky přínosná ani jedné ze stran, neboť obě země obchodovaly se stejnými komoditami a byly si spíše konkurencí.²⁷¹

Švédsko nebylo dostatečně silné, aby si mohlo vyjednat zisk Norska z vlastního uvážení. Ve skutečnosti byl vznik švédsko-norské unie událostí nahodilou. Přestože významný vliv sehrála diplomacie i vojenský um švédského korunního prince Karla Johana, jehož zásluhy za velení severní armády 6. protinapoleonské koalice byly Norskem odměněny, Bernadotte si jako jeden z mála Seveřanů uvědomoval, že region nebude hrát v následných evropských dějinách klíčovou roli. I když zde byly plány na vznik obnovené kalmarské unie po staletí (např. Gustav III.), region byl slabý a ohrožen Ruskou říší na východě.

Skandinávie byla evropským geopolitickým rozhraním a záleželo na velmocech, jak si rozdělí sféry vlivu v Evropě. Obecně je irelevantní, zda bylo Norsko semi-centrem

²⁶⁹ SÖDERLIND, Solfrid. Introduction. Bernadotte Reconsidered. In: ALM, Mikael, eds, *Scripts of Kingship*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensia, 2008, 15.

²⁷⁰ ANDERSSON, Ingvar, WEIBULL, Jörgen. *Swedish History in Brief*. Stockholm: The Swedish Institut, 1980, 43.

²⁷¹ SCOTT, *Sweden*, 313.

či periferií, neboť v evropské perspektivě byl severský region periferií *par excellence*, což dokládá mimo jiné i významně opožděný nástup průmyslové revoluce.²⁷²

Strach z Ruska byl patrný i v roce 1808, kdy ruská armáda vstoupila na švédské území a hrozila definitivní porážkou Švédska. Norský strach, aby jej v případě dalšího postupu Rusko též nenapadlo, stál za diplomatickými jednáními o příměří, a de facto tak spustil švédskou revoluci a sesazení švédského krále Gustava IV. Adolfa. Region byl schopen spolupracovat zejména díky severské identitě, jež v regionu byla přítomna duálně k národním identitám. Je nutné chápat, že národní a severská identita se vzájemně nevyklučovaly, což platí dodnes.

Neexistence významné části státních hranic napříč Skandinávským poloostrovem ještě do poloviny 18. století prezentuje zajímavé vnímání prostoru v severském kontextu, avšak nevysvětluje, zda byly Norové tímto konceptem nějak omezeni při norské sebeidentifikaci se s norským národním obrozením. Politické frakce v Norsku na pozadí národního shromáždění, tzv. strana nezávislosti a strana švédská, ukazují, že v Norsku byla část politiků odhodlaná spolupracovat („lovit jelena“), zatímco část politiků hodlala prosazovat individuální norské zájmy („lovit zajíce“). Největší výpovědní hodnotu má moment akce či jednání, kterým je v případě roku 1814 většinové odsouhlasení norské nezávislosti, eidsvollské smlouvy i zvolení Kristiána Frederika norským králem.

Nejzásadnější vliv na dosažení nezávislosti je dle této práce vliv externích, zahraničních faktorů. Jak dokazuje vojenská kampaň korunního prince Karla Johana do Norska v červenci 1814, vojenská přesila a intervence není vždy nejlepším a jednoznačným řešením. Přestože švédská armáda zaujala strategické pozice a válku měla velmi dobře připravenou, roli sehrál faktor symbolického „počátku unie“, který Bernadotte nechtěl začínat na válečné a vynucující kampani. V neposlední řadě i švédská strana musela dbát názoru velmocí.

Poslední výzkumná otázka se věnuje problematice chování velmocí a skutečnosti, proč velmocenské státy neuznaly norskou nezávislost, pokud s ní sympatizovaly? Odpověď lze nalézt opět v geopolitické perspektivě – neboť region bylo potřeba proti stále narůstající moci Ruska stabilizovat, a ne podporovat jeho rozdrobenost, která by jej oslabil a učinila z něj do budoucna vhodný cíl ruské expanzivní politiky.

²⁷² Srov. HOFFMAN, *Ekonomi*, 165-166; KLINGMAN, David, PETERS, B. Guy. Economic Development and the Growth of Public Expenditures in Scandinavia, 1875-1965. *Political Studies* [online]. 1980, vol. 28, č. 1, 20-42 [cit. 18. 5. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com, 25.

V neposlední řadě zde hraje významnou roli faktor načasování, respektive „[d]ůležitým aspektem je také čas. Implementace nové organizace je otázkou institucionalizace. V procesu rané implementační fázi jsou pravidla chování nové organizace neznámá pro příslušné aktéry, a mohou vypadat, že jsou založené na principech, které jsou opačné obecnějším zásadám, se kterými se zdálo, že byla stará – de institucionalizovaná – struktura slučitelná.“²⁷³

Norské národní hnutí mělo v roce 1814 všechny vnitřní předpoklady stát se nezávislým státem a daná idea našla podporu v masové mobilizaci celo-norské společnosti. Byly vyřešeny legislativní i ekonomické otázky vedení státu, populace se zřízením většinově souhlasila a stvrdila svou loajalitu náboženskou přísahou. Hrochova teze o norské chronologii, tj. počátek národní agitace (AB) – přijetí a prezentace politického programu (PP)/nástup demokratizace a ústavnosti (BR) – přechod od období agitace k masovému hnutí (BC) – nástup průmyslové revoluce (IR) – získání nezávislosti (NS),²⁷⁴ je tak v kontextu tohoto výzkumu revidována na změněnou posloupnost posledních dvou fází.

Z pohledu autorky této práce Norsko po vnitřní stránce – jež je Hrochovou perspektivou – splňovalo již v roce 1814 charakteristiku národa, což bylo dáno zejména mobilizací masové společnosti skrze kombinaci dlouhodobého ignorování ze strany mateřského státu a krizových podmínek vzniklé dlouhodobým hladomorem. Norsko se mohlo stát nezávislou zemí, ovšem pouze za předpokladu, že by evropský chronologický kontext byl jiný – zejména by nesměly končit napoleonské války. Evropa válčila již dlouho, a proto nepodpořila – byť principiálně – vznik dalšího možného vojenského konfliktu. Ať již by si Dánsko v budoucnu chtělo zpětně osvojit Norsko, nebo dle kielské smlouvy by si jej nárokovalo Švédsko, nebo by dané destabilizace Skandinávie využilo Rusko apod., samostatné Norsko by v roce 1814 narušilo rovnováhu severu Evropy.

Národotvorná teorie Miroslava Hrocha je velmi dobře formulovanou a strukturovanou teorií národotvorných procesů, jež charakterizuje základní principy národních hnutí. Dle dané kategorizace lze velmi přehledně detekovat faktory,

²⁷³ BÄCK, Henry, GJELSTRUP, Gunnar, HELGESEN, Marit, JAHONSSON, Folke, ERLING KLAUSEN, Jan. *Urban Political Decentralization. Six Scandinavian Cities*. Wiesbaden: VS Verlag, 2005, 38, vlastní překlad.

²⁷⁴ HROCH, *Národy nejsou dílem náhody*, 125.

jež ovlivňují formování národního obrození daného státu. Nicméně jednotlivé národy je nutné vždy analyzovat jako samostatnou případovou studii a v kontextu vlastních specifik. V neposlední řadě je nutné neopomíjet zejména zahraniční „externí“ faktory, které v národním hnutí, konkrétně ve fázi uznání, hrají finální roli. Národní hnutí je málokdy čistě vnitřním, samostatným a izolovaným procesem. Naopak dle politických teorií se dá chápat jako jeden z nejzajímavějších případů, kdy lze zkoumat externí faktory na formování národních politik.

Závěr

Tato práce věnující se severským dějinám během tzv. *annus mirabilis* v roce 1814 nepřístupuje k dění v Norsku jako k samostatnému jevu, který spontánně vznikl. Naopak již od 70. let 18. století je v obou říších – švédské (spolu s Finskem) a dánské (spolu s Norskem) – možné spatřit proměnu společnosti na různých úrovních. Tato interdisciplinární práce si definovala tři základní perspektivy, jak lze vývoj severských společností na přelomu 18. a 19. století analyzovat.

Skrze kulturní rovinu bylo u norské společnosti bádáno, jakým způsobem se vlastenecké projevy proměnily na nacionalistické, jakým způsobem došlo k uvědomění si vlastní „norské“ odlišnosti, kým a proč byly formulovány požadavky vůči centrální říšské vládě do Kodaně nejen na zlepšení života apod. Formulací a snahou prosadit jednotnou říšskou identitu došlo v dánské říši u menšin k pravému opaku a od 70. let 18. století je možné spatřit konkrétní rysy cílené diferenciaci norského od říšského (dánského). Liberální, byť krátká vláda Fridricha Johana Struenseeho dala norskému vlastenectví prvotní impuls, který obyvatelům říše na Skandinávském poloostrově dal zkušenost, že jde vládnou nejen absolutisticky a egocentricky ve prospěch jen jednoho z partnerů soustátí. Byl to přístup Struenseeho, díky kterému Norové po dlouhé době opomenutí zažili satisfakci. I když to nebylo Struenseevým hlavním záměrem, neboť jeho politika nebyla pro-norská, ale proti-dánská, norská společnost díky jeho vládě zažila svobodu názorů i rovnocenného postavení při obchodování (nebyla zatížená cly ani dánským monopolem). Zejména zrušení cenzury dopomohlo ke zformování požadavků, které Kodaň odmítala vyslyšet po staletí. Přestože *de iure* bylo Norsko v rovnocenném postavení skrze status dvojkrálovství (*tvillingrikene*), s německými oblastmi bylo zacházeno lépe. Skrze formulace požadavků na vznik norské univerzity či banky, ale zejména díky dánské aroganci jakékoliv požadavky vyslyšet, se v Norsku začala spontánně rodit moderní norská identita, která byla duální vůči severské identitě, jež v regionů též figurovala. S tou ale v konfliktu nebyla, s dánskou, potažmo říšskou identitou ano.

Nárůst nespokojenosti vyvrcholil za napoleonských válek, kdy Dánsko vstoupilo do kontinentální blokády, čímž došlo k přerušení kontaktu mezi Kodaní a Norskem. Dánská říše si rychle v napoleonské Evropě vykompenzovala ztráty obchodu s Velkou Británií, avšak izolace Norska, které bylo závislé na dovozu až 130 tun obilí ročně, uvrhla

do několikaletého hladomoru. V kapitole o socio-ekonomickém vývoji byly provedeny dílčí kvantitativní výzkumy, které zjistily, že v otázce hladomoru zvaného barkebrødstider došlo napříč historiografií k rozšíření chybného závěru, který ve velkém ovlivňuje dění na pozadí roku 1814. Autorka v této práci předkládá tezi, že vrchol hladomoru nenastal kolem roku 1809/1810, jak mnohé publikace tvrdí. Respektive detekovala hned dva významné vrcholy hladomoru. První vznikl skutečně v roce 1809, avšak druhý nastal až v roce 1813 a dozníval na pozadí právě zmíněného *annus mirabilis* 1814.

Třetí, obsahová kapitola práce je věnována historicko-politické perspektivě a zkoumá prostředí jak vnitřní, tak i zahraniční politiky všech zúčastněných aktérů. Dění roku 1814 a vyhlášení norské nezávislosti nebylo izolovaným okamžikem čistě národních, norských dějin. Jednalo se o kombinaci jak dopadů napoleonských válek celkově na region severní Evropy, tak i reakci na celospolečenskou proměnu severských společností. Jednoznačný vliv na úspěšnost norské nezávislosti mělo Švédsko, které si prošlo proměnou hned ve čtyřech oblastech – zemědělské, ústavní, dynastické a zahraničně-politické a dá se konstatovat, že vznik švédsko-norské unie byl pro Švédsko podmínkou pro přežití všeho, čím si od roku 1808 (respektive od počátku soběstačné vlády Gustava IV. Adolfa v roce 1796) prošlo. Po ztrátě Finska v roce 1809, svržení krále, vyvolání švédské revoluce a zvolení francouzského maršála za švédského korunního prince byl zisk Norska podmínkou pro (nejen morální) přežití švédské říše. V neposlední řadě je věnována pozornost velmocenské diplomacii, která hraje v konceptu přeměny národa ve stát klíčovou podmínku.

Závěrečná část práce je tvořena interdisciplinární reflexí zmíněných tří perspektiv, jejichž dílčí závěry jsou konfrontovány s teoretickým rámcem národotvorných teorií. V případě výzkumného rámce byla zvolena národotvorná teorie Miroslava Hrocha, který se nejen dlouhodobě akademicky věnoval teoretickému vzniku národního hnutí, ale též svou teorii často aplikoval právě na příklad Norska. Zatímco Miroslav Hroch ve své teorii podmiňuje vznik národa posloupností skrze tři fáze – fáze konzervační (A), fáze agistační (B) a fáze masového hnutí (C) – interpretuje dění v Norsku v roce 1814 jako nepodstatné národnímu vývoji, resp. pozornost národnímu hnutí v Norsku věnuje až v od 30. let 19. století, tato práce pracuje s hypotézou, že již v roce 1814 mělo národní hnutí v Norsku masovou podporu. O tom svědčí jak průběh eidsvollského zasedání, tak i mobilizace celé norské společnosti.

Tato práce pracuje s tezí, že to byly právě kombinace dlouhodobé ignorace od Dánska a nespokojenost s absolutismem, která dala za vznik dostatečnému národnímu cítění, které v krizovém okamžiku způsobilo masovou mobilizaci společnosti. Daný krizový spouštěcí faktor byl právě dopad hladomoru na norské obyvatelstvo. Ten podpořil pudové jednání a – užije-li se alegorie honu na jelena Jeana Jacquese Rousseaua – touze okamžitě uspokojit své egoistické potřeby namísto spolupráce. Do kontextu této teze je též zahrnuta skutečnost, že Norsko se dánskou participací v kontinentální blokádě řadu let staralo samo o sebe. Proto byl podpis kielské mírové smlouvy v perspektivě Norů chápán jako nespravedlivý diktát velmocí.

Tato práce se však snaží vymezit čistě „internímu“ pohledu na dění roku 1814, a právě tím se vymezuje vůči interpretaci Miroslava Hrocha. Z perspektivy zahraničně-politické se též studie věnuje perspektivě velmocí a vysvětlení, proč norská nezávislost v roce 1814 nebyla žádoucí dle velmocenské perspektivy by způsobila destabilizaci severního regionu.

Seznam použité literatury:

Primární zdroje

Dokumenty a prameny

ALIN, Oscar. *Den svensk-norsk unionen. Uppsatser och aktytrycken*. Stockholm: P. A. Norstendts & Söners förlag, 1889. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

Befolkning. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå [online]. Dostupné na: <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> [cit. 6. 9. 2020].

BJÖRLIN, Gustaf. *Kriget i Norge 1814*. Stockholm: Norstedt, 1893. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

Dokumentet Grunnlova av 17. mai 1814. Archiv Norského parlamentu. Stortingarkivet [online]. Dostupné na: <https://www.arkivportalen.no/> [cit. 2. 3. 2020].

Databáze norských periodik roku 1814. Archiv Norské národní knihovny [online]. Dostupné na: <https://www.nb.no/search?q=norsk%201814&mediatype=aviser&sort=titleasc&toDate=18151231> [cit. 7. 8. 2020].

Eidsvoll og Grunnloven 1814. Archiv Norského parlamentu. Stortingarkivet [online]. Dostupné na: <https://www.arkivportalen.no/> [cit. 2. 3. 2020].

EDÉN, Nils. *Kielerfreden och Unionen*. Uppsala: Alqvist & Wiksell Bokte.-aktieb., 1894. Archiv Univerzity v Uppsale, Carolina Rediviva.

Fältdåget i Norge 1814. Svenskarnes inbrott i Norrige År 1814. Švédský vojenský archiv (Švédský říšský archiv). Sveriges Krigsarkivet. Sveriges Riksarkivet. Fond: Sveriges Krig, Kriget mot Ryssland 1808-1809 - Tiden efter 1814.

Fredtraktaten i mellem Danmark og Sverrig. Sluttet i Kiel den 14 Jan. 1814. Švédský říšský archiv. Utrikesdepartementet 1902 års dossiersystem.

Final Act of the Vienna Congress/General Treaty (1815) (translation). Public international Law Resources. Zdigitalizovaný anglický překlad Závěrečné smlouvy Vídeňského kongresu. [online]. Dostupné na: http://www.hlrn.org/img/documents/final_congress_viennageneral_treaty1815.pdf [cit. 7. 8. 2021].

Karl XIV Johan. Biograhiskt utkast, bearbetadt efter de bästa och tillförlitligaste källor: Jemte ett bihang, innehållande utdrag ur hans tal, bref och proclamationer m.m. Med tvenne plancher. Stockholm: Bonniers, 1844. Archiv Královské knihovny ve Stockholmu. Kungliga Biblioteket i Stockholm.

LUXDORPH, Bolle Willum. *Luxdorps dagbøger: indeholdende bidrag til det 18. aarhundredes stats- li;tir- og personalhistorie i uddrag udg.* Archiv knihovny v Albertslundu. Slægtsforskernes Bibliotek [online]. Dostupné na: <https://slaegtsbibliotek.dk/> [cit. 2. 9. 2019].

Roskildefreden, 26. februar 1658 [online]. Oficiální přepis mírové smlouvy v Roskilde publikované Univerzitou v Aarhusu. Aarhus universitet [cit. 10. 1. 2020]. Dostupné na: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/roskildefreden-1658> [cit. 5. 7. 2020].

SØBYE, Espen. *Folkemengdens bevegelse 1735–2014.* Oslo: Forlaget Oktober AS, 2014. Archiv Norského statistického úřadu. Statistisk sentralbyrå [online]. Dostupné na: <https://www.ssb.no> [cit. 6. 12. 2019].

1814 på 1, 2, 3. Archiv Norského parlamentu, webu k 200. výročí vyhlášení Eidsvollské ústavy. Stortingarkivet [online]. Dostupné na: <https://eidsvoll1814.no/1-2-3>, [cit. 4. 9. 2019].

Oficiální stránky institucí, stanoviska a akademická hesla

AMDISEN, Asser. *Johann Friedrich Struensee, 1737-1772* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 7. 6. 2021]. Dostupné na: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/johann-friedrich-struensee/>.

ABILDTRUP, Sara Hai. *Juliane Marie af Braunschweig-Wolfenbüttel, 1729-1796* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 7. 1. 2021]. Dostupné na: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/juliane-marie-af-braunschweig-wolfenbuettel-1729-1796/>.

BRATBERG, Terje. *Konge Christian 7* [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 1. 8. 2020]. Dostupné na: https://nbl.snl.no/Christian_7.

BUSCK, Steen. *Rentekammeret* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 8. 5. 2021]. Dostupné na: [://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rentekammeret/?no_cache=1&tx_historyview_pi1%5Blang%5D=1](https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rentekammeret/?no_cache=1&tx_historyview_pi1%5Blang%5D=1).

BUSCK, Steen. *Kommercekollegiet af 1735* [online]. Oficiální stránky Univerzity v Aarhusu, Aarhus universitet [cit. 8. 5. 2021]. Dostupné na: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kommercekollegiet-af-1735/>.

FELDBÆK, Ole. *J.F.Struensee* [online]. Oficiální stránky Velkého dánského lexikonu. Den store danske [cit. 21. 8. 2020]. Dostupné na: https://denstoredanske.lex.dk/J.F._Struensee.

JAHNKE, Carsten. From Regional Training Academy to International Research Centre [online]. Oficiální stránky Kielské univerzity [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné na: <https://www.uni-kiel.de/en/university/profile/history-of-kiel-university/>.

JINDŘIŠKOVÁ, Jitka. *16. 3. – Atentát na švédského krále Gustava III.* [online] Oficiální stránky Skandinávského domu. Skandinávský dům [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné na: <http://www.skandinavskydum.cz/16-3-atentat-na-svedskeho-krale-gustava-iii/>.

JESPERSEN, Leon. *Maître des requêtes* [online]. Oficiální stránky Velkého dánského lexikonu. Den store danske [cit. 22. 8. 2020]. Dostupné na: https://denstoredanske.lex.dk/ma%C3%A5tres_des_requ%C3%A5tes.

LYSAKER, Trygve. *Johan Ernst Gunnerus* [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 12. 7. 2021]. Dostupné na: https://nbl.snl.no/Johan_Ernst_Gunnerus_-_1.

Metodické vysvětlivky [online]. Český statistický úřad [cit. 22. 5. 2019]. Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2103-04--metodicke_vysvetlivky

OTTOSEN, Morten Nordhagen. „Barkebrødstider 1807–1814“, Oficiální slovník Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/grunnlov-og-ny-union/artikler/1346-barkebrodstider-1807-1814.html>.

ROTTEM, Øysten. Norske Selskab [online]. Oficiální stránky Velkého norského lexikonu. Store norske leksikon [cit. 5. 8. 2020]. Dostupné na: https://snl.no/Norske_Selskab.

SOLHAUG, Randi Merete. Da tusenvis bukket under i den store hungersnøden i Nord-Norge [online]. Univerzita v Tromsø. Universitet i Tromsø, [cit. 5. 4. 2021]. Dostupné na: https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=374224&p_dim=88205

STRÖMQUIST, Ulrika. *Mordet på Gustav III* [online]. Oficiální stránky Královské knihovny ve Stockholmu. Kungliga Biblioteket [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.kb.se/hitta-och-bestall/samlingsbloggen/blogginlagg/2019-03-29-mordet-pa-gustav-iii.html>.

Uppsala Universitets historia i korthet [online]. Oficiální stránky Uppsalské univerzity. Uppsala Universitetet [cit. 6. 3. 2021]. Dostupné na: <https://www.uu.se/om-uu/historia/kort-historik/>.

Tvillingrikene [online]. Oficiální stránky Norského akademického slovníku. Det Norske Akademis Ordbok [cit. 10. 7. 2020]. Dostupné na: <https://www.naob.no/ordbok/tvillingrike>.

Nationalism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Standford. Centre for the Study of Language and Information, ©2021. [cit. 5. 7. 2021]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>.

Norwegian: Bokmål vs. Nynorsk. [online]. Jazyková rada Norska. *Språkrådet* [cit. 24. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Om-oss/English-and-other-languages/English/norwegian-bokmal-vs.-nynorsk/>.

Patriotism. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Standford. Centre for the Study of Language and Information, ©2021. [cit. 5. 7. 2021]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/nationalism/#pagetopright>

Sekundární zdroje

Tištěné zdroje

ANDERSON, Benedict R. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008.

ANDERSSON, Lars. *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen*. Stockholm: Liber, 2003.

ANDERSSON, Ingvar, WEIBULL, Jörgen. *Swedish History in Brief*. Stockholm: The Swedish Institut, 1980.

ARTER, David. *Scandinavian politics today*. Manchester: Manchester University Press, 2008.

BÄCK, Henry, GJELSTRUP, Gunnar, HELGESEN, Marit, JAHONSSON, Folke, ERLING KLAUSEN, Jan. *Urban Political Decentralization. Six Scandinavian Cities*. Wiesbaden: VS Verlag, 2005.

BALDERSHEIM, Harald, STÅHLBERG, Krister, ed. *Nordic Region-Building in a European Perspective*. Aldershot/Burlington USA/ Singapore/Sydney: Ashgate, 2000.

BARNARD, Frederick M. *Herder on Nationality, Humanity, and History*. Montreal/Kingston: McGill-Queen's University Press, 2003.

BARTON, Dunbar Plunket. *Bernadotte and Napoleon. 1799–1810*. London: John Murray, 1921.

BARTON, H. Arnold. *Essays on Scandinavian History*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2009.

BÈGE, Jean-François. *Le Fabuleux destin des Bernadotte*. France: Edition Sud Ouest, 2012.

BRANTLY, Susan. *The Historical Novel, Transnationalism, and the Postmodern Era: Presenting the Past*. [online]. New York: Routledge, 2017 [cit. 4. 7. 2019]. Dostupné na: <https://books.google.cz/books?id=TUglDgAAQBAJ&pg=PT159&lpg=PT159&dq=luisa+augusta+struensee&source=bl&ots=Y6oPdPwqrb&sig=ACfU3U0EsviPKneVwl2P9Vo4RqR1USccg&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjxotGundDhAhU9AWMBHRb1C18Q6AEwEHoECAcQAQ#v=onepage&q=luisa%20augusta%20struensee&f=false>.

BROWNING, Christopher S. *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis: A Case Study of Finland*. Oxford: Lang, 2008.

BRUNCLÍK, Miloš, HAVLÍK, Vlastimil, PINKOVÁ, Aneta. *Skandinávie. Proměny politiky v severských zemích*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.

BURCKHARDT, Jacob. *Úvahy o světových dějinách*. Olomouc: Votobia, 1996.

BUSCK, Steen, POULSEN, Henning, ed. *Dějiny Dánska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

BUZAN, Barry. *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1983.

COLLETT, John Peter. *Historien om universitet i Oslo*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.

DEJMEK, Jindřich. *Norsko*. Praha: Libri, 2015.

DERRY, Thomas K. *A History of Modern Norway, 1814-1972*. Oxford: Clarendon, 1973.

DYRVIK, Ståle. *Danmark-Norge 1380-1814. Bd. 3: truede tvillingriker 1648-1720*. Oslo/København: Universitetsforlaget/Akademisk Forl., 1998.

EATON, J. W. *The German Influence in Danish Literature in the Eighteenth Century. The German Circle in Copengahen 1750–1770* [online]. Cambridge: University Press, 1929 (2015), [cit. 9. 12. 2019]. Dostupné z: <https://books.google.cz>.

ENGELHARDT, Paul Erik. *Skåne mellen dansk og svensk: en undersøgelse af de nationale brydninger i Skåne stift i årene 1658 til 1679: holdninger hos biskoppen og i præsteskabet* [online]. København: Museum Tusulanum, 2007, [cit. 9. 7. 2020]. Dostupné z: <https://books.google.cz/>.

ENGLUND, Peter. *Nepřemožitelný. Historie první severní války*. Praha: NLN, 2003.

ENGLUND, Peter. *Nepokojná léta. Historie třicetileté války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 262.

FOL, Jean Jacques. *Les pays nordiques aux XIXe et XXe sciécles*. Paris: Presses Universitaires de France, 1978.

GELLNER, Ernest. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993.

GLENTHØJ, Rasmus, *1814. Krig, nederlag, frihet*. Oslo: Startacus Forlag AS, 2014.

HENRIKSON, Alf. *En Skandinavisk historia. Norge & Sverige under 1000 år*. Stockholm: MånPocket, 1994.

HONZÁK, František, PEČENKA, Marek, STELLNER, František, VLČKOVÁ, Jitka. *Evropa v proměnách staletí*. Praha: Libri, 1997.

HROCH, Miroslav. *Dějiny nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

HROCH, Miroslav. *Obrození malých evropských národů. Národy severní a východní Evropy*. Praha: Univerzita Karlova, 1971.

HROCH, Miroslav, KADEČKOVÁ, Helena, BAKKE, Elisabeth. *Dějiny Norska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta, 1999.

HROCH, Miroslav. *V národním zájmu. Požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě*. Praha: Filozofická fakulta, 1996.

ISRAEL, Jonathan I., *Democratic Enlightenment: Philosophy, Revolution, and Human Rights 1750-1790* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2011. [cit. 5. 2. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com.

JENSEN, Magnus. *Norges Historie under eneveldet 1660–1814*. Oslo/Bergen: Universitetsforlaget, 1963.

JUTIKKALA, Eino, PIRINEN, Kauko. *Dějiny Finska*. Praha: NLN, 2001.

KAN, Aleksandr S. *Dějiny skandinávských zemí*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1983.

KARLSTRÖM, Urban. *Economic Growth and Migration during the Industrialization of Sweden. A General Equilibrium Approach*. Stockholm: The Economic Research Institute at the Stockholm School of Economics, 1985.

KIRBY, David. *The Baltic World 1772-1993: Europe's Northern Periphery in an Age of Change*. London: Longman, 1995.

LAGERQVIST, Lars O. *A History of Sweden*. Stockholm: The Swedish Institute, 2001.

LINDROTH, Sten. *A History of Uppsala University. 1477-1977*. Uppsala: Uppsala University/Almqvist & Wiksell International, 1979.

MEINECKE, Friedrich. *Cosmopolitanism and the National State* [online]. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1970.

MERISALO, Outi, SARASTI-WILENIUS, Raija (eds). *Mare Balticum, Mare Nostrum: Latin in the countries of the Baltic Sea (1500-1800): acts of the Helsinki Colloquium 16-21 August, 1992*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1994. Suomalaisen Tiedeakatemia toimituksia.

NORDSTROM, J. Byron. *Scandinavia since 1500*. Minneapolis/London: University of Minnesota Press, 2000.

- NILSSON, Torbjörn. *Guides till Sveriges historia i Europa*. Värnamo: W&W, 2002.
- NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.
- PAJEROVÁ, Anna. *Nástup Bernadottů na švédský trůn*. 2016. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin. Vedoucí práce Županič, Jan.
- PALMER, Alan. *Bernadotte. Napoleons marskalk, Sveriges kung*. Stockholm: Bonnier Alba, 1992.
- PEDERSEN, Mikkel Venborg. *Luksus: forbrug og kolonier i Danmark i det 18. århundrede*. København: Museum Tusulanum Press, 2013.
- RENAN, Ernest. *Qu'est-ce qu'une nation? Et autres essais politiques*. Paris: Presses Pocket, 1992.
- ROUSSEAU, Jean Jacques. *O původu nerovnostmi mezi lidmi*. Praha: Svoboda, 1949.
- ROZSYPAL PAJEROVÁ, Anna. *Norská politika spolupráce v oblasti vzdělávání a výzkumu jako nástroj měkké moci norské zahraniční politiky*. Praha, 2020. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, neurčeno. Vedoucí práce Kasáková, Zuzana.
- SCOBIE, Irene. *Sweden. Nations of the Modern World*. London: Ernest Benn Limited, 1972.
- SCOTT, Franklin D. *Sweden: The Nation's History*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1988.
- SKARD, Sigmund. *The United States in Norwegian History*. Westport/London/Oslo: Greenwood Press/Universitetsforlaget, 1976.
- SMITH, Anthony. *Nationalism and Modernism* [online]. London: Routledge, 1998 [cit. 8. 6. 2021]. Dostupné z: [http:// https://www.ebscohost.com](http://https://www.ebscohost.com).
- SKŘIVAN, Aleš. *Lexikon světových dějin. 1492–1914*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan, 2002.

ŠTĚPÁN, Jiří. *Švédsko*. Praha: Libri, 2010.

UTTERSTRÖM, Gustaf. *Ekonomisk-Historiska perspektiv på Nordskandinavien*. In: Nord-Skandinaviens historia i tvärvetenskaplig belysning. Umeå: Acta Universitatis Umeå, 1978.

WEBER, Max. *Politika jako povolání*. Praha: Orbis, 1929.

WEIBULL, Jörgen. *Swedish History in Outline*. Stockholm: Swedish Institute, 1997.

WENNEBERG, Birger. *Bernadotte och Örebro*. Lindesberg: Bergslagsposten, 1994.

Dílčí kapitoly či studie v monografiích

BARTON, H. Arnold, Finland and Norway, 1808–1815: A Comparative Perspective. In: *Essays on Scandinavian History*, Carbondale: Southern Illinois University Press, 2009, 209-226.

BREGNSBO, Michael. Struensee and the Political Culture of Absolutism. In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 55-66.

FRANSEN, Steen Bo. Det Nya Norden efter Napoleon. In: ENGMAN, Max, SANDSTRÖM, Åke, ed. *Det Nya Norden efter Napoleon. 25:e Nordiska historikermötet, Stockholm den 4–8 augusti 2004*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 2004, 19-54.

FRYDENLUND, Bård. Political Practices among Merchants in Denmark and Norway in the Period of Absolutism. In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 241-254.

GELLNER, Ernest. Náboženství a profánní. In: HANUŠ, Jiří, VYBÍRAL, Jan, ed. *Evropa a její duchovní tvář. Eseje, komentáře, diskuse*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 125-157.

GOLDSTEIN, Joshua S. Chicken Dilemmas: Crossing the Road to Cooperation. In: ZARTMAN, William, TOUVAL, Saadia. *International Cooperation. The Extents and Limits of Multilateralism*. Cambridge: Cambridge University Press, 136-141.

GUSTAFSSON, Harald. Centrum och periferi. In: SVANTESON, Bo, BJERKHOFF, Sven, NISSEN, Henrik S. ed. *Ur nordens historia: 1397-1997: 10 teman*. Stockholm: Utbildningsradion, 1997, 125-153.

HANSEN, Lene. Sustaining Sovereignty. The Danish approach to Europe. In: HANSEN, Lene, WÆVER, Ole. *European Integration and National Identity. The challenge of the Nordic states*. London/New York: Routledge, 2002, 50-87.

HEIDAR, Knut. State and Nation-building in the Nordic Area. In: HEIDAR, Knut, ed. *Nordic Politics. Comparative Perspectives*. Oslo: Universitetsforlaget, 2004, 9-23.

HOFFMAN, Kai. Ekonomi. In: SVANTESON, Bo, BJERKHOFF, Sven, NISSEN, Henrik S. ed. *Ur nordens historia: 1397-1997: 10 teman*. Stockholm: Utbildningsradion, 1997, 155-183.

LANGEN, Ulrik. The Great, the Pages and the End of Eighteenth-Century Danish Court Culture, In: IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNEFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 67-78.

LARGUÈCHE, Aladin. Resistance as the Creation of a „Natural Frontier“: the Language of the 19th-Century Scandinavism (1839-1867). KLUSÁKOVÁ, Lud'a, MOLL, Martin, IRA, Jaroslav, LARGUÈCHE, Aladin, KALIVODOVÁ, Eva, SARGENT, Andrew. *Contesting frontiers. Resisting identities*. Plus-Pisa University Press, 181-194.

LARSEN, Karen, Danish Period, In: *History of Norway*, New Jersey: University Press at Princeton, 1948.

METCALF, Michael F. Parliamentary Sovereignty and Royal Reaction, 1719–1809, In: METCALF, Michael F. ed. *The Riksdag: A History of the Swedish Parliament*, Stockholm: The Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 1987, 109-164.

SÖDERLIND, Solfrid. Introduction. Bernadotte Reconsidered. In: ALM, Mikael, eds, *Scripts of Kingship*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensia, 2008.

STELLNER, František. Severní Evropa po třicetileté válce. Vzestup a pád švédské velmoci. Nástup Ruska, In: SKŘIVAN, Aleš, DRŠKA, Václav, STELLNER, František. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, 61-69.

WINTON, Patrik. Commercial Interests and Politics in Scandinavia, 1730–1815, In: : IHALAINEN, Pasi, BREGNSBO, Michael, SENNEFELT, Karin, WINTON, Patrik, ed. *Scandinavia in the Age of Revolution: Nordic Political Cultures, 1740–1820*. Farnham, Surrey, England: Routledge, 2011, 207-216.

WIVEL, Anders, NEDERGAARD, Peter. Introduction: Scandinavian Politics between Myth and Reality. In: WIVEL, Anders, NEDERGAARD, Peter, ed. *The Routledge Handbook of Scandinavian Politics*. London: Routledge, 2017.

Akademické články

ANDERSEN, Morten S. Hva var Norge i det danske imperiet? *Internasjonal Politikk* [online]. 2014, vol. 72, č. 3, 367–387 [cit. 2. 4. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

BARTON, H. Arnold. Late Gustavian Autocracy in Sweden: Gustav IV Adolf and his Opponents, 1792–1809. *Scandinavian Studies* [online]. 1974, vol. 46, č. 3, 265–284 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com.

BERG, Roald. Denmark, Norway and Sweden in 1814. A Geopolitical and Contemporary Perspective. *Scandinavian Journal of History* [online]. 2014, vol. 39, č. 3, 265-286 [cit. 3. 1. 2021]. DOI: 10.1080/03468755.2013.876929.

CARBONE, Elettra. The Poetics of 1814: Representation of Norway, Norwegian Politics and Norwegian Culture in *The Recluse of Norway* by Anna Maria Porter. *Scandinavica* [online]. 2015, vol. 54, č. 1 [cit. 31. 6. 2021]. Dostupné z ebscohost.org.

CHRISTENSEN, L. The Foreign Policy of Hannibal Sehested 1660–1666. *Scandinavian Journal of History* [online]. 1999, vol. 24, č. 1, 117–133 [cit. 2. 7. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

CHRISTOPHERSEN, Jens A. The Nordic Countries and the European Balance of Power. *Cooperation and Conflict* [online]. 1965, vol. 1, č. 1, 39–52 [cit. 25. 4. 2021]. Dostupné z jstor.org.

DRIBE, Martin, OLSSON, Mats, & SVENSSON, Patrick. Famines in the Nordic countries, AD 536–1875. *Lund Papers in Economic History* [online]. 2015, č. 138. Department of Economic History, Lund University [cit. 9. 5. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

ELSTAD, Hallgeir. Religion and Patriotism in 1814 Norway. *Kirchliche Zeitgeschichte* [online]. 2015, vol. 28, č. 1, 98-105 [cit. 5. 4. 2020]. Dostupné z: jstor.org.

ETZOLD, Tobias. The Case of the Nordic COuncils: Mapping Multilateralism in Transitions No. 1. *International Peace Institute* [online]. 2013, 1-12 [cit. 18. 4. 2021]. Dostupné z: jstor.org.

HECKSCHER, E. F. Swedish Population Trends before the Industrial Revolution. *The Economic History Review* [online]. 1950, vol. 2, č. 3, 266-277 [cit. 9. 10. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com.

KARLAS, Jan. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2004, vol. 2 [cit. 22. 6. 2020]. Dostupné z: <https://mv.iir.cz/article/view/112/122>.

KLINGMAN, David, PETERS, B. Guy. Economic Development and the Growth of Public Expenditures in Scandinavia, 1875-1965. *Political Studies* [online]. 1980, vol. 28, č. 1, 20-42 [cit. 18. 5. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

LAURSEN, John Christian. Luxdorph's Press Freedom Writings: Before the Fall of Struensee in Early 1770s Denmark-Norway. *The European Legacy* [online]. 2002, vol. 7, č. 1, 61–77 [cit. 27. 6. 2020]. DOI: 10.1080/10848770120114583.

LEIREN, Terje I. Norwegian independence and British Opition: January to August 1814. *Scandinavian Studies*, [online]. 1975, vol. 47, č. 3, 364-382 [cit. 5. 3. 2021]. Dostupné z: jstor.org.

PARKER, Geoffrey. Crisis and Catastrophe: The Global Crisis of the Seventeenth Century Reconsidered. *The American Historical Review* [online]. 2008, vol. 113, č. 4, 1053-1079 [cit. 2. 7. 2021]. Dostupné z jstor.org.

PARKER, Noel. Differentiating, Collaborating, Outdoing: Nordic Identity and Marginality in the Contemporary World. *Identities: Global Studies in Culture and Power* [online]. 2002, vol. 9, č. 3, 355-381 [cit. 5. 4. 2021]. DOI z: 10.1080/10702890213973.

RAKIC, Vojin. Theories of Nation Formation and Case Selection: The Meaning of an Alternative Model. *The Journal of Nationalism and Ethnicity* [online]. 1998, vol. 26, č. 4, 599–613 [cit. 4. 10. 2020]. Dostupné z jstor.org.

REDVALDSEN, David. Great Britain and the Norwegian constitution of 1814. *Parliaments, Estates and Representatives* [online]. 2014, vol. 34, č. 2, 182-202 [cit. 5. 10. 2020]. DOI: 10.1080/02606755.2014.946828.

SANDBERG, Lars G. Banking and Economic Growth in Sweden before World War I. *The Journal of Economic History* [online]. 1978, vol. 38, č. 3, 650–680 [cit. 7. 7. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

SOLBERG, Kristin, VERWEIJ, Edwin, RISÅSEN, Geir Thomas. Norway's constitutional assembly hall at Eidsvoll manor: An improvised colour scheme of 1814. *Studies in Conservation* [online]. 2012, vol. 57, č. Supplement (dodatečné), 383-384 [cit. 3. 2. 2019]. Dostupné z: ebscohost.com.

STEARNS, Peter S. Long 19th Century? Long 20th? Retooling that Last Chunk of World History Periodization. *The History Teacher* [online]. 2009, vol. 42, č. 2, 223–228 [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné z: ebscohost.com.

SUPHELLEN, Steinar. Rational Norwegian Patriotism' in the 1780s. A Norwegian civil servant's endeavour to define his identity and his loyalties. *Scandinavian Journal of History* [online]. 2007, vol. 32, č. 4, 376–387 [cit. 15. 1. 2021]. Dostupné z ebscohost.com.

SØLVARÁ, Hans Andrias. Freden i Kiel 1814 – England, Sverige, Danmark og de nordatlantiske øer. *Fróðskaparrit - Faroese Scientific Journal* [online]. 2018, 101–138 [cit. 29. 7. 2021]. Dostupné z: [ebscohost.com](https://www.ebscohost.com).

THORKILDSEN, Dag. Lutherdom og nasjonal identitet i Norden. *Teologisk tidsskrift* [online]. 2017, vol. 6, č. 1, 42–54 [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z: [ebscohost.com](https://www.ebscohost.com).

